

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060303

DOM
2020-09-28
Stockholm

Mål nr
M 102-19

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, deldom och dom 2018-12-10 i mål nr M 1611-16 och nr M 991-18, se bilaga A

PARTER

Klagande och motparter

1. Domsjö Fabriker Aktiebolag, 556579-1299
891 86 Örnsköldsvik

Ombud: Advokaterna A B och F U

2. Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

Motparter

1. Länsstyrelsen Västernorrland
871 86 Härnösand

2. Örnsköldsviks kommun
891 88 Örnsköldsvik

3. PS Motorsport AB, 556951-4176
Adress hos ombudet

4. V A, med firma Grävinnans Maskintjänst Adress hos ombudet

Ombud för 3 och 4: Advokat I B

SAKEN

Tillstånd enligt miljöbalken till verksamhet vid anläggning i Domsjö samt dispens från begränsningsvärden enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250)

Dok.Id 1585725

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50		måndag – fredag 09:00–16:30
		E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet gällande dispens från begränsningsvärden enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250).

2. Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens deldom på så sätt att villkor 5.1 om energihushållning ska ha följande lydelse.

5.1 Åtgärder ska i skälig utsträckning successivt vidtas för att effektivisera energianvändningen. Åtgärderna ska utgå från bolagets energikartläggning som redovisar energianvändningen och hur den kan effektiviseras. En energihushållningsplan ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten och ges in till tillsynsmyndigheten vart fjärde år med början den 31 mars 2021.

Av planen ska åtminstone följande framgå.

- Vilka åtgärder som är tekniskt möjliga, skäliga och realistiska att genomföra, samt kostnaderna och energibesparingen för dessa.
- Kostnadskalkyler omfattande minst total investeringskostnad och återbetalningstid, grundad på åtgärdens livscykelkostnader.
- Vilka åtgärder som har genomförts och bedömning av vilka åtgärder som är skäliga att genomföra kommande fyraårsperiod samt en motivering till varför övriga åtgärder inte bedöms skäliga.

Tillsynsmyndigheten får meddela skäliga villkor om vilka energihushållningsåtgärder, framtagna inom ramen för planen, som ska genomföras och inom vilken tid.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Domsjö Fabriker AB (Domsjö) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska meddela dispens från de begränsningsvärden avseende utsläpp av stoft från sulfitlutpanna som anges i tabell 15 i BAT-slutsats 37 i Europeiska kommissionens genomförandebeslut (2014/687/EU) av den 26 september 2014 om fastställande av BAT-slutsatser för produktion av massa, papper och kartong, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU, och i första hand föreskriva att utsläppen av stoft från sulfitlutpannorna samt från blåsgasskrubber och bisulfittorn inte får överstiga 170 ton per år som riktvärde under dispensperioden eller i andra hand föreskriva att utsläppen av stoft till luft från varje sulfitlutpanna under dispensperioden som riktvärde och årsmedelvärde inte får överstiga 150 mg/Nm³ torr gas vid 5 % O₂. Domsjö har vidare yrkat att dispensvillkoret ska utformas så att kontroll av utsläppet från sulfitlutpannorna ska ske genom mätning en gång per kvartal till och med den 30 juni 2019 och genom mätning en gång per månad från och med den 1 juli 2019 samt att dispensperioden i första hand ska bestämmas till och med den 31 december 2022 och i andra hand till och med den 31 december 2020. Domsjö har också yrkat att dispensen ska gälla omedelbart även om den överklagas.

Naturvårdsverket har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra villkor 5.1 i mark- och miljödomstolens dom, i första hand så att tillsynsmyndigheten ges möjlighet att meddela skäliga villkor om energihushållningsåtgärder och att villkor 5.1 får följande lydelse:

”Åtgärder ska i skälig utsträckning successivt vidtas för att effektivisera energianvändningen. Åtgärderna ska utgå från bolagets energikartläggning som redovisar energianvändningen och hur den kan effektiviseras. En energihushållningsplan ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten och ges in till tillsynsmyndigheten vart fjärde år med början den 31 mars 2021. Av planen ska åtminstone följande framgå.

- Vilka åtgärder som är tekniskt möjliga, skäliga och realistiska att genomföra, samt kostnaderna och energibesparingen för dessa,
- Kostnadskalkyler omfattande minst total investeringskostnad och återbetalningstid,

grundad på åtgärdens livscykelkostnader,

- Vilka åtgärder som har genomförts och bedömning av vilka åtgärder som är skäligen att genomföra kommande fyraårsperiod samt en motivering till varför övriga åtgärder inte bedöms skäligen.

Tillsynsmyndigheten får meddela skäligen villkor om vilka energihushållningsåtgärder, framtagna inom ramen för planen, som ska genomföras och inom vilken tid.”

Naturvårdsverket har i andra hand yrkat, i det fall att Mark- och miljööverdomstolen anser att överlåtelsen till tillsynsmyndigheten, med hänsyn till 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken behöver begränsas, att det i förstahandsyrkandet ovan tillfogade sista stycket i villkor 5.1 ges följande lydelse.

”Tillsynsmyndigheten får meddela skäligen villkor om vilka energihushållningsåtgärder, framtagna inom ramen för planen, som ska genomföras och inom vilken tid, med begränsningen att de föreskrivna åtgärdernas investeringskostnad inte får överstiga 2 miljoner kr per år (2018 års penningvärde) som ett medelvärde under en rullande period av fyra kalenderår.”

PARTERNAS INSTÄLLNING TILL YRKANDENA

Domsjö har motsatt sig den av Naturvårdsverket begärda ändringen.

PS Motorsport och **V A med firma Grävinnans Maskintjänst** har motsatt sig att bolaget får den begärda dispensen.

Naturvårdsverket har medgett att bolaget beviljas den begärda dispensen med den begränsningen att den förenas med ett begränsningsvärde om 120 mg/Nm³ tg vid 5 % syre för panna 8 och 70 mg/Nm³ tg vid 5 % syre för panna 9 räknat som ett årsmedelvärde och att dispensen löper längst till den 30 juni 2021.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län (länsstyrelsen) har i första hand motsatt sig att Domsjö ges den begärda dispensen och i andra hand medgett att bolaget ges dispens i

enlighet med dess andrahandsyrkande. Länsstyrelsen har tillstyrkt den av Naturvårdsverket yrkade ändringen avseende delegation.

Örnsköldsviks kommun har tillstyrkt bolagets andrahandsyrkande och Naturvårdsverkets yrkade ändring.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Dispens från BAT-slutsats

Domsjö har anfört i huvudsak följande:

Det är orimligt att i denna situation tillämpa 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen så att dispens inte kan meddelas innan ett överskridande har konstaterats. Även om tillförlitliga mätdata saknas är det inte fråga om en medveten underlåtenhet, utan ett fel som bolaget arbetat aktivt med att avhjälpa. Det är ett omfattande projekt som mött svårigheter längs vägen. Under våren 2019 installerade bolaget nya mätplatser för kontroll av utsläpp av stoft till luft från verksamhetens sulfitulutpannor, i enlighet med föreskrift P 2.1 i den överklagade domen. Mätning sker därmed i enlighet med vad som föreskrivs i tillämplig standard. Vid de nya mätplatserna har utförts fyra mätningar i panna 8 och två mätningar i panna 9. Mätresultaten är lika de som uppmätts vid de tidigare mätplatserna. Även om en längre mätperiod behövs för att verifiera resultaten och säkerställa ett årsmedelvärde bekräftar mätresultaten hittills bolagets misstanke att stoftutsläppen från sulfitulutpannorna, trots användning av moderna elfilter, överskrider de begränsningsvärden som framgår av tillämplig BAT-slutsats. Hur och var i processen stoft fångas upp skiljer sig åt beroende på vilken sorts process som används. De reningstekniker som används i referensbruken som ligger till grund för BAT-slutsatsen går inte att använda på samma sätt i Domsjös natriumsulfitprocess. Det finns såvitt bolaget hittills kunnat utröna inte heller någon annan teknik på marknaden för att rena bort kladdigt stoft som bildas i bolagets sulfitulutpannor. Utredningen av hur stoftutsläppen kan reduceras kommer därför att bli komplicerad och tidskrävande. Sammantaget understryker resultaten av de mätningar som hittills genomförts vid de nya mätplatserna behovet av den ansökta dispensen, och inte minst

att den yrkade tiden kommer att behövas för att verifiera mätresultaten och utreda hur stoftutsläppen ska kunna reduceras.

Den ansökta dispensperioden behövs för genomförande av utredningen och vidtagande av åtgärder. Huruvida utredningen kommer att visa att det är tekniskt och ekonomiskt genomförbart att nå BAT, eller om en ny dispens kommer att behövas när den nu ansökta löper ut, kan bolaget av uppenbara skäl inte svara på innan utredningen är genomförd.

Naturvårdsverket har anfört i huvudsak följande:

BAT-slutsatserna bygger på de data och det underlag som företagen inom branschen redovisar till EIPPCB (European IPPC Bureau). Detta underlag granskas av byrån, medlemsstater och branschorganisationer. Undantag kan göras för speciella processer, så som i detta fall gjorts för ammoniumbaserade sulfitmassabruk. Domsjö synes dock inte finnas med i underlaget vilket kan bero på att bolaget inte har skickat in uppgifter om stoftutsläpp vid den datainsamling som gjordes vid framtagandet av BREF-dokumentet. Detta kan ha fått till följd att det av BREF-dokumentet inte framgår att natriumbaserade processer skulle ha högre utsläpp än t.ex. magnesiumbaserade. Genom det underlag som bolaget lagt fram angående kemiska processer vid återvinning av sulfitlut m.m. anser Naturvårdsverket att bolaget har visat att det finns tillräckliga skäl för en tidsbegränsad dispens.

Länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande:

Det är tveksamt om bolaget uppfyller kriterierna för dispens. Dispens kan i vart fall ges som längst till den 31 december 2020 och ska endast avse sulfitlutpannorna.

PS Motorsport AB och **V A med firma Grävinnans Maskintjänst** har anfört i huvudsak att bristande kunskap om verksamhetens påverkan och utsläpp inte är skäl att bevilja dispens.

Energihushållningsvillkoret

Naturvårdsverket har anfört i huvudsak följande:

Villkorets nuvarande utformning gör det svårt att fastställa när en överträdelse har ägt rum och om villkoret inte förenas med en rätt för tillsynsmyndigheten att besluta om skäligena energihushållningsåtgärder riskerar det att bli verkningslöst. Energihushållning är en kontinuerlig process där förbättringar görs successivt. Utöver de åtgärder och förbrukningsnivåer som kan bedömas vid tillståndsprövningen är det lämpligt att kombinera sådana villkor med ett villkor om en fortlöpande energihushållningsplan. En sådan plan innebär ett tydligt krav på verksamheten att löpande följa upp och genomföra flera åtgärder som var för sig kan vara mindre omfattande. Syftet är att verksamhetsutövaren ska redovisa planerade energihushållningsåtgärder samt resultatet av genomförda åtgärder. För att åtgärderna verkligen ska bli genomförda behövs en möjlighet för tillsynsmyndigheten att föreskriva vilka åtgärder som ska vidtas. Alternativet till en sådan delegation är tillsynsföreläggande, vilket är en mindre kraftfull åtgärd.

Domsjö har anfört i huvudsak följande:

Köpt energi är dyr och bolaget har en stark drivkraft att arbeta vidare med energieffektivisering. Bolaget har sedan 2006 ett certifierat energiledningssystem och är sedan 2012 certifierat enligt ISO 50001. Verksamheten omfattas av lagen (2014:266) om energikartläggning i stora företag. Ett bifall till Naturvårdsverkets yrkande skulle ge tillsynsmyndigheten beslutanderätt över en central del av verksamheten. Delegationen skulle ge tillsynsmyndigheten rätt att besluta om ytterligare åtgärder, inte enbart deras närmare utformning. Ett krav från tillsynsmyndigheten om vidtagande av ytterligare, specifika åtgärder skulle innebära strängare krav på energieffektivisering än vad som följer av tillståndet. Det är inte sådana omständigheter av mindre betydelse som avses i 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken.

Domsjö lägger idag störst fokus på energieffektivisering inom områden som har störst energianvändning och bolaget har redan vidtagit de energieffektiviseringsåtgärder som

finns med låg investeringskostnad och kort återbetalningstid. En delegation i enlighet med Naturvårdsverkets yrkande skulle innebära att bolaget varken kan styra över vilka åtgärder som ska vidtas eller kostnaderna som uppstår – med risk för att andra miljöförbättrande åtgärder inte kan genomföras. Det går inte att i bolagets komplexa verksamhet separera energifrågan på ett sådant sätt att det vore lämpligt eller skäligt att tillsynsmyndigheten vid en inte närmare specificerad tidpunkt och utan föregående dialog med bolaget får besluta om villkor avseende energieffektivisering. Kostnaden för eventuella åtgärder avgör inte ensamt om ett villkor är av mindre betydelse och bolaget motsätter sig därför även Naturvårdsverkets andrahandsyrkande.

Länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande:

Tillsynsmyndigheten bör ha en delegation som möjliggör för den att ställa relevanta krav utifrån de utredningar och planer som lämnas in till den. Om en energihushållningsplan ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten ska den kombineras med en delegation till myndigheten att meddela skäliga villkor om vilka energihushållningsåtgärder, framtagna inom ramen för planen, som ska genomföras och inom vilken tid.

Örnsköldsviks kommun har anfört i huvudsak följande:

Mot bakgrund av att tillståndet inte är tidsbegränsat ska tillsynsmyndigheten ges delegation för att kunna driva energihushållningsarbetet i framtiden, rimligtvis efter att frågor som idag bedöms ha högre prioritet för bolagets verksamhet är uppklarade.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Dispens från BAT-slutsats

En förutsättning för att dispens ska kunna meddelas med stöd av 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen är att sökanden kan visa att kostnaderna för att följa begränsningsvärdet skulle bli oproportionerligt höga vid en jämförelse med miljönyttan. Domsjö har dock varken kunnat redogöra för vilka åtgärder som behövs för att bolaget ska kunna följa begränsningsvärdet eller vilken kostnad dessa skulle medföra eftersom

bolaget ännu inte utrett dessa frågor. Under dessa förhållanden går det inte att göra en sådan proportionalitetsavvägning som dispensprövningen kräver. Då Domsjö inte har visat att det finns förutsättningar för att medge den begärda dispensen ska bolagets överklagande avslås.

Energihushållningsvillkoret

Domsjö har motsatt sig att tillsynsmyndigheten i vissa fall får möjlighet att meddela ytterligare villkor om energihushållningsåtgärder med hänvisning till att villkor om sådana åtgärder inte kan anses utgöra villkor av mindre betydelse.

Utgångspunkten vid en tillståndsprövning är att domstolen själv avgör samtliga frågor i målet och fastställer de villkor som behövs. Enligt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken finns dock en möjlighet för domstolen att överlåta till tillsynsmyndigheten att meddela villkor av mindre betydelse. I förarbetena anges som förutsättning för delegation att det rör frågor som inte har någon självständig betydelse för tillåtligheten. Beslutade villkor enligt delegation måste uppfylla kravet på rimlighet enligt 2 kap. 7 § miljöbalken och kan överklagas. I praxis har det bedömts som möjligt att delegera till tillsynsmyndigheten att föreskriva villkor om genomförandet av åtgärder enligt energihushållningsplanen (se t.ex. MÖD 2009:17, MÖD 2011:23 samt Mark- och miljööverdomstolens domar den 13 mars 2019 i mål nr M 5414-18 och den 28 november 2019 i mål nr M 3434-18).

I villkor 5.1 anges att skäligen åtgärder för effektivisering av energianvändningen ska vidtas successivt och utgå från bolagets energikartläggning. Endast åtgärder som är tekniskt möjliga och realistiska att genomföra behöver redovisas i planen vilket begränsar omfattningen av de åtgärder som kan komma att beslutas inom ramen för en delegation i detta fall. Mot den bakgrunden finns det förutsättningar att delegera till tillsynsmyndigheten att meddela villkor om energihushållningsåtgärder framtagna inom ramen för energihushållningsplanen. Naturvårdsverkets överklagande ska därför bifallas och villkoret ändras i denna del på det vis som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2020-10-26

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv, Mikael Hagelroth, referent, och Ingrid Åman samt tekniska rådet Kerstin Gustafsson.

Föredragande har varit Susanne Schultzberg

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

**DELDOM
OCH DOM**
2018-12-10
meddelad i
Umeå

Mål nr
M 1611-16
M 991-18

PARTER

Sökande

Domsjö Fabriker Aktiebolag, 556579-1299
Ombud: Advokaterna A B och F U samt jur.kand. E E

Motparter

1. Akzo Nobel Functional Chemical AB, 556234-9398
Ombud: Advokat M B
2. Folkhälsomyndigheten, 831 40 Östersund
3. V A, med firma Grävinnans Maskintjänst
4. PS Motorsport AB, 556951-4176

Ombud för 3–4: Advokat I B

5. Länsstyrelsen Västernorrland, 871 86 Härnösand
6. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 651 81 Karlstad
7. Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm
8. Örnsköldsviks kommun, 891 88 Örnsköldsvik

SAKEN

Tillstånd enligt miljöbalken till verksamhet vid bolagets anläggning i Domsjö samt dispens från begränsningsvärden enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250)

Avrinningsområde: 36 (Moälven)

Koordinater (SWEREF 99 TM):

N: 7 020 900

E: 685380

Dok.Id 311293

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: mmd.umea@dom.se www.domstol.se , Info om vår personuppgiftsbehandling: www.umeatingsratt.domstol.se eller kontakta oss		måndag – fredag 08:00–16:00

DOMSLUT

A. Tillstånd-Verkställighet

Mark- och miljödomstolen, som godkänner den ingivna miljökonsekvensbeskrivningen, ger Domsjö Fabriker AB (bolaget) tillstånd enligt miljöbalken att på fastigheten Örnköldsvik X årligen producera högst 255 000 ton blekt sulfitmassa, 25 000 ton etanol och 170 000 ton (torrvikt) ligningprodukter.

Bolaget får i sin reningsanläggning utöver sitt eget processavloppsvatten ta emot och behandla processavloppsvatten från verksamheterna som bedrivs inom Domsjö industriområde av SEKAB Biofuels and Chemicals AB och Akzo Nobel Functional Chemicals AB.

För den nämnda verksamheten får bolaget också tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

Tillståndet ska anses ha tagits i anspråk den 1 januari som infaller efter det att tillståndet har vunnit laga kraft. Om nämnda 1 januari infaller tidigare än tre månader från lagakraftdatum ska tillståndet dock i stället anses ha tagits i anspråk den 1 juli samma år. Bolaget kan ta tillståndet i anspråk ett tidigare datum efter meddelande till tillsynsmyndigheten och till mark- och miljödomstolen.

När tillståndet tas i anspråk ska tillståndet meddelat av Koncessionsnämnden den 13 mars 1980 (nr 43/80), med senare ändringstillstånd, upphöra att gälla. Eventuella provisoriska föreskrifter och utredningsvillkor som är knutna till det tillståndet upphör därmed också att gälla.

B. Dispenser

Mark- och miljödomstolen ger bolaget dispens enligt 16 kap. 3 § industriutsläppsförordningen (2013:250) från de utsläppsgränsvärden avseende utsläpp av kväveoxid från sulfitulutpanna som anges i tabell 14 i BAT-slutsats 36 i kommissionens genomförandebeslut (2014/687/EU) av den 26 september 2014 om fastställande av BAT-slutsatser för produktion av massa, papper och kartong, i enlighet med Europaparlamentets och rådet direktiv 2010/75/EU.

I stället för de föreskrivna begränsningsvärdena gäller tills vidare provisoriska föreskrifter enligt nedan.

Dispensen gäller utan hinder av att domen inte har vunnit laga kraft.

Mark- och miljödomstolen avslår bolagets ansökan om tidsbegränsad dispens från de utsläppsgränsvärden avseende utsläpp av stoft från sulfitulutpanna som anges i tabell 15 i BAT-slutsats 37 i kommissionens genomförandebeslut (2014/687/EU) av den 26 september 2014 om fastställande av BAT-slutsatser för produktion av massa, papper och kartong, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU. Mark- och miljödomstolens interimistiska beslut den 6 september 2018 upphör därmed att gälla.

C. För tillståndet ska gälla följande slutliga villkor*1. Allmänt*

1.1 Om inte annat framgår av nedan angivna villkor ska verksamheten – inbegripet åtgärder för att minska vatten- och luftföroreningar samt andra störningar för omgivningen – bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget har uppgett eller åtagit sig i målet.

2. Utsläpp till luft

2.1 Utsläppen av stoft från lignintorkarna får inte överstiga 25 mg/Nm³ torr gas som årsmedelvärde. Mätning ska ske en gång per kvartal.

Se vidare under uppskjutna frågor nedan.

3. Utsläpp till vatten

Slutliga villkor har inte fastställts, se under uppskjutna frågor nedan.

4. Buller

4.1 Buller från verksamheten får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå vid bostäder än

60 dB(A) helgfri måndag-fredag kl. 07-18,

50 dB(A) nattetid kl. 22-07 och

55 dB(A) övrig tid.

I kontrollpunkten Syd 2 ska till och med den 31 oktober 2021 i stället för ovan angivet värde nattetid (kl. 22-07) gälla att verksamheten inte får ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå vid bostäder än 52 dB(A).

Arbeten som typiskt sett ger upphov till momentana ljudnivåer över 60 dB(A) får inte utföras nattetid (kl. 22-07).

I ovan angivna ekvivalenta och momentana värden ska inte inräknas tillfälligt buller från friblåsning av 3,5 bars ångnät (bullerkälla 107).

Kontroll genom närfältsmätningar och beräkningar ska ske om det sker förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst en gång per år. Om värdena överskrider vid en kontroll ska åtgärder vidtas så att värdena kan innehållas vid en uppföljande kontroll vid tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer.

5. Energihushållning

5.1 Åtgärder ska i skäligen utsträckning successivt vidtas för att effektivisera energianvändningen. Åtgärderna ska utgå från bolagets energikartläggning som redovisar energianvändningen och hur den kan effektiviseras. En energihushållningsplan ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten och ges in till tillsynsmyndigheten vart fjärde år med början den 31 mars 2021.

Av planen ska åtminstone följande framgå.

- Vilka åtgärder som är tekniskt möjliga, skäliga och realistiska att genomföra, samt kostnaderna och energibesparingen för dessa,
- Kostnadskalkyler omfattande minst total investeringskostnad och återbetalningstid, grundad på åtgärdens livscykelkostnader,
- Vilka åtgärder som har genomförts och bedömning av vilka åtgärder som är skäliga att genomföra kommande fyraårsperiod samt en motivering till varför övriga åtgärder inte bedöms skäliga.

6. Riskhantering och säkerhet

6.1 Bolaget ska bygga in platsen för lossning av svaveldioxid och förses den med gasdetektorer och utrustning för ventilerings/opsamling av gas till skrubber för nedtvättning. Bolaget ska också uppföra tre nya lagringstankar för svaveldioxid i ett avskilt utrymme inomhus och ta befintliga fem lagringstankar ur drift. Åtgärderna ska vara genomförda senast den 1 januari 2022.

6.2 Från och med den 1 januari 2019 ska det finnas beredskap hos bolaget för att genom insatser av personal som befinner sig inom verksamhetsområdet hantera läckage av gas och andra allvarliga tillbud. Bolaget ska för detta ändamål hålla en räddningsstyrka som ska ha förmåga att kunna genomföra kemdykning och hindra eller begränsa allvarliga skador på människor och miljön.

7. Kontrollprogram

7.1 Ett förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader från det att tillståndet har vunnit laga kraft eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer.

8. Nedläggning

8.1 Bolaget ska i god tid före en nedläggning av hela eller delar av verksamheten ge in en avvecklingsplan till tillsynsmyndigheten för godkännande. Avsikten med åtgärderna i planen ska vara att säkerställa att nödvändiga åtgärder vidtas för att undvika föroreningsrisker och att återställa platsen i ett från miljösynpunkt tillfredsställande skick.

9. Kompensation

Slutliga villkor har inte fastställts, se under uppskjutna frågor nedan.

D. Uppskjutna frågor

Mark- och miljödomstolen skjuter upp frågorna om slutliga villkor avseende

- Utsläpp till luft utöver vad som redovisats ovan
- Utsläpp till vatten inklusive hantering av dagvatten och rening av avloppsvatten från andra verksamhetsutövare,
- Kompensation för intrång i allmänna intressen,
- Hantering av ammoniak,
- Övrig kemikaliehantering

Utredningar

Bolaget ska i samråd med tillsynsmyndigheten genomföra nedanstående utredningar och till mark- och miljödomstolen inkomma med redovisning vid de tider som anges nedan. Numreringen av utredningarna nedan följer numreringen av villkorsrubrikerna ovan.

Utsläpp till luft

U 2.1 Mätssystem

Bolaget ska genomföra en utredning för att följa upp och kontrollera tillförlitligheten i mätsystem med avseende på utsläpp till luft. I kontrollen ska minst ingå mätsystem som genererar data för uppföljning av miljötillstånd och miljörapportering. Kontrollen/granskningen ska utföras av en oberoende expertis som har utsetts i samråd med tillsynsmyndigheten.

Resultatet av utredningen ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2019.

U 2.2 Stoft

Bolaget ska kartlägga nuvarande utsläpp av stoft från sulfitolutpannorna, blåsgasskrubbern och bisulfittornet och genomföra en utredning av de tekniska, miljömässiga och ekonomiska förutsättningarna att minska utsläppen.

Resultatet av utredningen samt förslag på slutliga villkor ska ges in till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2020.

U 2.3 Illaluktande föreningar från bioreningen

Bolaget ska genomföra utredningar med syfte att identifiera möjliga och lämpliga lösningar för att minska utsläpp till luft av illaluktande föreningar från bioreningen inklusive sedimenteringsbassängerna.

Resultatet av utredningen och förslag till villkor och åtgärder ska ges in till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2019.

U 2.4 Effekter närområde

Bolaget ska utreda hur utsläppen till luft av föreningar påverkar den närmaste omgivningen, med särskilt fokus på utsläpp av svavelväte och svaveldioxid från bioreningen inklusive fackling av biogas. Utredningen ska inkludera mätningar och

andra undersökningar vid olika punkter i omgivningen under årets alla månader för en bedömning av sannolikheten att utsläppen vid olika tider på året förorsakar hälsoproblem och skador på egendom på närliggande fastigheter.

Utredningen ska pågå i minst fyra år och ska, med förslag till villkor eller åtgärder, redovisas till mark- och miljödomstolen tidigast den 31 december 2022 och senast den 31 december 2023.

U 2.5 Svaveldioxid

Bolaget ska utreda de tekniska, miljömässiga och ekonomiska förutsättningarna att minska utsläppen av svaveldioxid från verksamheten. Målet ska vara att minska utsläppen till 500 ton per år.

Resultatet av utredningen samt förslag på slutliga villkor ska ges in till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2020.

U 2.5a Svavelväte från sulfitulutpannorna

Bolaget ska utreda de tekniska, miljömässiga och ekonomiska förutsättningarna att minska utsläppen av svavelväte från sulfitulutpannorna. Målet ska vara att minska utsläppen till en sådan nivå att koncentrationen av svavelväte inte överstiger 10 mg/Nm³ torr gas vid 5 % syre under mer än 10 procent av drifttiden per månad.

Resultatet av utredningen samt förslag på slutliga villkor ska ges in till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2020.

U 2.6 Kväveoxid

Bolaget ska genomföra kontinuerlig mätning för att verifiera utsläppen av kväveoxider från sulfitulutpannorna.

Resultatet av utredningen samt förslag på slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2020.

Utsläpp till vatten

U 3.1 Dagvatten

Bolaget ska genomföra en dagvattenutredning och föreslå åtgärder som minskar belastningen på recipienten avseende befintliga markföroreningar, fosfor, fenoler, extraktivämnen, särskilda förorenande ämnen, prioriterade ämnen och eventuella andra ämnen som tillsynsmyndigheten bestämmer. Utredningen ska inkludera provtagning av dagvatten från alla delar av industriområdet utifrån en lämplig indelning med avseende på avrinningsområde samt föroreningssituationen i marken. Vidare ska bolaget bedöma recipientpåverkan av utsläppen samt föreslå vilka tekniska, ekonomiska samt miljömässiga reningsåtgärder som är möjliga.

Resultatet av utredningen samt förslag på slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2020.

U 3.2 Syreförbrukande ämnen m.m.

Bolaget ska utreda vilka utsläpp som kan nås efter optimering av befintlig bioreningsanläggning och anläggande av en kompletterande reningsanläggning med fokus på reduktion av syreförbrukande ämnen, suspenderat material och näringsämnen. Den kompletterande anläggningen ska som minst klara att rena allt avloppsvatten som idag leds by-pass bioreningen, barkpressvatten, drank samt eventuellt andra avloppsdelströmmar som bör renas. Utredningstiden ska inkludera idrifttagande och intrimning av den kompletterande anläggningen.

Utredningen ska bedrivas med målsättningen att begränsa de sammanlagda utsläppen från Domsjö Fabriker samt verksamheterna som bedrivs inom Domsjö industriområde av Akzo Nobel Functional Chemicals AB och SEKAB Biofuels and Chemicals AB till följande (som månadsmedelvärde).

- Syreförbrukande ämnen 20 ton per dygn mätt som COD,¹
- Suspenderade ämnen 1,5 ton per dygn,
- Kväve 150 kg per dygn,
- Fosfor 25 kg per dygn,

Utredningen ska även ha som målsättning att hitta möjligheter till ett bättre utnyttjande av biogasen.

Resultatet av utredningen med förslag på slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2022. Senast den 31 december 2020 ska bolaget dock till mark- och miljödomstolen ge in en detaljerad redogörelse för det arbete som genomförts och en tidplan för det fortsatta arbetet.

U 3.3 Metaller

Bolaget ska utreda de tekniska, miljömässiga och ekonomiska möjligheterna att minska utsläpp till vatten av metaller från samtliga utsläppspunkter (delavlopp) med särskilt fokus på G-avloppet.

Resultatet av utredningen och förslag till åtgärder ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2022.

U 3.4 Karakterisering, fiskutredning, utsläppspunkt

Bolaget ska genomföra en kompletterande karakterisering av allt avloppsvatten och utreda om det behövs ytterligare rening eller om utsläppspunkter ska flyttas.

Utredningen ska minst omfatta:

- a) En kemisk och biologisk karakterisering av utgående avloppsvatten från samtliga utsläppspunkter till recipient.

¹ Ang. mätning av syreförbrukande ämnen se under den provisoriska föreskriften P 3.1

- b) Identifiering av reningsåtgärder på hela eller delar av det avloppsvatten som släpps via avlopp C,B, G, P, L3 samt skrubbevatten, utifrån vad som är miljömässigt motiverat, samt tekniska och ekonomiska förutsättningar.
- c) En fiskutredning med avseende på fiskhälsa och vandringshinder, och föreslå miljömässiga, tekniska och ekonomiska förutsättningarna att minimera påverkan på fiskhälsa samt tröskelpåverkan.
- d) Utifrån ovannämnda utredningar, identifiering av miljömässiga, tekniska och ekonomiska möjligheter för alternativ utsläppspunkt via en avloppstub.

Resultatet av utredningarna med förslag på åtgärder och slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2023.

U.3.5 Kompensation

Bolaget ska utreda och föreslå kompensation för den påverkan på allmänna intressen i vatten som bolagets verksamhet orsakar.

Resultatet av utredningen med förslag på slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2023.

Risk och säkerhet

U.6.1 Ammoniak

Bolaget ska närmare utreda de redan identifierade alternativen för att ersätta vattenfri ammoniak med ammoniaklösning och därefter utvärdera om något alternativ kan anses ekonomiskt motiverat att genomföra med hänsyn till den förväntade förbättringen av säkerheten. Utredningen ska även omfatta förutsättningarna att vidta andra säkerhetshöjande åtgärder avseende hantering av ammoniak, inklusive inbyggnad av lagrings- och lossningsplats. Resultatet av utredningen och förslag till åtgärder och slutliga villkor ska ges in till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2019.

U 6.2 Invallningar m.m.

Bolaget ska riskklassa de kemikalier som förvaras på olika platser inom området och upprätta en handlingsplan för invallning och övriga förändringar av förvaringsplatser av kemikalier för att minska riskerna för skador på människors hälsa eller miljön. Resultatet av utredningen och förslag till åtgärder och slutliga villkor ska ges in till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2020.

Datum för redovisning av provotider till mark- och miljödomstolen

31 dec 2019	U 2.1 Mätssystem U 2.3 Illaluktande föreningar m.m. U 6.1 Ammoniak
31 dec 2020	U 2.2 Stoft U 2.5 Svaveldioxid U 2.5a Svavelväte U 2.6 Kväveoxid U 3.1 Dagvatten U 3.2 Avstämning Syreförbrukande ämnen m.m. U 6.2 Invallningar m.m.
31 dec 2022	U 3.2 Syreförbrukande ämnen m.m. U 3.3 Metaller
31 dec 2023	U 2.4 Effekter närområde U 3.4 Karakterisering m.m. U 3.5 Kompensation

Provisoriska föreskrifter

Till dess annat bestäms ska följande föreskrifter gälla.

*Utsläpp till luft*Stoft

P 2.1 Utsläpp av stoft från sulfitlutpannorna samt från blåsgasskrubber och bisulfittorn får som riktvärde inte överstiga 170 ton/år.

Kontroll av utsläpp ska ske genom mätning en gång per kvartal.

Bolaget ska senast den 1 juli 2019 installera och ta i drift nya mätplatser för kontroll av utsläpp av stoft från sulfitlutpannorna. Kontroll ska efter att mätplatserna har tagits i drift ske genom mätning en gång per månad.

Svaveldioxid

P 2.2 Utsläpp av svaveldioxid (SO₂) från verksamheten får inte överstiga 800 ton per år. Kontroll av villkoret ska ske genom kontinuerlig mätning avseende sulfitlutpannorna, genom periodiska mätningar avseende bisulfittorn och blåsgasskrubber samt genom beräkning avseende lignintorkar och fackling.

Svavelväte från sulfitlutpannorna

P 2.3 Utsläppshalten av svavelväte till luften från sulfitlutpannorna ska alltid hållas på den lägsta nivå som processförutsättningarna medger. Utsläppshalten från vardera panna får inte överstiga 50 mg/Nm³ torr gas vid 5 % syre under mer än 5 % av drifttiden per månad.

Kväveoxider

P 2.4 Utsläpp av kväveoxider (NO_x) från sulfitlutpannorna får inte överstiga 450 mg/Nm³ vid 5 % syre. Kontroll ska ske genom kontinuerlig mätning.

Utsläpp till vatten

P 3.1 Utsläppsmängden av syreförbrukande ämnen till vatten från verksamheten inklusive avloppen Bypass T10 och Bypass AkzoNobel, mätt som COD på omsakat prov enligt svensk standard SS 028142-2 eller likvärdig metod, får inte överstiga 45 ton per dygn som årsmedelvärde.

Tillsynsmyndigheten bemyndigas att avseende utsläpp till vatten av syreförbrukande ämnen godkänna byte av analysparameter från COD till TOC och att då föreskriva utsläppsvillkor i den nya analysparametern.

P 3.2 Utsläppsmängden av suspenderade ämnen från verksamheten inklusive avloppen Bypass T10 och Bypass AkzoNobel, bestämd enligt svensk standard SS 028112-3 SÄGFA eller likvärdig metod, får inte överstiga 3,5 ton per dygn som årsmedelvärde.

P 3.3 Utsläppsmängden av kväve till vatten från verksamheten inklusive avloppen Bypass T10 och Bypass AkzoNobel får inte överstiga 400 kg per dygn som årsmedelvärde.

P 3.4 Utsläppsmängden av fosfor till vatten från verksamheten inklusive avloppen Bypass T10 och Bypass AkzoNobel får inte överstiga 50 kg per dygn som årsmedelvärde.

Igångsättningstid

Den miljöfarliga verksamhet som inte redan är igångsatt ska ha satts igång inom tio år från det att denna dom har vunnit laga kraft, i annat fall förfaller tillståndet i dessa delar.

Innehåll

DOMSLUT.....	2
A. Tillstånd-Verkställighet.....	2
B. Dispenser	3
C. För tillståndet ska gälla följande slutliga villkor	3
1. Allmänt.....	3
2. Utsläpp till luft.....	4
3. Utsläpp till vatten	4
4. Buller	4
5. Energihushållning.....	5
6. Riskhantering och säkerhet	5
7. Kontrollprogram.....	6
8. Nedläggning	6
9. Kompensation.....	6
D. Uppskjutna frågor.....	6
Provisoriska föreskrifter	12
BAKGRUND, MÅLENS HANDLÄGGNING	17
YRKANDEN OCH INSTÄLLNINGAR.....	18
ANSÖKAN	21
Verksamhetsområde och lokalisering	22
Den ansökta verksamheten.....	23
Tekniska förändringar och framtida produktion	25
Nollalternativet.....	25
IED-frågor	26
Risk och säkerhet.....	29
Utsläpp till luft.....	31
Utsläpp till vatten	32
Buller.....	35
Energi	36
Fortsatta utredningar för optimerad biorening	37
Möjligheter att reducera utsläppsmängder till recipient.....	38
Pågående och planerade tekniska förändringar	41

DOMSKÄL	43
Prövningens omfattning och avgränsning	43
Tillåtlighet och tillstånd.....	46
Miljökonsekvensbeskrivning.....	46
Miljökvalitetsnormer	47
Planförhållanden.....	48
Skyddade områden	48
De allmänna hänsynsreglerna.....	53
Sammanfattande bedömning om tillåtlighet.....	55
Tidsbegränsning av tillstånd.....	57
Villkorsfrågor samt ”nya” BAT-slutsatser	58
Utsläpp till luft och dispensprövning från BAT-slutsatser.....	59
Mätmetoder m.m.	59
Allmänt om omgivningspåverkan	60
Kväveoxider (NO _x).....	61
Stoft	65
Svavelföreningar	69
Utsläpp till vatten	71
Allmänt om omgivningspåverkan	71
Tidigare uppskjuten fråga.....	73
Avloppsvatten till bioreningen	74
Dagvatten.....	78
Syreförbrukande ämnen m.m.	79
Metaller	83
Karakterisering, fiskutredning, avloppstub	84
Kompensation.....	88
Säkerhet	88
Energianvändning.....	89
Buller.....	90
Övriga frågor	92
Förorenad mark m.m.	92
Avfall.....	93
Transporter	94

BAKGRUND, MÅLENS HANDLÄGGNING

Sedan 1903 bedrivs produktion av bl.a. cellulosafiber i Domsjö, Örnsköldsvik kommun. Verksamheten bedrivs numera av Domsjö Fabriker AB (härefter bolaget eller sökanden), som ingår i en multinationell koncern med bas i Indien.

Verksamheten utgör tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet. Det i dag gällande tillståndet för verksamheten meddelades av Koncessionsnämnden för miljöskydd den 13 mars 1980 (nr 43/80). Tillståndet har därefter flera gånger utökats och ändrats genom nya beslut. Befintligt tillstånd avser årlig produktion av 305 000 ton pappersmassa, varav högst 255 000 ton blekt sulfitmassa och högst 65 000 ton CTMP-massa (kemitermomekanisk massa). Villkorsfrågor har också prövats av miljödomstolen och senare mark- och miljödomstolen. För närvarande är frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten av syreförbrukande och suspenderade ämnen från bioreningsanläggningen och om åtgärder för att begränsa risken för spridning av legionellasmitta uppskjuten och föremål för utredningsföreskrifter och provisoriska föreskrifter (mark- och miljödomstolens mål M 2849-11).

Den 6 juni 2016 gav bolaget in en ansökan om ett nytt grundtillstånd för hela verksamheten till mark- och miljödomstolen (mål nr 1611-16). Efter synpunkter från ett antal myndigheter och en muntlig förberedelse gjorde bolaget ett omtag och gav den 16 mars 2018 in en helt ny ansökan, inklusive miljökonsekvensbeskrivning och övriga bilagor. Samma dag gav bolaget in en ansökan om dispens från vissa utsläppsgränsvärden enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250). Yrkandet framställdes jämväl interimistiskt. Dispensansökan har handlagts i mål M 991-18, där mark- och miljödomstolen medgav bolaget interimistisk dispens i beslut den 6 september 2018. Mark- och miljödomstolen har haft gemensam huvudförhandling och meddelar nu gemensam dom i de två målen. Mål M 991-18 avgörs slutligt genom dom. I mål M 1611-16 meddelas deldom eftersom ett antal villkorsfrågor har skjutits upp.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNINGAR

Bolagets yrkanden

Domsjö Fabriker AB (Domsjö Fabriker, bolaget) har yrkat att mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd enligt miljöbalken till verksamhet inom fastigheten Örnsköldsvik X omfattande en högsta årlig produktion av 255 000 ton blekt sulfitmassa, 25 000 ton etanol och 170 000 ton ligninprodukter (torrvikt). Domsjö Fabriker har också yrkat att mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd att i bolagets reningsanläggning ta emot och behandla processavloppsvatten från den egna verksamheten och från externa verksamhetsutövare samt att efter rening släppa ut vattnet till recipient.

Domsjö Fabriker har vidare yrkat att mark och miljödomstolen

- (a) föreskriver villkor och provisoriska föreskrifter för verksamheten i enlighet med de förslag som redovisats;
- (b) godkänner den till den reviderade ansökan bifogade miljökonsekvensbeskrivningen,
- (c) bestämmer igångsättningstiden för eventuell tillkommande processutrustning till tio år från lagakraftvunnen tillståndsdom.

Domsjö Fabriker har därtill yrkat att mark- och miljödomstolen meddelar bolaget

- (a) dispens från de utsläppsgränsvärden avseende utsläpp av kväveoxid från sulfitulutpanna som anges i Tabell 14 i BAT-slutsats 36; och
- (b) dispens till och med den 31 december 2022 från de utsläppsgränsvärden avseende utsläpp av stoft från sulfitulutpanna som anges i Tabell 15 i BAT-slutsats 37

båda i Europeiska kommissionens genomförandebeslut av den 26 september 2014 om fastställelse av BAT-slutsatser för produktion av massa, papper och kartong, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU. Domsjö Fabriker har vidare yrkat att dispenserna ska gälla omedelbart även om de överklagas.

I frågorna om ianspråktagande av tillståndet och upphävande av det tidigare tillståndet har bolaget yrkat i enlighet med vad som framgår av domslutet.

Motparternas inställning

Naturvårdsverket har medgett att bolaget medges tillstånd till produktion i enlighet med ansökan, men i första hand motsatt sig att bolaget ges tillstånd att ta emot avloppsvatten från Akzo Nobel eller från ”externa verksamhetsutövare” utan specificering (se närmare under Domskäl). När det gäller dispenserna har Naturvårdsverket i första hand motsatt sig att bolaget ges dispens från utsläppsgränsvärdena avseende utsläpp av stoft från lutpannor och yrkat att bolaget endast ska ges tidsbegränsad dispens från utsläppsgränsvärdena avseende utsläpp av kväveoxider (se närmare under Domskäl).

Naturvårdsverket har godtagit bolagets förslag till reglering av om när tillståndet ska anses ha tagits i anspråk och när det gamla tillståndet ska upphöra att gälla.

Länsstyrelsen har medgett att bolaget medges tillstånd till produktion i enlighet med ansökan. Även länsstyrelsen har i första hand motsatt sig att bolaget medges tillstånd att ta emot avloppsvatten från Akzo Nobel eller från ”externa verksamhetsutövare” utan specificering (se närmare under Domskäl). Länsstyrelsen har medgett att dispens från utsläppsgränsvärdena ges avseende kväveoxider och överlåtit till domstolen att bedöma om det finns skäl för dispens avseende stoft.

Örnsköldsviks kommun har uppgett att tillståndet bör tidsbegränsas till 25 år.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har inte haft någon erinran mot att tillstånd ges i enlighet med ansökan.

Folkhälsomyndigheten har haft synpunkter på utredningen och bl.a. anfört att miljökonsekvensbeskrivningen borde ha kompletterats med en hälsokonsekvensbeskrivning där det tydligt framgår vilka effekter sökt verksamhet riskerar att få på människors hälsa, framför allt avseende buller.

Myndigheterna har haft åtskilliga synpunkter på frågor om villkor, utredningsföreskrifter och provisoriska föreskrifter. Dessa synpunkter och bolagets bemötande därav redovisas sammanfattningsvis under respektive ämnesområde under rubriken Domskäl nedan.

Akzo Nobel Functional Chemical AB (Akzo Nobel) har deltagit i processen på Domsjö Fabrikers sida, och biträtt bolagets yrkande om tillstånd att även fortsättningsvis ta emot avloppsvatten från Akzo Nobel i reningsanläggningen.

Grävinnans Maskintjänst och PS Motorsport AB har i första hand yrkat att bolagets ansökan om tillstånd ska lämnas utan bifall. I andra och tredje hand har de föreslagit villkor och utredningsföreskrifter (se närmare under Domskäl).

ANSÖKAN

Domsjö Industriområde

Domsjö Fabriker

1. Huvudkontor
2. Fabrikskontor
3. Drift och underhållshus
4. Godsmottagningen
5. Virkeshantering
6. Boreningen (se tillrödesbestämmelser)
7. Timmergrind
8. Etanolfabrik
9. Målstuga
10. Kontor Transport/Skeppring
11. Lignintork
12. Lignispaketering

Akzo Nobel

20. Kontor
21. CD Fabrik
22. Cellulossamling
23. Verkstader, fibråd
24. Råvarulager
25. MA Fabrik

SEKAB

30. Kontor
31. Fabrik 1
32. Fabrik 2
33. Distribution
34. Utlastning

Övik Energi Hømeborgsverket

40. Entré
41. Panna, turbin
42. Kontor
43. Kontor (utanför)
44. Båmsletopp
45. Heltvattencentral

Domsjö Fiber

50. Kontor

AGA

60. Kontor

Övika hamn & logistik

70. Hømeborgs hamn
71. Alfredshems kaj

Domsjö Industriområde

Ansökan innebär en fullständig omprövning av Domsjö Fabrikers verksamhet. Det totala ansökta produktionstaket är lägre än i nuvarande tillstånd (305 000 ton pappersmassa) men produktionstaket avseende den massaprodukt som faktiskt tillverkas i anläggningen är detsamma som i nuvarande tillstånd (255 000 ton blekt sulfitmassa) eftersom CTMP-massa inte längre tillverkas.

I sin biologiska reningsanläggning tar Domsjö Fabriker emot vatten för rening inte bara från sin egen verksamhet utan även från AkzoNobel och SEKAB. Det externa vatten som tas emot i Domsjö Fabrikers nuvarande och eventuell tillkommande reningsanläggning omfattas av denna prövning i det avseendet att det kommer att omfattas av de utsläppsvillkor som gäller för reningsanläggningar som bedrivs av Domsjö Fabriker. Vatten från AkzoNobel och SEKAB som inte tas emot i Domsjö Fabrikers reningsanläggning är inte en del av Domsjö Fabrikers verksamhet, men det ingår ändå i Domsjö Fabrikers nu gällande provisoriska föreskrifter för utsläpp till vatten och omfattas av Domsjö Fabrikers kontrollprogram. Domsjö Fabriker föreslår att denna ordning ska fortsätta att gälla i de provisoriska föreskrifter som nu föreslås för utsläpp till vatten. Den vattenström som går förbi reningsanläggningen och benämns Bypass TIO, och som innehåller vatten från samtliga tre nu nämnda verksamheter, utgörs delvis av vatten från Domsjö Fabriker. Bypass AkzoNobel, som helt utgörs av vatten från AkzoNobels verksamhet, och Bypass T10 omfattas

alltså av Domsjö Fabrikers kontrollprogram och av såväl gällande som föreslagna provisoriska föreskrifter för Domsjö Fabriker.

När Domsjö Fabriker grundades år 1903 tillverkades oblekt pappersmassa. Så småningom togs ett blekeri i drift och vid slutet av 1950-talet kunde hela produktionen av pappersmassa blekas. År 1940 uppfördes en etanolfabrik där avlut från kokeriet kunde utnyttjas för framställning av etanol. Tillverkningen av etanol var ett viktigt steg för utvecklingen av de kemiska industrierna i Domsjö. Idag är Domsjö Fabriker inte längre ett pappersbruk, utan den råvara som tidigare blev papper förädlas nu för andra och fler användningsområden.

Den ansökta verksamheten kommer att bedrivas inom fastigheten Örnköldsvik X, som ägs av Domsjö Fabriker.

Verksamhetsområde och lokalisering

Den ansökta verksamheten är belägen i ett industriområde vid Moälvens utlopp i Örnköldsviksfjärden vid samhället Domsjö, ett par kilometer sydväst om Örnköldsvik. Verksamhetsområdet avgränsas i sydväst och öster av Moälven respektive Örnköldsviksfjärden. Bebyggelsen i fabriken omgivning består utanför industriområdets verksamheter i huvudsak av villor och radhus i områdena Domsjö, Gene, Sund och Hörnett. Närmaste bostäder ligger ca 100 meter sydväst om industriområdet och närmaste område med samlad bostadsbebyggelse (Hörnett) ligger ca 400 meter nordväst om verksamheten

Inom industriområdet är flera bolag verksamma, bland annat energibolaget Övik Energi, AkzoNobel som tillverkar celluloserivat och SEKAB som producerar ättiksyra, etylacetat och andra produkter av etanol. Dessa och övriga verksamheter på området är på olika sätt beroende av och drar nytta av varandra och flera synergieffekter uppstår.

Natura 2000-områden

I Domsjö Fabrikers närområde finns Natura 2000-området Moälven som är en rikt varierad skogsälv som endast till liten del är påverkad av vattenkraftutbyggnad. För Natura 2000 är viktiga arter flodpärlmussla, lax, stensimpa och utter. Vidare finns i älven harr, stationär öring och flodkräfta och andra prioriterade arter som havsöring och flodnejonöga. Geologiska intressen inom Natura 2000-området koncentreras till Myckelgensjön och Seltjärn. Utsläpp till vatten från den ansökta verksamheten sker i den nedre delen av Moälven, som utgör kanten av Moälvens Natura 2000-område. Domsjö Fabriker har under drygt 20 års tid aktivt deltagit i arbetet med utsättning av lax och havsöring i Moälven, ett arbete som har lett till att såväl lax som havsöring har etablerat sig. På ett längre avstånd från industriområdet finns även Natura 2000-områdena Balesudden och Trysunda. Balesudden är ett sjömärke vid inloppet till Bäckfjärden och skyddas i syfte att bevara kustanknutet skogs- och hållmarkslandskap i orört skick där växtlighet och djurliv får utvecklas fritt och där vattendragen ska bevaras i sina naturliga tillstånd. Trysunda har bildats för att

bevara den fina naturen och fiskelägets speciella kulturmiljö. Områdena ligger på ca 11-14 kilometers avstånd från industriområdet och bedöms inte påverkas av verksamheten vid Domsjö Fabriker.

Den ansökta verksamheten

Råvaruanvändning och kapacitet

Under 2015 och 2016, då produktionen uppgick till ca 200 000 ton blekt sulfitmassa, uppgick den årliga virkesanvändningen till 1,25 miljoner m³fub (fastkubikmeter under bark). Behovet av virke är proportionellt med produktionen. Vattenanvändningen (process- och kylvatten) har under de senaste åren uppgått till omkring 25-30 miljoner m³ per år och bedöms även den vara proportionell med produktionen.

Den befintliga anläggningen har kapacitet att, med vissa mindre justeringar, producera tillståndsgiven mängd blekt sulfitmassa i form av pappersmassa dvs. 255 000 ton. För att möjliggöra produktion av tillståndsgiven mängd blekt sulfitmassa i form av specialcellulosa krävs däremot ytterligare investeringar, eftersom sådan tillverkning kräver cirka tjugo procent mer virke jämfört med tillverkning av samma mängd pappersmassa.

Verksamhetens årliga produktionskapacitet med nuvarande processutrustning uppgår idag till ca 230 000 ton specialcellulosa, 18 000 ton etanol och 120 000 ton lignosulfonat i torr form. Investeringar pågår i anläggningen för att höja kapaciteten till 255 000 ton blekt sulfitmassa i form av specialcellulosa, vilket alltså både är den tidigare tillståndsgivna och den nu ansökta produktionsnivån. Vidare planerar Domsjö Fabriker för utökat tillvaratagande av brännlut i processen för ökad tillverkning av lignin.

Tillverkning av blekt sulfitmassa

Huvudprodukten vid Domsjö Fabriker är idag blekt sulfitmassa i form av specialcellulosa (även kallad dissolvingmassa). Specialcellulosan säljs över hela världen till kunder som förädlar den vidare, bl.a. till textilfibrer.

Virkesråvaran transporteras till Domsjö Fabriker med båt, tåg och bil. Materialet tvättas, och vid behov tinas och flisas, innan det tillförs produktionen. Vatten från tvättningen leds till sedimentationsbassänger där rensrigrus och barkrester avskiljs. Avskild bark behandlas i en barkpress som höjer dess torrhalt inför avyttring som biobränsle.

Massaproduktionen består i kokning, tvättning, blekning och torkning. Under kokningen kokas träfliset under högt tryck och vid höga temperaturer. I processen används sulfitjoner och vätesulfitjoner för att bryta ner ligninet, som binder samman fibrerna i virket. Det är användningen av dessa joner som ger slutprodukten - sulfitmassa - dess namn. I Domsjö Fabriker används natrium som bas i kokvätskan, vilket används enbart hos ett fåtal verksamheter i Europa. Att samma bas används i

både kok- och blekprocessen möjliggör återvinning av både kokkemikalierna (luten) och avlopp från tvätt, blekning och silning.

Efter kokningen tvättas, silas och bleks cellulosan. Eftersom Domsjö Fabrikers sulfitprocess innebär en mycket effektiv nedbrytning av lignin behövs bara ett bleksteg. Blekningen sker med väteperoxid, utan användning av klor eller klorkemikalier. Domsjö Fabriker har en helt sluten blekprocess utan avlopp till recipient. Allt tvättvatten samlas upp och indunstas tillsammans med avluten från kokningen. Detta har möjliggjorts av flera teknikval: användning av natrium som bas, långt driven delignifiering och låg pH-nivå i koket, utvinning av harts samt att enbart väteperoxid används som blekkemikalie.

Efter blekningen tvättas och eftersilas cellulosan. Därpå följer avvattning, pressning och torkning, varefter produkten klipps till ark som balas och är färdiga för försäljning.

Indunstning och etanolproduktion

Processvätskor från kok- och bleksteg samlas ihop och indunstas i flera steg. Indunstningen driver av vatten från surluten (en blandning av kokavlut och filtrat från det slutna sileriet/blekeriet). Torrsubstansen höjs från 16-17 % till ca 70 %. Denna så kallade brännlut används sedan som bränsle i sulfitlutpannorna. I indunstningen värms även stora delar av det kemiskt reade varmvattnet som behövs i fabriken.

Efter det första av tre indunstningssteg pumpas luten till jäseriet där de jäsbara kolhydraterna i luten efter tillsats avjäst och ammoniak omvandlas till etanol. När etanolen drivits av luten fortsätter luten till nästa indunstningssteg. Etanolen destilleras till önskad koncentration innan den renas. Den färdiga etanolen går via lagringstankar till extern försäljning inom industriområdet.

Ligninproduktion

En del av brännluten används för tillverkning av lignosulfonat (lignin). Brännlut späds med blandlut till en blandning som kallas lignin. Efter ytterligare spädning, pH-justering och torkning kyls ligninet och transporteras till en av två lagringssilos och vidare till förpackning. En del lignin säljs i flytande form, men sedan torkningsprocessen togs i drift år 2009 dominerar produktionen av ligninpulver. Produkten lignin säljs över hela världen och används huvudsakligen som tillsats i betong.

Rening av externt processavloppsvatten

I avsnitt 3 i den tekniska beskrivningen redovisas de tekniker som används i Domsjö Fabrikers anläggning för rening innan utsläpp till vatten. I dessa ingår en biologisk reningsanläggning där Domsjö Fabriker även tar emot processavloppsvatten från AkzoNobel och SEKAB för rening. Anläggningen bestod tidigare av två anaeroba reaktorer följt av ett aerobt steg, men efter uppkomst av legionellabakterier stängdes det aeroba steget permanent vintern 2012. För att öka

kapaciteten i bioreningen och kompensera för det aeroba stegets bortfall installerades 2016 en tredje anaerob reaktor. Trots ökad kapacitet med tre reaktorer är det inte möjligt att ta in allt avloppsvatten från industriområdet till bioreningsanläggningen. I nuvarande system renas primärt de mer koncentrerade avloppsvattnen, med undantag för de flöden som sedan stängning av den aeroba delen av bioreningen skickas i bypass. Avlopp med lägre halter av syreförbrukande ämnen leds direkt till recipienten.

Tekniska förändringar och framtida produktion

Under de senaste åren har Domsjö Fabriker successivt ökat produktionskapaciteten för att på sikt klara en årsproduktion om 255 000 ton blekt sulfitmassa i form av specialcellulosa per år.

Nödvändiga förändringar för att nå den ansökta produktionskapaciteten i form av specialcellulosa omfattar utökad kapacitet i kokeriet genom processoptimering eller uppförande av en fjortonde kokare, ökad indunstningskapacitet för att hantera ökad mängd kokvätska (lut) samt ett antal mindre åtgärder såsom byte till större pumphjul och grövre ledningar. Den ökade mängden kokvätska innebär större produktion av brännlut. Brännluten kan användas för ökad produktion av lignin som säljs i flytande form. Alternativt kommer torkningskapaciteten att utökas ut så att ligninet kan säljas som pulver. Ett tredje alternativ är att öka kapaciteten i sulfitulutpannorna och använda brännluten för energiproduktion istället för ligninproduktion. Vilken av dessa lösningar som kommer att väljas är ännu inte beslutat. Det kan i sammanhanget påpekas att det i den reviderade MKB har antagits att en tredje lignintork uppförs eftersom det är detta alternativ som ger störst påverkan i form av utsläpp till luft och energianvändning (dock medför torkningen andra fördelar såsom miljövänligare transport än vad som är fallet med det mer utrymmeskrävande flytande ligninet).

Utöver investeringar i själva massaproduktionen har Domsjö Fabriker även genomfört satsningar på nya produkter och processer. Bolaget har huvudsakligen satsat på lignin och gjort investeringar för att kunna torka ligninet och sälja som pulver. Genomförda och pågående tekniska förändringar beskrivs närmare i tekniska beskrivningen.

Sammanfattningsvis bedömer Domsjö Fabriker att ansökt produktionsnivå i form av specialcellulosa kan uppnås genom optimering och komplettering av nuvarande processutrustning enligt vad som ovan beskrivits.

Nollalternativet

Verksamheten bedrivs enligt ett befintligt tillstånd och tillståndsprövningen motiveras huvudsakligen av att Domsjö Fabriker önskar få ett uppdaterat tillstånd till verksamheten enligt miljöbalken. Nollalternativet är därför maximal produktion, enligt nu gällande tillstånd, dvs. produktion av 255 000 ton blekt sulfitmassa med gällande villkor. Nuvarande produktion ligger som nämnts lägre eftersom

produktion av specialcellulosa kräver att mer virke processas än vid produktion av pappersmassa. Anläggningen behöver därför även i nollalternativet optimeras och kompletteras för att kunna nå full produktion i form av specialcellulosa. Det rör sig om mindre förändringar som i sig inte bedöms kräva en tillståndsprövning.

Att ett nytt tillstånd meddelas innebär inte någon ökad miljöbelastning till omgivningen utan tvärtom finns förutsättningar för förbättringar då möjligheterna att optimera reningsanläggningen och att ta in ytterligare vatten från andra verksamheter kommer att utredas samt då verksamheten kan få moderna villkor som är anpassade efter dagens verksamhet och miljökrav.

IED-frågor

Den ansökta verksamheten omfattas av industriutsläppsförordningen (2013:250, IED-förordningen). För huvudverksamheten massaframställning gäller BAT-slutsatserna för produktion av massa, papper och kartong. De meddelades den 26 september 2014 och blir således bindande för verksamheten den 26 september 2018. BAT-slutsatserna inkluderar bestämmelser för branschens olika grenar och alla bestämmelser är inte tillämpliga på alla anläggningar. På den nu ansökta verksamheten är de så kallade allmänna BAT-slutsatserna (nr 1-18) och BAT-slutsatserna för sulfitmassaprocesser (nr 33-39) tillämpliga.

Eftersom anläggningar kan ha processer som inte motsvarar de som en viss BAT-slutsats baseras på, innehåller många BAT-slutsatser undantag för vissa processtyper. Så är fallet med BAT-slutsats 33, där BAT-AEL för utsläpp till vatten inte är tillämpliga på bruk som producerar dissolvingmassa (Tabell 12 och 13), och med BAT-slutsats 37, som bland annat innehåller utsläppsgränsvärden för svaveldioxid från sulfitlutpannor (Tabell 15). Av fotnot 3 i Tabell 15 framgår att utsläppsgränsvärdet inte är tillämpligt på lutpannor som permanent körs under "sura betingelser", dvs. som använder sulfitkokvätska som våtskrubbningsmedel som del av sulfitåtervinningsprocessen.

Domsjö Fabriker uppfyller de BAT-slutsatser som är tillämpliga på verksamheten, med undantag för de två utsläppsgränsvärden som anges nedan och som bolaget nu ansöker om dispens för. I bilaga redovisas för var och en av BAT-slutsatserna hur de uppfylls.

I tillägg till huvudverksamheten massaproduktion utgör tillverkningen av lignin och etanol sådan tillverkning av organiska kemikalier som omfattas av IED-förordningen. För denna sidoverksamhet antogs BAT-slutsatser i november 2017. Vidare omfattas verksamheten av BAT-slutsatser för stora förbränningsanläggningar, antagna i juli 2017. I verksamheten förekommer också sådan avfallshantering som omfattas av IED-förordningen och för vilken BAT-slutsatser väntas under 2018. De BAT-slutsatser som finns för sidoverksamheter har således meddelats efter det att förevarande tillståndsansökan kungjordes. Av

motiven till IED-förordningen framgår att en rimlig tillämpning av industriutsläpps-direktivet är att sådana BAT-slutsatser som meddelats efter kungörelse av en tillståndsansökan inte ska beaktas i den tillståndsprövningen. Domsjö Fabriker delar denna uppfattning.

Tre horisontella BREF-dokument är tillämpliga på verksamheten: utsläpp från lagring (2006), energieffektivitet (2009) och industriella kylsystem (2001). Vidare träffas verksamheten av referensdokumentet om övervakning av utsläpp från IED-anläggningar (2003).

Skäl för dispens från utsläppsgränsvärden

Domsjö Fabriker ansöker inom ramen för denna tillståndsprövning om dispens från gränsvärdena avseende utsläpp av kväveoxider respektive stoft från sulfitlutpannor. Gränsvärdena anges i Tabell 14 och 15 i BAT-slutsats 36 och 37.

En överväldigande majoritet av pappers- och massabruken i EU är sulfatmassabruk. Domsjö Fabriker är ett av få sulfitmassabruk i EU som har en natriumbaserad process. Bland de referensanläggningar som utgjort underlag för framtagandet av BREF-dokument och BAT-slutsatser finns inga bruk med natriumbaserad process. Verksamheten skiljer sig därför på ett grundläggande sätt från referensanläggningarna. I några fall har detta inneburit att uttryckliga undantag inkluderats i BAT-slutsatserna, men i andra fall har verksamheten kommit att omfattas av BAT-slutsatser som är baserade på och avsedda för andra slags processer än de som finns vid Domsjö Fabriker.

Kväveoxider

Vad gäller kväveoxider innebär Domsjö Fabrikers unika process att just dessa utsläpp är högre än i de referensanläggningar som BAT-slutsatsen baseras på. I gengäld innebär processen stora miljöfördelar i andra avseenden. I den ansökta verksamheten indunstas processvätskor från kokning och blekning (lut) till 70 % torrsbstans innan de återvinns som bränsle (brännlut) i sulfitlutpannorna. Högre torrhetsgrad innebär högre temperatur vid förbränningen och högre energiverkningsgrad. Som en följd av detta har användningen av fossil olja i sulfitlutpannorna helt kunnat upphöra vid normal drift. Den högre förbränningstemperaturen medför dessutom att natriumhalten stiger i rökgaserna, vilket i sin tur innebär att en större mängd svavel kan bindas. Den högre förbränningstemperaturen ger samtidigt högre utsläpp av kväveoxider. I Domsjö Fabrikers verksamhet begränsas denna effekt genom ett så lågt syreöverskott i sulfitlutpannorna som möjligt. I nuläget är syreöverskottet 0,5 %, vilket är lägsta möjliga nivå för att undvika stora utsläpp av illaluktande svavelväte till atmosfären.

Ytterligare en process, som i sig är en del av Domsjö Fabrikers resurshushållning, medför högre utsläpp av kväveoxider: processvätskor (lut) från kokningen och blekningen tas tillvara för tillverkning av etanol som säljs för industriell användning. I denna tillverkningsprocess tillsätts ammoniak till luten, som näringsämne och för att justera pH. När etanolen avdrivits från luten leds den nu

kväverikare luten vidare i processen för att slutligen förbrännas i sulfitulutpannorna, där mängden utgående kväveoxider blir högre som en följd av den högre mängden ingående kväve.

Utsläppsgränsvärdet för kväveoxider från en sulfitulutpanna är 100-350 mg/Nm³ som dygnsmedelvärde och 100-270 mg/Nm³ som årsmedelvärde, båda vid 5 % O₂. I Domsjö Fabrikers verksamhet var år 2016 årsmedelvärdet 411 mg/Nm³ i panna 8 och 351 mg/Nm³ i panna 9. Domsjö Fabriker har utrett flera olika sätt att minska utsläppen av kväveoxider men det saknas idag genomförbara tekniker för detta. Miljökvalitetsnormen för kvävedioxid bedöms inte överskridas i verksamhetens omgivning. Vad gäller kvävenedfallet till mark har detta minskat under lång tid i Sverige och Europa och kvävet försurande bidrag bedöms i större delen av norra Sverige vara litet. Att Domsjö Fabriker inte helt når ned till utsläppsgränsvärdet kan därför inte anses vara av väsentlig betydelse ur miljösynpunkt.

Även om utsläppsgränsvärdet formellt är tillämpligt på den ansökta verksamheten är processen, som framgår ovan, en annan än den som värdet baseras på och är avsett för. Domsjö Fabrikers process innebär ett optimerande och tillvaratagande av råvarans -virkets -alla beståndsdelar och möjligheter. Denna resurshushållning är sammantaget positiv ur miljösynpunkt även om den ger något ökade utsläpp av kväveoxider. Det föreligger sammantaget skäl att bevilja dispens från det aktuella utsläppsgränsvärdet eftersom anläggningens tekniska egenskaper innebär att ytterligare kvävereduktion inte kan ske. Domsjö Fabriker bedömer inte att det under överskådlig framtid kommer att utvecklas tekniker för ytterligare kvävereduktion till en kostnad som står i proportion till miljönyttan av att utsläppsgränsvärdet följs. Dispensen bör därför vara obegränsad i tid, vilket innebär att den gäller till dess att gränsvärdet ersatts av en ny BAT-slutsats.

Domsjö Fabriker föreslår ett villkor med ett begränsningsvärde för utsläpp av kväveoxider att gälla i BAT-slutsatsens ställe (550 ton per år).

Stoft

Under tillståndprocessens gång har det uppdagats att mätplatserna avseende stoftutsläpp från sulfitulutpannorna är felaktigt placerade. Det saknas därför relevant information om befintliga stoftutsläpp. Nya mätplatser kräver installationer i skorstenarna och kommer att genomföras vid nästa underhållsstopp, senast 1 juli 2019. Först därefter kan mätresultat erhållas som visar hur verksamheten förhåller sig till utsläppsgränsvärdet. Om det visar sig att utsläppsgränsvärdet inte innehålls behöver Domsjö Fabriker tid på sig att genomföra utredningar och vidta åtgärder som reducerar stoftutsläppen. En utredningspunkt som redan identifierats är huruvida tvättvätska från rökgasskrubbern kan följa med rökgaserna och bidra till stoft i form av natriumsulfit (natriumsalt) och hur detta i så fall kan förhindras, en annan är möjligheten att utöka filterkapaciteten. Innan utredningar och åtgärder beslutas närmare måste dock korrekta mätresultat finnas som grund för dessa. Korrekta mätningar bedöms kunna genomföras från och med september 2019. Domsjö Fabriker bedömer att minst 18 månaders kontroll i de nya mätplatserna,

inklusive intrimning och utvärdering, är nödvändigt för att en korrekt bild av utsläppen ska erhållas. Parallellt med detta kommer bolaget att utreda vilka möjligheter som finns att reducera stoftutsläppen för det fall det visar sig att utsläppen överstiger utsläppsgränsvärdet. Därefter behövs tid för vidtagande av eventuella åtgärder, vilka delvis måste utföras under produktionsstopp. Dispensen bör därför gälla till och med utgången av år 2022.

Av det ovanstående följer att det på grund av de tekniska förutsättningarna - mätplatserna -vilkas felaktighet uppdagats relativt nyligen, saknas möjlighet att med tillräcklig säkerhet kontrollera att utsläppsgränsvärdet avseende stoft efterlevs. Haltbidraget från Domsjö Fabriker till centrala Örnsköldsvik bedöms ändå sakna betydelse för halterna där. Haltbidragen till verksamhetens närområde, där de totala haltnivåerna bedöms vara lägre än i centrala Örnsköldsvik, är små och inga överskridanden av normer och miljömål kan förväntas i närområdet.

Av 17 § IED-förordningen följer att en dispens ska förenas med beslut om villkor innehållande mindre stränga utsläppsgränsvärden. I förevarande fall är dispensansökan delvis föranledd av svårigheter att kontrollera utsläppshalterna. Nuvarande villkor begränsar stoftutsläppen från sulfitlutpannorna till 250 mg per m³ norm torra rökgaser i medeltal för månad. Detta motsvarar en utsläppsmängd om ca 410 ton per år. Domsjö Fabriker anser att samtliga utsläppspunkter bör inkluderas i ett nytt begränsningsvärde som avser utsläppta mängder och föreslår därför en provisorisk föreskrift om 250 ton per år. Detta innebär alltså en betydande skärpning av tillåtna stoftutsläpp jämfört med nu gällande villkor. Med hänsyn till att nuvarande utsläppsnivåer är oklara föreslår Domsjö Fabriker att den provisoriska föreskriften ska utgöras av ett riktvärde. Domsjö Fabriker föreslår vidare ett utredningsvillkor.

Risk och säkerhet

Domsjö Fabrikers verksamhet omfattas av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor och därtill hörande förordning (2015:236) (Sevesolagstiftningen). Verksamheten når på grund av hanteringen av bland annat ammoniak, svaveldioxid och väteperoxid upp till Sevesolagstiftningens högre kravnivå. I enlighet därmed har Domsjö Fabriker sedan tidigare tagit fram en säkerhetsrapport, vilken nu har uppdaterats något. Säkerhetsrapporten uppdateras kontinuerligt. I det nedanstående kommenteras de frågor avseende risk och säkerhet som varit föremål för särskild diskussion tidigare i tillståndsprövningen.

Hantering av svaveldioxid

Domsjö Fabriker har inlett arbetet med att utveckla en säkrare lösning för hantering av svaveldioxid från lossning till distribution och lagring. Platsen för lossning ska byggas in och förses med gasdetektorer. Bolaget kommer vidare att ta befintliga fem lagringstankar för svaveldioxid ur drift och istället uppföra tre nya tankar i ett avskilt utrymme inomhus. Även distributionsledningar ska ses över och vid behov

bytas ut. Förändringarna medför att mängden svaveldioxid som högst kan lagras i verksamheten minskar med knappt 40 %. De nya lagringstankarna kommer endast att vara fyllda till två tredjedelar, vilket möjliggör att allt innehåll samlas i två tankar exempelvis om funktionsproblem uppstår i någon tank.

Domsjö Fabriker har utrett och i stort beslutat vilka åtgärder som ska genomföras. Genomförandet av de planerade åtgärderna kräver dock detaljplanering och hantering av framförallt frågor om säkerhet och arbetsmiljö, vilket gör arbetet tidskrävande. Domsjö Fabriker åtar sig att genomföra ovannämnda åtgärder före den 1 januari 2022. Redovisning kommer därefter att ske till tillsynsmyndigheten.

Med beaktande av Domsjö Fabrikers åtagande med angiven sluttid, vilket även omfattas av det allmänna villkor som Domsjö Fabriker föreslår ska gälla för tillståndet, saknas skäl att föreslå ett särskilt villkor avseende hantering av svaveldioxid.

Hantering av ammoniak

Domsjö Fabriker håller för närvarande på att utreda möjligheten att ersätta vattenfri ammoniak med ammoniaklösning. Genom bland annat studiebesök och granskning av utrustning har utredningar gjorts kring lossningsplats, ledningar, flödesmätning och cisternens placering. Hittills genomförda utredningar har mynnat ut i fyra potentiella hanteringsalternativ. Domsjö Fabriker ska utreda de olika alternativen närmare och därefter utvärdera om något alternativ kan anses ekonomiskt motiverat att genomföra med hänsyn till den förväntade förbättringen av säkerheten. Denna utredning kommer att färdigställas senast den 31 december 2019. Domsjö Fabriker avser därefter att redovisa utredningen till tillsynsmyndigheten.

Kemdykningskompetens

Domsjö Fabriker kommer att låta utbilda personal i verksamhetens räddningsgrupp till kemdykare samt köpa in utrustning för sådana räddningsinsatser. Vidare kommer rutiner för säkerställande av medicinsk och fysisk förmåga att tas fram. Åtgärden kommer att vara genomförd senast den 31 december 2018. Kemdykare kommer därefter alltid att finnas tillgänglig inom industriområdet vid lossning av flytande svaveldioxid.

Förvaring av kemikalier

Förvaring av kemikalier är känsliga uppgifter ur säkerhetssynpunkt. Detta beskrivs i en omfattande bilaga till säkerhetsrapporten som har getts in till Länsstyrelsen och omfattas av sekretess. Domsjö Fabriker avser att ta en underhandskontakt med MSB för att diskutera frågan om förvaring av kemikalier, med anledning av de frågor kring detta som framförts av MSB under målets handläggning.

Släckvattenhantering

Domsjö Fabriker har en god kontroll på vad som händer vid en eventuell brand och vilka åtgärder som behöver vidtas för att samla upp släckvatten. Konsekvenser vid en storskalig brand är komplexa varför bolaget prioriterar att arbeta med

brandförebyggande åtgärder. Bolaget kommer dock att arbeta vidare med frågan om släckvatten i anslutning till brandförebyggande åtgärder och insatsplanering. Vid ändring eller nybyggnation i verksamheten framöver kommer släckvattenhantering att beaktas.

Utsläpp till luft

Från den ansökta verksamheten sker utsläpp till luft av huvudsakligen svaveldioxid, kväveoxider och stoft. Därtill sker utsläpp till luft av svavelväte och andra luktande svavelföreningar, i huvudsak från bioreningen.

Utsläpp av svaveldioxid

Den svaveldioxid som emitteras från verksamheten härrör till drygt 80 % från luftförbränningen i sulfitolutpannorna. Övriga källor till utsläpp är bisulfittomet, blåsgasskrubbern, lignintorkarna och facklan. För verksamheten gäller enligt befintligt tillstånd ett villkor för utsläpp av svaveldioxid från processerna. Sedan villkoret föreskrevs har tillkommande utrustning som ger upphov till utsläpp av svaveldioxid installerats, t.ex. lignintorkar. Sedan villkoret fastställdes har det även uppdagats att det tidigare mätsystemet varit behäftat med brister som lett till missvisande mätresultat. För att komma till rätta med bristerna togs ett nytt system i bruk under hösten 2016. Baserat på de mätningar som har gjorts genom det nya, mer tillförlitliga mätsystemet kan konstateras att utsläppen från sulfitolutpannorna nu uppmätts till högre nivåer än tidigare. I tillägg till detta måste utsläppsnivåerna för ansökt alternativ reflektera att mängden lut respektive lignin kommer att öka i takt med den ökade produktionen av sulfitmassa. Domsjö Fabriker kommer eventuellt att installera en tredje lignintork för att kunna torka ligninet innan försäljning, om det inte säljs i flytande form.

I sammanhanget kan konstateras att bakgrundshalterna av svaveldioxid i Sverige idag är låga och att miljökvalitetsnormerna i verksamhetens omgivning innehålls med god marginal.

Utsläpp av kväveoxider

Utsläppen av kväveoxider härrör enbart från förbränningen i sulfitolutpannorna. Som närmare redogjorts för ovan har utsläppsnivåerna sin grund i den unika process som används vid Domsjö Fabriker, vilken i gengäld bidrar till stora miljö fördelar i andra avseenden. Trots att Domsjö Fabriker har utrett flera sätt att sänka kvävehalten i utsläppen har ingen genomförbar teknik identifierats, se närmare avsnitt 4.1 i den tekniska beskrivningen. Liksom för svaveldioxid är mätresultaten före 2017 behäftade med osäkerheter och därför inte representativa för nuläget. Dock bedöms haltbidragen från verksamheten vara låga jämfört med miljö kvalitetsnormer och miljömål. Inte heller anses haltbidragen tillsammans med de lokala bakgrundshalterna innebära att miljö kvalitetsnormerna överskrids i verksamhetens omgivning.

Utsläpp av stoft

Stoft från verksamheten emitteras huvudsakligen från sulfitlutpannorna, ca 70 %, men även från lignintorkarna, bisulfittornet och blåsgasskrubbern. Med hänsyn till vad som beskrivits ovan om installation av nya mätplatser för stoftutsläpp, går det i dagsläget inte att med säkerhet säga hur stora verksamhetens utsläpp av stoft är. Sedan nya mätplatser har installerats ska Domsjö Fabriker därför genomföra mätningar för att kontrollera utsläppen av stoft från verksamheten. Sådan kontroll beräknas behöva pågå under åtminstone 18 månader, inklusive intrimning och utvärdering, för att en tillförlitlig bild av utsläppen ska erhållas. Vidare ska bolaget under denna tid, om det visar sig nödvändigt, utreda möjligheterna att reducera utsläppsnivåerna för att klara de gränsvärden som gäller enligt BAT.

Haltbidragen från Domsjö Fabriker till centrala Örnköldsvik bedöms sakna betydelse för halterna där. Även om det finns vissa osäkerheter kring de totala haltnivåerna i verksamhetens omgivning förväntas det inte föreligga någon risk för att normer och miljömål ska överskridas.

Utsläpp av svavelväte och andra luktande svavelföreningar

Från verksamheten sker utsläpp av svavelväte och andra luktande svavelföreningar, i huvudsak från bioreningen. Villkoret i befintligt tillstånd för utsläpp av svavelväte i rökgaser från sulfitlutpannorna har aldrig överskridits.

I samband med att det aeroba steget i bioreningsanläggningen stängdes uppkom problem med lukt. Domsjö Fabriker har utrett tekniska, miljömässiga och ekonomiska möjligheter till en optimerad funktion och design för avgasning i de anaeroba tankarna i syfte att nå minskade utsläpp av illaluktande ämnen från sedimenteringsbassängerna. Utifrån de utredningar som har genomförts har Domsjö Fabriker nu för avsikt att vidta åtgärder. Senast den 31 mars 2019 kommer förbättringsåtgärder att ha vidtagits för de avgasningstankar som är placerade efter de anaeroba reaktorerna.

Utsläpp till vatten

Domsjö Fabriker har historiskt arbetat med processinterna åtgärder för att reducera utsläppen till vatten. Genom exempelvis övergång till klorfria blekkemikalier och så småningom slutning av blekeriet kunde utsläppen av syreförbrukande ämnen reduceras markant. Avloppsvatten från verksamheten renas nu på olika sätt. Fiberförande avlopp från kokeri, sileri, torkmaskiner samt bräddavlopp från blekeri renas i sedimenteringsbassänger (avskild fibermassa tillvaratas och säljs som returfiber). Kondensat från indunstningen och lutrester renas i den biologiska reningsanläggningen. Lågförorenat vatten leds direkt till recipient. Recipienter är Moälven och Örnköldsviksfjärden. Nedströms dessa ligger Dekarsöfjärden och Nötbolandsfjärden. Avloppsvattnets huvudsakliga miljöpåverkan beror på dess innehåll av näringsämnen (kväve och fosfor), syreförbrukande ämnen och suspenderade ämnen.

Domsjö Fabriker tar idag emot avloppsvatten från AkzoNobel och SEKAB för rening i den biologiska reningsanläggningen och avsikten är att fortsätta med detta. Anläggningen bestod tidigare av två anaeroba reaktorer följt av ett aerobt steg, men efter uppkomst av legionellabakterier stängdes det aeroba steget permanent vintern 2012 och ersattes senare av en tredje anaerob reaktor. Den tredje anaeroba reaktorn har inte uppnått den förväntade effekten, och sammantaget saknas nu kapacitet att rena allt det vatten som tidigare renades i den biologiska reningsanläggningen. Vidare har reningsgraden sjunkit med följderna att utsläppen av syreförbrukande ämnen från reningsanläggningen har ökat. Även utsläppen av näringsämnen från reningsanläggningen har ökat som en följd av stängningen av det aeroba steget.

Sedan reningssystemet drabbades av dessa oförutsebara förändringar har utredningar och åtgärder genomförts i syfte att uppnå nödvändig reningskapacitet och detta arbete pågår fortfarande.

Den befintliga biologiska reningsanläggningen har efter stängningen av det aeroba reningssteget inte kapacitet att ta emot allt det vatten som tidigare renades där. Inom ramen för den provotid som har löpt i mål M 2849-11 har utredningar och stora investeringar gjorts för att öka kapaciteten, bl.a. genom införandet av det tredje anaeroba reningssteget. Under sommaren 2017 stod det klart att detta reningssteg inte skulle vara tillräckligt för att rena allt det vatten som tidigare togs omhand i det nu stängda aeroba reningssteget. Domsjö Fabriker har därefter gått vidare med nya utredningar utifrån den målsättningen.

Inom ramen för den pågående provotiden har ÅF Industry på Domsjö Fabrikers uppdrag utformat olika koncept innehållande kombinationer av interna och reningstekniska åtgärder för att reducera utsläppen. De olika alternativen har utvärderats utifrån teknisk och ekonomisk genomförbarhet. Utredningen är än så länge på en övergripande nivå. Parallellt med utredning av en fullständig lösning, pågår arbete med att optimera den biologiska reningsanläggningens funktion och användning, t.ex. genom justerad dosering av kväve och fosfor och försök att rena barkpressvatten där.

Med hänsyn till nämnda omständigheter föreslår Domsjö Fabriker att frågan om utsläpp till vatten med avseende på syreförbrukande ämnen, suspenderat material och näringsämnen skjuts upp under en provotid då bolaget kan fortsätta att utreda vilken tekniskt och ekonomiskt genomförbar lösning som ger minsta möjliga belastning på recipienterna. Domsjö Fabriker anser med hänsyn till det som varit inte att det är ett alternativ att återinföra aerob rening av bolagets vatten. Det är fortfarande inte klarlagt vad som orsakade tillväxten av legionella och Domsjö Fabriker vill inte riskera att smittspridning inträffar igen. Såvitt avser rening av AkzoNobels vatten visar nya studier att anaerob rening med granul技术 bedöms vara mer fördelaktig än aerob rening. Av dessa skäl kommer den fortsatta utredningen inte att inkludera aerob reningsteknik.

Under prövotiden bör provisoriska föreskrifter gälla. Nu gällande provisoriska föreskrifter avseende utsläpp av COD och suspenderade ämnen omfattar även de vattenströmmar som i ansökningshandlingarna benämns Bypass T 10 respektive Bypass AkzoNobel. 11 De provisoriska föreskrifter som Domsjö Fabriker nu föreslår innebär att denna ordning ska fortsätta att gälla. Även om det vatten som släpps ut via Bypass AkzoNobel inte härrör från Domsjö Fabrikers verksamhet, är det bolagets målsättning att det ska kunna omfattas av reningen framöver. Som underlag för det fortsatta arbetet med att hitta en lämplig rening, är det önskvärt att Domsjö Fabriker har fullständig kunskap om vattnets innehåll och egenskaper. Detsamma gäller vattenströmmen Bypass TIO, vilken endast delvis härrör från Domsjö Fabrikers verksamhet.

Särskilt om kontroll av utsläpp av syreförbrukande ämnen

Domsjö Fabriker analyserar och mäter för närvarande utsläpp av syreförbrukande ämnen uttryckt som kemisk syreförbrukning (COD). För att genomföra denna analys krävs kyvetter med kvicksilver. För användningen av kyvetter gäller en generell dispens som meddelas årsvis av Kemikalieinspektionen. För att undvika användning av kvicksilver arbetar bolaget med att övergå till att analysera och mäta utsläpp av syreförbrukande ämnen som totalt organiskt kol (TOC). Ett instrument för sådan analys har införskaffats och metodutveckling och jämförande mätningar mellan COD och TOC pågår. Det finns inte något generellt tillämpligt sätt på vilket halter av COD kan omvandlas till halter av TOC. Domsjö Fabriker anser att det är lämpligt att bolaget under prövotiden genomför nödvändiga dubbelmätningar i respektive avlopp, som kan ligga till grund för en jämförelse. Bolaget föreslår därför att den provisoriska föreskriften avseende syreförbrukande ämnen ska avse COD. Vidare föreslår Domsjö Fabriker att tillsynsmyndigheten bemyndigas att godkänna byte av analysparameter från COD till TOC.

Miljö kvalitetsnormer för vatten

Den ansökta verksamheten innebär inte att statusen hos någon kvalitetsfaktor försämras i förhållande till nollalternativet, dvs. redan tillståndsgiven produktion. (Vid en bedömning av det s.k. icke-försämringskravet görs en jämförelse mellan påverkan i ansökt verksamhet och tillståndsgivna förhållanden, jfr Mark- och miljööverdomstolens avgöranden 2017- 04-21 i mål M 2649-16 och M 2650-16 (Lasele/Långbjöm).)

Vad gäller möjligheten att uppnå MKN visar den utredning som Domsjö Fabriker låtit genomföra att såvitt avser kemisk status motsvarar halterna i samtliga provtagningspunkter god status för de metaller som är relevanta för Domsjö Fabrikers utsläpp.

Vad gäller ekologisk status är MKN för fyra de fem berörda vattenförekomsterna att god status ska uppnås år 2027 medan dagens status är måttlig. I Nötbolandsfjärden uppnås redan god ekologisk status. De aktuella vattenförekomsterna är starkt påverkade av historiska miljöbelastningar. I förhållande till nollalternativet innebär den ansökta verksamheten inte att möjligheten att uppnå MKN äventyras. Tvärtom

finns förutsättningar för en förbättring när tillståndet till verksamheten uppdateras, inte bara vad avser utsläppen från Domsjö Fabriker utan också från Akzo Nobel och SEKAB. Domsjö Fabrikers målsättning -vilken kommer till uttryck i föreslagna utredningsvillkor -är nämligen att inte bara att förbättra reningen av den egna verksamhetens avloppsvatten, utan även att kunna rena mer vatten än idag från Akzo Nobel och SEKAB. Det innebär att den totala belastningen på recipienten kan minska om Domsjö Fabriker får till stånd en vattenrening som rymmer även detta vatten -utredningar och investeringar som möjliggörs genom ett uppdaterat tillstånd.

Buller

Domsjö Fabrikers verksamhet är kontinuerlig, vilket innebär att drift som ger upphov till buller sker dygnet runt samtliga veckans dagar. Den totala ljudnivån från anläggningen kontrolleras genom en årlig mätning i respektive referenspunkt. För att kartlägga olika bullerkällors påverkan på den totala ljudnivån liksom förändringar i ljudeffekt hos respektive bullerkälla genomför Domsjö Fabriker regelbundna närfältsmätningar av bullerkällorna. Utifrån resultatet från närfältsmätningarna tas zonkartor fram. Zonkartorna ger en översiktlig bild av var framtida bullerkällor eller utrustning kan placeras utan att den totala ljudnivån påverkas. Dessa kartor används framför allt vid mindre projekt, ombyggnad eller byte av utrustning för att säkerställa att bullernivån inte ökar. I syfte att ytterligare förbättra rutinerna kring arbetet med buller avser bolaget att börja med riktat förebyggande underhåll, främst av de bullerkällor som har en stor påverkan på den totala ljudnivån.

Det pågår ett projekt vid Domsjö Fabriker för att genomföra åtgärder i syfte att minska den ekvivalenta ljudnivån. Till grund för projektet ligger en omfattande bullerutredning som har genomförts på uppdrag av Domsjö Fabriker. För de kontrollpunkter som i bullerutredningen benämns "Syd" respektive "Syd 2" innehålls i nuläget inte en ekvivalent ljudnivå om 50 dB(A). Kontrollpunkten Syd kommer framöver att ersättas av Syd 2 eftersom den ligger närmare verksamheten.

De bullerdämpande åtgärder som utretts innebär huvudsakligen montage av stora ljuddämpare på utlopp samt tilläggsisolering av rörledningar och mantelytor. Den genomförda utredningen utgör ett gediget underlag för att bedöma möjliga åtgärder för att sänka den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten vid samtliga bostäder till 50, 48 respektive 45 dB(A). En kostnadsberäkning har också genomförts enligt vilken den totala kostnaden för de åtgärder som krävs för att nå ned till 50 dB(A) uppgår till 16 miljoner kr. Motsvarande kostnader för att nå ned till 48 respektive 45 dB(A) beräknas till 22 miljoner kr respektive 43 miljoner kr.

Domsjö Fabriker går nu vidare med de åtgärder som krävs för att sänka den ekvivalenta ljudnivån vid samtliga bostäder till 50 dB(A), vilket omfattar åtgärder på 22 st. bullerkällor. Domsjö Fabriker anser att det inte är ekonomiskt rimligt i förhållande till den miljönytta som kan uppnås att genomföra de åtgärder som krävs för att nå ned till 48 dB(A) (åtgärder på 42 bullerkällor) eller 45 dB(A) (åtgärder på

67 bullerkällor). Bolaget väljer därför att föreslå ett slutligt villkor med ekvivalenta ljudnivåer som motsvarar de som gäller enligt befintligt villkor.

Det kan särskilt noteras att kostnaderna som anges i utredningen är generellt uppskattade och således inte har anpassats efter förhållandena i Domsjö Fabrikers verksamhet, vilket medför en risk för att de verkliga kostnaderna kan komma att överstiga uppskattade nivåer. Det har inte heller förekommit några klagomål på buller nattetid från boende i närområdet under de senaste åren. Domsjö Fabriker anser sammantaget att det vid en avvägning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken inte är skäligt att vidta åtgärder för att sänka bullernivån ytterligare.

Mot bakgrund av att det är fråga om en komplex verksamhet med många källor till buller behöver varje åtgärd studeras närmare för att dess tekniska och ekonomiska genomförbarhet samt effekt ska kunna bedömas. På så sätt kan resurserna styras till de åtgärder som har störst effekt. Många av de åtgärder som ska utvärderas och därefter genomföras är stoppberoende. De åtgärder som ska genomföras för att minska bullernivån till 50 dB(A) bedöms därför vara genomförda senast den 31 oktober 2021. Fram till dess behöver en högre ekvivalent ljudnivå tillåtas i kontrollpunkten Syd 2 där 50 dB(A) för närvarande inte innehålls.

Vad gäller den momentana ljudnivån framgår av bullerutredningen att det inte förekommer momentana ljudnivåer över 60 dB(A). Villkoret kan därmed skärpas vad gäller momentana ljudnivåer jämfört med befintligt villkor på 65 dB(A).

I verksamheten förekommer två bullerkällor (107a och 107b, båda avseende friblåsning) från vilka något högre ekvivalenta respektive momentana ljudnivåer än vad som anges i villkorsförslaget tillfälligt kan förekomma. Dessa bullerkällor bör därför undantas från bullervillkoret.

Energi

Energianvändningen vid Domsjö Fabriker har minskat sedan 2000-talet. Eftersom köpt energi utgör en stor kostnad för Domsjö Fabriker har bolaget en stark drivkraft att arbeta vidare med energieffektivisering. Mot den bakgrunden har Domsjö Fabriker sedan 2006 ett certifierat energiledningssystem och bolaget är från och med 2012 certifierat enligt ISO 50 001. Domsjö Fabriker har ett välutvecklat system för uppföljning av energianvändning och energiproduktion vilket ger ett omfattande underlag för analys av avvikelser, behov av nya åtgärder, beräkningar och beslut. Störst fokus läggs på energieffektivisering inom de områden som har störst energianvändning.

Arbetet med energieffektivisering har gett mycket goda resultat. Idag produceras, totalt sett, en betydligt större mängd produkter än då pappersmassa var huvudprodukt. Från 2005 har mängden produkter i ton räknat ökat med närmare 55 % medan energianvändningen ökat med knappt 25 %. Domsjö Fabriker gör därmed idag mer högvärdiga produkter per insatt energimängd än tidigare.

I ansökt alternativ förväntas energianvändningen öka i proportion till ökningen av produktionen. Som ett led i arbetet med energieffektivisering kommer Domsjö Fabriker inom den närmsta tiden att fortsätta att vidta ett antal åtgärder. Med hänsyn till det anförda anser Domsjö Fabriker att det saknas behov av ett särskilt villkor i fråga om energi.

Fortsatta utredningar för optimerad biorening

Dosering av kväve och fosfor

Under 2018 är målet att, jämfört med 2016, nå en halvering av utsläpp av totalkväve och totalfosfor i utgående vatten från den biologiska reningsanläggningen. Detta ska uppnås genom att minska kväve- och fosfordoseringen. För att ytterligare förbättra doseringen av fosfor ska doseringen styras via en flödeskvot. Detta kan göras så fort nivån av fosfordoseringen har fastställs. En längre driftsperiod är nödvändig för att kontrollera hur den lägre doseringen påverkar reaktorens drift.

Slamuttag från sedimentering 1 och parallellkörning av sedimenteringsbassängerna för att öka kapaciteten i bioreningen.

Idag körs sedimenteringarna i serie och uttag av bioslam sker från sedimentering 2 vilket minimerar risk för slamflykt till recipient och ger ett mer lätt avvattnat slam. Det har visat sig att vid hög flödesbelastning in till reaktorena blir det överbäring av bioslam från sedimentering 1 till sedimentering 2. Domsjö Fabriker kommer att fortsätta med uttag av bioslam från sedimentering 1 under 2018 samtidigt som flödesbelastningen ska ökas för att utvärdera om problemet med bioslamflykt minskar och att hanteringen av bioslam fungerar.

Barkpressvatten

Pilotförsök påbörjades 2017 för att utvärdera om barkpressvattnet kan renas i den anaeroba bioreningen och hur barkpressvattnet påverkar bioreningens funktion. Tidiga resultat indikerar att barkpressvatten kommer att kunna ledas till den anaeroba bioreningen.

Plan framåt:

- Fortsatt pilotförsök under 2018 för att utvärdera vad den anaeroba processen tål gällande koncentrationer och mängder barkpressvatten.
- Utredda hur intag av barkpressvatten kan göras för ett fullskaleförsök, under 2018.
- Om pilotförsöken ger gott resultat förbereds och genomförs ett fullskaleförsök under 6 månader där det testas att ta in barkpressvatten i bioreningen (sannolikt under 2019). För att kunna genomföra ett fullskaleförsök behöver befintliga rördningar från rensriet kontrolleras. Sannolikt krävs även installation av buffertank, pumpar, styrning och eventuellt avskiljning av suspenderade ämnen.

- Om fullskaleförsöken ger gott resultat kan utredning och genomförande av processlösning för permanent rening av barkpressvatten i bioreningen påbörjas (i drifttagning tidigast 2020).

Avskiljning av suspenderade ämnen efter biorening

För att reducera mängden suspenderade ämnen (SÄ) och därmed även andra parametrar såsom kväve, fosfor och COD kan ett avslutande avskiljningssteg av SÄ installeras. Det har gjorts initiala test med skivfilter för att utvärdera detta alternativ. Domsjö Fabriker kommer som en del av utredning av olika reningskoncept att fortsätta undersöka möjligheten att avskilja SÄ och hitta avsättning för det slam som då genereras.

Möjligheter att reducera utsläppsmängder till recipient

Bolaget har låtit genomföra en utredning som visar att utsläppen till recipient kan minskas genom både interna processtekniska åtgärder och reningstekniska åtgärder.

Interna åtgärder

- Omkoppling av dranken (restström i etanoltillverkningsprocessen med högt COD-innehåll) från C-avloppet till bioreningen.
- Omkoppling av barkpressvattnet från L3-avloppet till bioreningen.
- Reduktion av COD i delström från VA6 (delström från kokvätskeberedningen).

Reningstekniska åtgärder

- Optimering av närsaltsdosering i bioreningen.
- Förbättrad sedimentering i bioreningen.
- Tillkommande biorening (främst för AkzoNobel-avlopp):
 1. Ny biorening för den volym AkzoNobel-vatten som inte ryms i befintlig reningsanläggning.
 2. Ny biorening för allt AkzoNobel-vatten.
- Effektiv avskiljning av suspenderade ämnen efter biorening

Alternativa reningstekniker för rening av AkzoNobels avloppsvatten

Under de senaste decennierna har många studier gjorts för att utreda lämplig teknik för att rena AkzoNobels avloppsvatten såsom de följande teknikerna i olika kombinationer : anaerobi, aerobi, membranfiltrering, indunstning, kristallisation.

Högbelastad UASB-teknik (Up-flow Anaerobic Sludge Blanket), anaerob rening

Bedömningen är för närvarande att anaerobi med utspätt avloppsvatten från AkzoNobel är en lämplig lösning. Det finns nyligen redovisade pilotstudier på ett vatten som är mycket likt AkzoNobels vatten och som behandlats med högbelastad UASB-teknik (Up-flow Anaerobic Sludge Blanket). Grunden för denna teknik är att det bildas slamgranuler i en högt belastad anaerob reaktor, vilket resulterar i en hög slamkoncentration i reaktorn och möjlighet till hög belastning. COD reduktion på 80-85% kunde erhållas.

Fördelen med tekniken är att den producerar energi i form av biogas istället för att konsumera energi, vilket är fallet för alla andra tekniker. Ytterligare en fördel är att risken för legionellatillväxt är låg. Tekniken innebär även att med hjälp av granuleringen av slammet kommer problemet med AkzoNobels avloppsvattens dåliga sedimenteringsegenskaper undvikas och slammet blir mer lättavskiljbart. Om en stor andel av flödet är AkzoNobel-vatten till reaktorn bör vattnet spädas för att få ned salthalten. Ett flöde som skulle kunna användas till spädning är det biologiskt renade avloppsvattnet från befintlig biorening. En fördel med att använda biologiskt renat vatten är att flödesvolymerna från biologiska reningen minskar och därmed även närsaltmängden. En del av närsaltsöverskottet kan även återanvändas till UASB reaktorn. För en fungerande sedimentering ska det renade avloppsvattnet kunna användas direkt för spädning. Dock antas reduktionsgraden bli lägre i den tillkommande reningen på grund av att COD från det tidigare anaeroba steget inte bedöms kunna reduceras ytterligare med anaerob rening.

Det fortsatta arbetet kommer att innefatta utredningar gällande:

- Tillkommande bioreningsanläggning.
- Utredda behov och utformning av tillkommande reningskapacitet för att rena allt till reningsanläggningen inkommande vatten.
- Optimerad närsaltsdosering
- Omkoppling av barkpressvattnet från L3-avloppet till bioreningen.
- Förbättrad sedimentering:
 - Slamuttag från sedimentering 1
 - Paralleldrift av sedimenteringarna
 - Förbättrad avgasning
- Omkoppling av drank från C-avloppet till biorening.
- Möjlighet att minska utsläpp av kväve och fosfor.
- Möjligheten att avskilja SA och hitta avsättning för det slam som då genereras.
- Reduktion av COD i delström från VA6.

Energi

Domsjö Fabriker har under tio års tid deltagit i PFE, programmet för energieffektivisering i energiintensiv industri. Resultatet av den andra femårsperioden redovisades 2014 och eleffektiviseringen uppgick till 4,1 % eller cirka 9 600 MWh. Totalt har drygt 10 % eleffektivisering uppnåtts under deltagandet i programmet.

Huvudsakliga åtgärder har varit byte av pumpar och fläktar samt installation av frekvensomriktare på motorer. Effektivisering har även uppnåtts med nya rutiner vid inköp av elkrävande utrustning samt vid projekteringar, ändringar och renoveringar.

Kommande projekt

De avdelningar som har störst elenergianvändning är torkning och indunstning. De största ångenergianvändarna är torkning, indunstning och kokning. I pannhuset sker den övervägande delen av ångenergiproduktionen. Störst fokus i arbetet med energieffektivisering läggs därför på dessa avdelningar. Flera projekt och utredningar pågår för att ytterligare effektivisera energianvändningen. Köpt energi är en stor del av Domsjö Fabrikers kostnad vilket är en stark drivkraft att satsa på energieffektivisering. Beslutade åtgärder som genomförs inom de närmsta åren är:

- En grundlig analys av torkmaskinernas energieffektivitet har genomförts där värmeenergianvändning per ton avdunstat vatten studerats. Följden av detta är att optimering av vakuumsystemet samt översyn av luftmängder till fläktar ska göras.
- Delar av ekonomisern på sulfitulutpanna 8 ska ersättas med nya i syfte att öka tillgängligheten.
- Ny utrustning för tvätt av cellulosa håller på att installeras. I samband med det erhålls både el- och värmeeffektiviseringar.

Utöver detta finns nedan exempel på utredningar som pågår i syfte att förbättra energiprestandan i företaget.

- Ersättning av eldningsolja till sulfitulutpannorna med bioharts. För genomförande av detta är säkerhetsaspekterna mycket viktiga. Det får under inga omständigheter komma in vatten i pannorna.
- Frotapulprarna är stora elförbrukare. Eventuellt skulle dessa kunna ersättas med annan mer energieffektiv utrustning.

Dessutom har nedanstående förslag potential till ökad energieffektivitet och ytterligare minskning av andelen fossilt bränsle och föreslås utredas vidare.

- Styrning av kylvatten från ”dumpkondensor”.
- Förvärmning av KVV med varmvatten från ljumvattentanken.
- Utbyte av dieseldriven klämtruck mot eldriven truck.

Utförda studier indikerar att frekvensreglering av pumphotorer inte alltid resulterar i signifikanta energibesparingar. Så länge man betraktar procesströmmar där det pumpade flödets temperatur är av värde för användaren, t ex tvättapparat, bleksteg, och ej kyls i värmväxlare etc. måste hela den minskade axeleffekten vid varvtalsreglering ersättas av annan värme. Nettoenergibesparing avser därför huvudsakligen värmeförluster från motor och ställverk vilket kyls bort i lokaler. De ekonomiska incitamenten för varvtalsreglering beror på kostnadsskillnaden mellan elkraft och alternativt värme, vanligen ånga. I Domsjö Fabrikers fall är ångpriset för närvarande nära elpriset varför det ekonomiska incitamentet i många fall blir tveksamt.

Pågående och planerade tekniska förändringar

Domsjö Fabriker har under åren 2000-2016 genomfört investeringar uppgående till ca 2000 MSEK. Dessa har syftat till att öka produktionskapaciteten, ersätta uttjänt utrustning samt att producera nya produkter alternativt ta i drift nya processer.

Nuvarande tillstånd medger 255 000 ton blekt sulfitmassa vilket också kan produceras med befintlig utrustning. Produktionskapaciteten har ökat successivt för att på sikt möjliggöra produktion av 255 000 ton per år av blekt sulfitmassa i form av specialcellulosa. Tillverkning av specialcellulosa ställer högre krav på produktionslinjen än vad tillverkning av pappersmassa gör på grund av den stora skillnaden i utbyte. Det åtgår drygt 20 % mer virke för att tillverka ett ton specialcellulosa jämfört med ett ton pappersmassa. Detta innebär i sin tur att det krävs drygt 20 % högre kapacitet i stora delar av produktionslinjen för att tillverka lika stor mängd specialcellulosa som pappersmassa då det genereras större mängd utlösta substanser som behöver hanteras.

Nyligen genomförda och pågående tekniska förändringar

Under den senaste femtonårsperioden har Domsjö Fabriker förutom nödvändiga investeringar för cellulosaproduktion även satsat på nya produkter och nya processer. Den nya produkten, som det framför allt satsats på, är lignin. Investeringar, som bland annat lignintorkar har gjorts för att tillverka torrt ligninpulver. Två paketeringslinjer för ligninpulver finns, en storsäck om 600 kg och en småsäck om 25 kg. Processmässigt har en ny process för att indunsta den återvunna luten installerats som innebär ett utnyttjande av fläktar.

Under de senaste åren har framför allt reinvesteringar genomförts för att behålla god status på anläggningen. Sådana reinvesteringar omfattar installation av en ny barktrumma, en ny kokvätskeackumulator, en ny kokare, omfattande renoveringar av två sulfitlutpannor, ett nytt syrakar samt renovering av torkmaskiner. För energieffektivisering har åtgärder för att spara ånga genom bättre utnyttjande av sekundärvärme genomförts.

Biorening

En tredje anaerob reaktor har uppförts. Reaktorn är av samma storlek som de två befintliga reaktorerna, cirka 15 000 m³. Den är byggd på samma fundament som den tidigare aeroba reaktorn stod på.

Indunstning

För att öka kapaciteten i indunstningen har en ombyggnad av en befintlig fallfilmsindunstare genomförts. Investeringen innefattade installation av ett större lamellpaket. Investeringen har medfört en kapacitetsökning från cirka 7 ton avdunstat per timme till cirka 18 ton avdunstat per timme.

Lutförbränning

Investering för kapacitetsförbättring och förbättrad tillgänglighet har genomförts på de två sulfitulutpannorna. Investeringen omfattade åtgärder på befintlig ekonomiser i P8 samt ny ekonomiser, ombyggnation av luftsystemet samt nya oljebrännare på P9. Åtgärderna på luftsystemet på panna 9 har medfört möjlighet till en kapacitetsökning med ca 15 – 20 %.

Lutcirculation

Ombyggnation av lutcirculationen kring varje kokare för att minska tiden för att göra lutavdrag mellan de två kokstegen genomfördes under 2017. Försök pågår för att korta kokcykeltiden och därmed öka kapaciteten i kokeriet.

Cellulosatvätt

I dag är brunmassatvätten en flaskhals framför allt beroende på stort underhållsbehov för de befintliga diffusörerna. Detta medför dålig tillgänglighet. Domsjö Fabriker planerar att ersätta befintlig diffusörtvätt med en DD-tvätt, se avsnitt 2.4 ovan. Utbytet som redan påbörjats och slutförs under 2019 ger ökad produktionskapacitet, lägre energiförbrukning och väsentligt minskat underhållsbehov.

Eldningsolja

Domsjö Fabriker använder idag eldningsolja (EO5) vid uppstart. Riskanalyser och erfarenheter har visat att åtgärder behövs för att minska risken för utsläpp av olja. Därav har en investering av ett helt nytt EO1-system genomförts. Ytterligare faktorer som minskar risken för utsläpp av olja är att det med det nya EO1-systemet kan exkluderas en mängd olika typer av utrustning (pumpar, silar, värmeväxlare o.s.v.) och arbetsmoment (rengöring) vilket innebär att hanteringen i sin helhet blir betydligt enklare. Bytet sker i månadsskiftet februari/mars 2018 och det gamla systemet kommer att saneras samt ställas av och skrotas allt eftersom.

Nödvändiga tekniska förändringar för att producera ansökt mängd sulfitmassa som specialcellulosa

Dagens anläggning har inte kapacitet att producera ansökt mängd sulfitmassa som specialcellulosa (255 000 ton per år). Utöver utökad kapacitet i bioreningsanläggningen (nödvändigt eftersom anläggningen tar emot vatten även från AkzoNobel och SEKAB) är följande kapacitetshöjande åtgärder är nödvändiga för att nå den produktionsnivån.

Kokeri

Utökad kapacitet för kokeriet genom antingen optimerad process eller utökad antal kokare.

Indunstning

Ökad avdrivningsyta i indunstningen krävs för att ytterligare öka indunstningskapaciteten.

Lignin

Vid produktion av 255 000 ton specialcellulosa genereras ett ligninöverskott som ska tas omhand.

För detta finns ett flertal potentiella åtgärder.

- Utökad kapacitet för att torka lignin
- Utökad kapacitet i sulfitlutpannorna för ökad energiproduktion. Eventuellt kan en byggnation av en ny sulfitlutpanna krävas vilket i så fall skulle föranleda en separat tillståndsprovning.
- Utökad försäljning av flytande lignin

Vilken eller vilka av dessa lösningar som kommer att väljas är i dagsläget inte beslutat. Beslutet kommer att baseras på marknadsläget för lignin samt framtida energisituation.

DOMSKÄL**Prövningens omfattning och avgränsning***Allmänt*

Domsjö Fabriker ansöker om ett nytt tillstånd till den befintliga verksamheten. Verksamheten omfattas av industriutsläppsförordningen (2013:250), dvs. det är en IED-anläggning, vilket bl.a. innebär att en statusrapport ska upprättas. Detta har bolaget också gjort och bifogat ansökan. En IED-anläggning ska även följa BAT-slutsatser som berör verksamheten och för huvudverksamheten gäller BAT-slutsatser för produktion av massa, papper och kartong, bindande från 26 september 2018. Vid en tillståndsprovning ska det beaktas om en verksamhet drivs i överensstämmelse med BAT-slutsatserna. Bolaget har redogjort för tillämpliga delar av BAT-slutsatserna och menat att det uppfyller alla förutom två utsläppsgränsvärden som avser utsläpp av kväveoxider respektive stoft från sulfitlutpannor. Bolaget har i samband med tillståndsansökan ansökt om dispens från de två utsläppsgränsvärden.

Bolaget hanterar ammoniak, svaveldioxid och väteperoxid vilket gör att verksamheten även omfattas av Sevesolagstiftningen högre kravnivå. En säkerhetsrapport har därför getts in med ansökan.

Sedan år 2017 har bolaget ett certifierat miljöledningssystem, ISO 14001. Bolaget är även certifierade enligt standarder för kvalitet (ISO 9001), energi (ISO 50 001) samt har ett ackrediterat laboratorium (ISO 17025).

Verksamheten använder process- och kylvatten från Veckefjärden. Tillstånd för detta innehas av Miljö och Vatten i Örnsköldsvik AB (Miva) som förser Domsjö Fabriker med vatten. Prövning av bortledningen av vatten från Veckefjärden görs därför inte i denna prövning. Vidare har bolaget ett separat tillstånd för en deponi på fastigheten Svedje 4:11, varför deponering av avfall inte heller prövas.

Bolaget har i sin ansökan, i miljökonsekvensbeskrivningen och i andra handlingar jämfört den ansökta verksamheten med det s.k. nollalternativet, vilket enligt bolaget är full produktion enligt det befintliga tillståndet. Den sökta verksamhetens konsekvenser har därför genomgående beskrivits som förbättringar för miljön, eftersom bolaget föreslår utredningar som syftar till lägre utsläpp och andra miljöförbättringar i jämförelse med den nuvarande verksamheten.

Det är i viss mån oklart hur bolagets argumentation i den här delen ska förstås. Mark- och miljödomstolen anser dock att det är påkallat att klargöra att prövningen inte kan begränsas till en jämförelse mellan miljöeffekterna av den befintliga verksamheten och den sökta. De allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken gäller alla verksamheter, oavsett om de har fått tillstånd eller inte och även i frågor som inte har reglerats i villkor. Vidare är bestämmelserna i 24 kap. miljöbalken avsedda att möjliggöra att de villkor som gäller för en verksamhet kan anpassas till den tekniska utvecklingen eller till ändrade miljökrav.

Det vore inte förenligt med den ordning som således gäller, om prövningen av en helt ny ansökan skulle inskränkas till att konstatera att den sökta verksamheten i vart fall inte medför några försämringar i jämförelse med den befintliga tillståndsgivna verksamheten. Vad som ska prövas i målet är i stället om den sökta verksamheten kan tillåtas och vilka villkor som i så fall ska föreskrivas med hänsyn

till de förväntade miljökonsekvenserna av verksamheten i och för sig och med tillämpning av den miljölagstiftning som gäller nu.

Natura 2000

Det som har sagts ovan gäller också den prövning som ska göras enligt 7 kap. 28 a och 28 b §§ MB (de s.k. Natura 2000-reglerna). Enligt 7 kap. 28 a § MB krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 27 § första stycket 1 eller 2. Moälven är ett sådant naturområde.

Enligt 7 kap. 28 b § MB får tillstånd enligt 28 a § lämnas endast om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte 1) kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas, 2) medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna.

Enligt övergångsbestämmelserna till nämnda regler (SFS 2001:437) krävs inte tillstånd för verksamheter som har påbörjats före den 1 juli 2001.

Bolaget har argumenterat för att tillståndsplikten enligt 7 kap. 28 a § MB inte gäller för den ansökta verksamheten eftersom det inte är fråga om någon förändring, utan enbart om ett nytt tillstånd till samma verksamhet som redan bedrivs på platsen. Naturvårdsverket, länsstyrelsen och kommunen har haft motsatt ståndpunkt. Mark- och miljödomstolen delar de sistnämndas uppfattning. Av förarbetena (prop. 2000/01:111 s. 49 f. och s. 72) framgår att avsikten med övergångsbestämmelserna inte är att pågående verksamheter ska falla utanför de materiella Natura 2000-reglerna. I stället har lagstiftaren utgått från att tidigare lagstiftning har tillämpats på ett sätt som är förenligt med det bakomliggande art- och habitatdirektivets krav, och de nya bestämmelserna skulle därför inte innebära att alla pågående verksamheter med anknytning till ett Natura 2000-område skulle behöva underkastas en ny

tillståndsprovning. I samband med tillståndsprovning av ändringar av befintliga verksamheter måste emellertid en fullständig provning göras av om verksamheten som helhet står i överensstämmelse med Natura 2000-reglerna (jfr bl.a. Mark- och miljööverdomstolens dom den 28 augusti 2018 i mål M 10355-17 med hänvisningar). Detsamma gäller enligt mark- och miljödomstolens mening uppenbarligen en situation där det visserligen inte är fråga om ändringar, men där verksamhetsutövaren ansöker om ett nytt tillstånd för hela verksamheten. Att meddela ett nytt tillstånd till en miljöfarlig verksamhet där väsentliga och centrala miljörättsliga bestämmelser har lämnats utanför provningen vore inte förenligt med gällande lagstiftning.

I målet ska alltså prövas om den ansökta verksamheten är tillståndspliktig och, i så fall, om tillstånd kan meddelas enligt 7 kap. 28 b § MB. Bolaget har gett in utredning som ska möjliggöra en sådan provning och länsstyrelsen, kommunen och Naturvårdsverket har yttrat sig i frågan.

Tillåtlighet och tillstånd

Miljökonsekvensbeskrivning

Trots vad som sagts ovan om bolagets argumentation omkring nollalternativet har bolaget gett in utredning, inklusive det material som gavs in med den ursprungliga ansökan samt kompletteringar, som är tillräcklig för att bedöma verksamhetens miljökonsekvenser och behovet av villkor, utredningar m.m. Miljökonsekvensbeskrivningen kan godkännas. Frågan om verksamhetens konsekvenser för människors hälsa har belysts på flera olika sätt, och mark- och miljödomstolen anser inte att de synpunkter som framförts av Folkhälsomyndigheten medför att ansökan inte kan tas upp till provning.

*Miljö kvalitetsnormer*Luft

Implementeringen av EUs luftdirektiv i svensk lagstiftning har gjorts bland annat genom miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap 2 § miljöbalken. Miljö kvalitetsnormer som enligt första punkten i lagrummet ska utgöra föroreningsnivåer eller störningsnivåer som inte får överskridas kallas gränsvärdesnormer. Miljö kvalitetsnormer som alltså även utgör gränsvärdesnormer för luft och som är relevanta för den ansökta verksamheten finns för svaveldioxid, kvävedioxid och partiklar. Verksamhetens utsläpp av dessa parametrar är betydande i regionen men enligt uppskattningar och spridningsberäkningar som utförts av bolaget medför bidraget inte att någon av luftkvalitetsnormerna överskrids.

Verksamheten släpper även ut svavelväte och andra luktande svavelföreningar men för dessa finns inga miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap 2 § miljöbalken att förhålla sig till.

Vatten

Miljö kvalitetsnormen för både Moälven och Örnköldsviksfjärden som är mottagande recipienter för avloppsvattnet är god ekologisk status 2027. Den ekologiska statusen är enligt VISS måttlig för bägge vattenförekomsterna. Kvalitetsfaktorn näringsämnen är god i Moälven och otillfredsställande i Örnköldsviksfjärden. Vidare är kvalitetsfaktorerna SFÄ, växtplankton och bottenfauna måttliga eller dåliga i bägge vattenförekomsterna. Bolaget har menat att det främst är kvalitetsfaktorn näringsämnen som bolagets verksamhet påverkar men att verksamhetens utsläpp i det sammanhanget ändå har en underordnad roll jämfört med övrig påverkan såsom tillskott från Moälven och utsjövatten.

Domstolen finner inte anledning att ifrågasätta bolagets beräkningar och redovisning avseende miljö kvalitetsnormerna och att den nu ansökta verksamheten

inte innebär någon försämring av statusen i vattenförekomsterna och därmed inte strider mot icke-försämringskravet enligt vattendirektivet.

Planförhållanden

Ingen detaljplan gäller för området och i kommunens översiktsplan har området där ansökt verksamhet finns reserverats för utbyggnad av arbetsplatser och industri. I översiktsplanen anges att de mest störande industrierna från miljö- och säkerhetssynpunkt inom kommunen är Domsjö industrier. Planen anger även att för att få bästa möjliga förutsättningar för fortsatt drift av verksamheten måste företagen tillse att störningarna från industrin minimeras. Det redovisas i översiktsplanen två typer av skyddszoner kring den nu ansökta verksamheten och inom den inre skyddszonen ska inga störningskänsliga verksamheter såsom bostäder finnas. Vidare anges i planen att det bör vara industriföretaget som i samråd med myndigheterna anger vilken inre skyddszon som är önskvärd och som tar ansvar för inlösen av fastigheter m.m.

Domstolen konstaterar att verksamheten inte är planstridig men att det trots vad som anges i översiktsplanen inte från bolagets sida har redovisats att de har för avsikt att lösa in några bostäder eller andra störningskänsliga verksamheter innanför den inre skyddszonen.

Skyddade områden

Moälven SE0710164 är ett stort Natura 2000-område som omfattar Norra och Södra Anundsjöån (vilka tillsammans bildar Moälven) samt biflödet Utterån som mynnar i Moälven vid Gottne. Området är skyddat som ett SCI-område (Site of Community Interest) enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Natura 2000-området är totalt 3153 hektar stort. Bevarandeplanen för Natura 2000-området fastställdes 2006-01-17 och år 2012 gjordes uppdateringar av Natura 2000-området. Utpekade naturtyper i planen är större och mindre vattendrag samt myrsjöar och utpekade arter är utter, stensimpa, flodpärlmussla och lax.

Hotbilden för arterna och naturtyperna inom Moälvens Natura 2000-område utgörs enligt bevarandeplanen av påverkan från exempelvis reglering, vattenavledning, utsläpp av föroreningar och verksamheter/åtgärder som kan orsaka grumling och igenslamning av botten. I bevarandeplanen identifieras ett antal platser i Natura 2000-områdets närhet som omfattas av markföroreningar vilket beskrivs som ett orosmoment för det relativt opåverkade vattensystemet. ”Den mest förorenade platsen är Domsjö industriområde vid älvens utlopp, övriga punkter utgörs av deponier, bensinstationer och sågverk”. Enligt områdets bevarandeplan är bevarandestatusen för området som helhet inte tillfredsställande, baserat på att bestånden av flodpärlmussla inte är reproducerande och att det inte finns en självbärande lax- och havsöringstam i älven.

Det står klart, och har inte varit föremål för några diskussioner i målet, att bolagets verksamhet endast påverkar en mycket begränsad yta av Natura 2000-området Moälven, eftersom den ligger vid älvens utlopp. Den fråga som har diskuterats är i vilken omfattning verksamheten fungerar som ett vandringshinder för laxen, både med avseende på utsläppen samt tröskeln i Moälven, vilket i sin tur skulle kunna påverka möjligheterna för flodpärlmusslan att reproducera sig.

Bolaget har i dessa frågor uppgett bl.a. följande. Det faktum att det inte finns någon uppdaterad bevarandeplan som innefattar bevarandemål för arten lax och inte heller säkra data över Moälvens totala laxbestånd är försvårande omständigheter avseende bedömning av verksamhetens potentiella effekter på arten. Laxens lek- och uppväxtområden i Natura 2000-området finns inte där verksamheten är lokaliserad. Delsträckan av älven där verksamheten finns utnyttjas i princip endast som transportsträcka under nedströmsvandring mot havet av smolt och uppströmsvandring av lekmogen fisk.

Verksamhetens utsläpp till vatten av t.ex. organiskt material har en lukt, vilket fiskarna kan använda sig av för att hitta rätt väg tillbaka till Moälven från

Bottenhavet. Om fiskarna präglats på utsläppens lukt när de gått ut till havet, och om lukten är likadan när de kommer tillbaka som vuxna, så kan lukten av utsläppen göra det enklare för fiskarna att identifiera sin hem-älv så att vandrigen underlättas. Å andra sidan, om utsläppen är avsevärt annorlunda när fisken kommer tillbaka som vuxen kan den förvirras av lukten så att den inte känner igen älven som ”sin egen”.

Undersökning och modellering av temperaturförhöjning direkt nedströms avlopp och i utsläppsområdet visar att det varmaste vattnet ligger ytligt och vid botten är temperaturpåverkan betydligt mindre. Den temperaturhöjning som verksamheten medför kan utgöra problematik om vattentemperaturen stiger över 23 grader, vilket kan vara fallet för lågflödesperioder under sommaren. Vid dessa vattentemperaturer får fiskarna problem med syresättning på grund av sin höga ämnesomsättning. Under sådana förhållanden söker sig fiskarna till kallare vatten. En konsekvens av verksamheten på laxens vandringsbeteende är att förhöjda temperaturer leder till att laxen vandrar närmare botten eller att de vänder ut till Örnköldsvikfjärden igen, eller att de skyndsamt simmar förbi det varma vattnet till kallare vatten uppströms verksamheten.

Eftersom det i dag förekommer naturligt producerande lax inom Moälvens Natura 2000-område uppströms verksamheten kan det konstateras att verksamheten inte utgör något definitivt vandringshinder. Att ett visst dröjsmål skulle kunna förekomma vissa perioder går inte att utesluta. Att ett nytt tillstånd meddelas till verksamheten innebär inte en försämring jämfört med nollalternativet (att verksamheten fortsätter att bedrivas enligt befintligt tillstånd). Tvärtom innefattar den sökta verksamheten arbete för att i högre utsträckning minska påverkan i utsläppsområdet och därmed möjliggöra minskade effekter på vandringsbeteende för arten lax. Den samlade bedömningen av sökt verksamhets påverkan av arten lax och dess vandringsbeteende är att konsekvenserna bedöms till små. Laxens livsmiljöer och förutsättningarna för att uppnå gynnsam bevarandestatus riskerar inte att påverkas.

Det stämmer att det finns ett bortfall på fisk som återvänder till Moälven. Det är dock inte särskilt mycket som pekar på att fisken försvinner just i älvsmyningen.

Flodpärlmusslan använder i förekommande fall den stationära öringen för reproduktion. Tanken att flodpärlmusslan skulle behöva större tillgång till vandringslax för att reproducera sig är en teori som är obestyrkt.

Naturvårdsverket har bl.a. anfört följande. Det räcker med att det finns en risk för en betydande påverkan för att tillståndskravet enligt 7 kap. 28 a § MB ska aktualiseras. Enligt Naturvårdsverkets uppfattning utgör bedömningen enligt 7 kap. 28 a § mer en allmän riskbedömning av verksamheten typiskt sett innan verksamhetsutövaren eller myndigheten utvärderat den exakta effekten på de arter och livsmiljöer som avses skyddas. För att tillståndsplikt inte ska aktualiseras måste risk för betydande påverkan kunna uteslutas och för att tillstånd ska lämnas måste det kunna säkerställas att inte verksamheten leder till skada på livsmiljön eller betydande störning för arter. Frågor om påverkan på Natura 2000-området är avgörande för tillåtlighetsfrågan och kan därför inte skjutas upp.

Länsstyrelsen har bl.a. anfört följande. Sökanden bör utveckla sina slutsatser om hur utsläppen påverkar laxens fortsatta vandring och reproduktionsframgång i de uppströms liggande delarna av älven. Eventuell vandringsproblematik vid mynningen bör även belysas ur ett flodpärlmussleperspektiv. Flodpärlmusslan återfinns högre upp i älven. På inventerade lokaler har huvudsakligen äldre individer påträffats. Även förekomst av individer mindre än 5 cm vilket indikerar pågående reproduktion, har påträffats åtminstone på en av inventeringslokalerna. Flodpärlmusslan är för sitt larvstadium beroende av lax och öringungar i tillräckliga tätheter. Från studier i Norge och Skottland har det framkommit att vissa musselbestånd genomför sin livscykel med laxen som värdfisk för sina glochidielarver. Även i försök från mer närliggande vatten som Gideälven finns indikation på musselbestånd med lax som värdfisk. I Moälven kvarstår dock detta

att utreda. Av de bestånd man ser i dag är det ett som har reproduktion, medan de andra saknar reproduktion. En teori är att dessa behöver lax för att reproduceras. Det går inte att utesluta att flodpärlmusslorna i Moälven är beroende av lax.

Då havsvandrande arter som havsöring och lax har en viktig ekologisk funktion i Moälvens övre delar är det viktigt att verksamheten inte påför några vandringshinder (kemiska/fysiska/fysikaliska) i älvens mynningsområde. Länsstyrelsen har tidigare nämnt att behovet av en översyn av alternativ lokalisering av utsläppspunkter kan bli aktuellt. Vidare finns delar som inte är upptaget i prövningen av tillståndet och som inte tillhör bolaget men som är en del av bolagets verksamhet och som behöver bedömas i en Natura 2000-prövning. En av dessa är slussen vars syfte är att förhindra saltvatteninträngning i Veckefjärden och det sötvattensuttag bolaget har där. Det finns utredningsbehov huruvida denna påverkar havsvandrande arters lekvandring.

Kommunen har bl.a. anfört följande. De avsedda utsläppen riskerar att försämra vattenkvaliteten så att det utgör ett hinder för lax och andra uppvandrande fiskar. Risken för påverkan på den delen av Natura 2000-området där utsläppen sker behöver utredas. Det bör utredas hur bevarandemålen för naturtyperna påverkas.

Man har planterat ut mycket lax i Moälven. Andelen vuxna fiskar som vandrar tillbaka upp i älven är mindre än förväntat, mellan en tiondel och en åttondel av förväntat antal kommer tillbaka. En möjlighet är att de gör det på grund av att fabriken utsläpp fungerar som ett vandringshinder. Det finns inget som pekar på några andra orsaker.

Ett alternativ till att göra en telemetristudie är att flytta utsläppspunkten ut i Örnköldsvikfjärden.

Kommunen och länsstyrelsen har yrkat att bolaget ska göra en telemetristudie för att laxens vandringsmönster närmare ska kunna studeras. Bolaget har motsatt sig

detta, bl.a. med hänvisning till kostnaderna och till att genomförandet kommer att medföra ett ytterligare bortfall av lax.

Mark och miljödomstolens bedömning

Vad gäller påverkan på Natura 2000-intresset bedömer domstolen att den slutsats som kan dras av vad bolaget presenterat är att kunskapen om hur verksamheten påverkar laxens vandringsförutsättningar i dag är bristfällig, och det bolaget har anfört bygger huvudsakligen på antaganden och gissningar, tillsammans med ifrågasättanden av myndigheternas ståndpunkter med hänvisning till att säker kunskap saknas. Detta utredningsläge befinner sig tämligen långt ifrån vad som krävs enligt Natura 2000-reglerna, nämligen att man *kan utesluta* betydande påverkan på området (ej tillståndsplikt) eller *kan säkerställa* att verksamheten inte leder till någon skada på livsmiljöer eller betydande störning för främst laxen och flodpärlmusslan (tillstånd). Sökanden vet helt enkelt inte hur verksamheten påverkar laxen och flodpärlmusslan. Detta utgör i och för sig en fullt tillräcklig grund för att lämna tillståndsansökan utan bifall. Mark- och miljödomstolen har dock – med en extensiv tillämpning av möjligheterna för detta – stannat för att lämna bolaget tillstånd enligt 7 kap. 28 b § MB.

Det har inte framkommit att det finns andra riksintressen eller andra skyddade områden som påverkas i någon betydande grad av den ansökta verksamheten.

De allmänna hänsynsreglerna

Ingen av de myndigheter som har fört talan i målet har motsatt sig att tillstånd meddelas i och för sig. Det har däremot de enskilda sakägarna Grävinnans Maskintjänst och PS Motorsport AB, som har gjort gällande att bolaget inte uppfyller kunskapskravet (2 kap. 2 § MB) eftersom man saknar kännedom om hur verksamheten påverkar omgivningen, och därvid särskilt deras närliggande fastigheter. De har därför i första hand begärt att bolagets tillståndsansökan ska avslås. Grävinnans Maskintjänst och PS Motorsport har åberopat en relativt

omfattande utredning i syfte att visa att utsläppen från fabriken har orsakat onormala korrosionsskador på bl.a. bilar, staket och tak på deras fastigheter, som ligger mycket nära bolagets bioreningsanläggning. Bolaget har inte bemött eller tagit ställning till den utredningen, utan endast hänvisat till att man har följt gällande villkor och att inga miljö kvalitetsnormer har överskridits. Enligt bolaget har man utrett verksamhetens omgivningspåverkan i den utsträckning som kan krävas och inga andra fastighetsägare har haft några klagomål. Bolaget har också anfört att Grävinnans Maskintjänst och PS Motorsport frivilligt har valt att etablera sig i närheten av bolagets anläggning och att detta inte kan läggas bolaget till last.

Enligt mark- och miljödomstolens mening är bolagets redovisade inställning till de enskilda sakägarnas yrkanden och utredning inte godtagbar. Domstolen vill poängtera att även om en verksamhet bedrivs med iakttagande av gällande villkor, eller att inga miljö kvalitetsnormer riskerar att överskridas, befriar detta inte en verksamhetsutövare från skyldigheten att utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön (2 kap. 3 § MB), och det befriar inte heller verksamhetsutövaren från skyldigheten att i samband med tillståndsprövning visa att bl.a. de allmänna hänsynsreglerna i MB iakttas (2 kap. 1 § MB). Det bristande intresse för att undersöka och förhindra eventuella skador i omgivningen som bolaget gett uttryck för i målet står inte i överensstämmelse med dessa bestämmelser. Mark- och miljödomstolen anser att en förutsättning för att verksamheten ska kunna bedömas som tillåtlig är att bolaget gör en utredning för att utreda hur utsläpp till luft från verksamheten påverkar närområdet.

Under målets handläggning har det framkommit att bolaget inte kan redovisa rättvisande värden när det gäller utsläpp till luft (stoft, NO_x), eftersom den mätutrustning som har använts har varit felplacerad eller felkalibrerad. Såvitt mark- och miljödomstolen förstår är det under en följd av år som bolaget saknat närmare kännedom om hur stora utsläppen till luft verkligen är, och således också om

huruvida man innehåller gällande villkor för verksamheten. Att inte kunna verifiera om villkor innehålls strider bland annat mot hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Naturvårdsverket har yrkat att bolagets mätsystem ska underkastas en fullständig uppföljning och kontroll som inkluderar granskning av hela mätsystemet, utförd av oberoende expertis. Bolaget har motsatt sig det yrkandet med hänvisning till att det är tillräckligt med utökade periodiska besiktningar av mätutrustningen.

Sedan 2012 när bolaget stängde det aeroba steget i bioreningen efter problem med legionella, har det provisoriska villkor som tillåter att en stor del av avloppsvattnet släpps orenat direkt till recipient. Bolaget har nu haft över sex år på sig att utreda och komma till rätta med problemen med avloppsreningen och resultatet, som redovisats i det här målet, är man efter ytterligare ca tre och ett halvt år ska ha byggt ytterligare en reaktor så att man har kapacitet att rena mer vatten. Naturvårdsverket har gjort gällande att en utredningstid på närmare tio år med förhöjda utsläpp inte är acceptabelt och i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen fastställer slutliga villkor och att bolaget efter en övergångstid inte längre ska ha rätt att ta emot avloppsvatten från AkzoNobel.

Domstolen menar att det under målets handläggning har visat sig att bolaget inte i alla avseende har haft en sådan kontroll över verksamhetens omgivningspåverkan som kan krävas av en verksamhetsutövare. Detta gäller enligt domstolen såväl utsläpp till luft som utsläpp till vatten som buller.

Sammanfattande bedömning om tillåtlighet

Den ansökta verksamheten ligger förhållandevis nära annan bebyggelse och den genererar också olägenheter i större eller mindre omfattning för omgivningen såsom t.ex. buller och utsläpp till luft i form av illaluktande gaser. Utsläppen till luft och vatten är relativt omfattande även om miljö kvalitetsnormer för luft och vatten innehålls. Utsläppen påverkar miljön både lokalt och i vissa avseenden, främst för luftburna föroreningar, även regionalt och nationellt.

Aktuell verksamhet har pågått på platsen under långt tid och verksamheten har vid tidigare tillståndsprövningar enligt miljöskyddslagen bedömts tillåtlig. Ingen av de myndigheter som har fört talan i målet har yrkat att tillstånd inte ska ges men däremot att bolaget behöver vidta skyddsåtgärder och göra utredningar för att minska miljö- och hälsobelastningen från verksamheten. Mark- och miljödomstolen är i flera avseenden överens med myndigheterna om detta. Domstolen konstaterar dock att bolaget under senare år synes ha satt igång ett omfattande arbete för att bl.a. komma till rätta med ett flertal problem. Bolaget är sedan något år tillbaka certifierat för ett miljöledningssystem vilket kan ses som en god grund för ett strukturerat miljöarbete. Ett flertal åtgärder har genomförts avseende utsläpp till luft och buller. Bolaget har även vidtagit åtgärder med problemen runt bioreningen med allt vad det innebär i form av slamegenskaper, nedbrytningskapacitet, närsaltsdosering m.m. Bolaget har också visat på planer för det fortsatta arbetet med att minska påverkan på miljö och hälsa och har nu åtagit sig att utföra andra utredningar, många relativt omfattande, avseende såväl utsläpp till vatten och luft som säkerhet m.m.

Mark- och miljödomstolen bedömer att kostnader för att lokalisera verksamheten till ett annat område blir orimliga. Vidare bedömer domstolen att olägenheter som verksamheten kan medföra kan begränsas genom skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått så att sådan skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. Verksamheten är därmed tillåtlig och tillstånd kan därför lämnas med de villkor och utredningar som anges nedan. Tillståndet måste dock förenas med relativt omfattande utredningsvillkor för att det ska kunna förutses att verksamheten på sikt blir miljörättsligt godtagbar. Villkoren kommer att motiveras ytterligare nedan, men redan här kan sägas att en sådan uppföljning och kontroll av mätsystemet som Naturvårdsverket har yrkat framstår som befogad. Vidare anser mark- och miljödomstolen – som längre fram återkommer till de enskilda sakägarnas övriga yrkanden – att en sådan utredning av

verksamhetens omgivningspåverkan som Grävinnans Maskintjänst och PS Motorsport har yrkat i tredje hand, är påkallad ur allmän och enskild synpunkt.

I några fall innebär de formuleringar som bolaget har föreslagit att redovisning av en utredningstid ska kunna innebära förslag på ytterligare utredningar. Av skäl som nyss nämnts anser mark- och miljödomstolen att sådana föreskrifter inte är godtagbara. Bolaget ska inom den föreskrivna utredningstiden skaffa sig en sådan kunskap som behövs för att slutliga villkor ska kunna föreslås. Det är en absolut förutsättning för att verksamheten ska tillåtas och tillstånd ska kunna medges att resurserna prioriteras på det sättet.

Den föreskrift om när tillståndet ska tas i anspråk, och det gamla tillståndet upphöra att gälla, som framgår av domslutet har föreslagits av bolaget och godtagits av myndigheterna. Mark- och miljödomstolen anser också att föreskriften är lämplig.

Tidsbegränsning av tillstånd

Kommunen har yrkat att tillståndet ska tidsbegränsas till 25 år. Bolaget har motsatt sig detta.

Ett tillstånd kan tidsbegränsas enligt 16 kap 2 § miljöbalken. Tidsbegränsning kan möjliggöra att en verksamhet som genomgår ständiga teknikförändringar får moderna villkor som tar hänsyn till den teknikutveckling som sker samt ökade miljökrav från samhällets sida. Ett massabruk är typiskt en sådan verksamhet där det kan förväntas att processteknik kontinuerligt effektiviseras och utvecklas liksom att reningsteknik förbättras fortlöpande för utsläpp till luft och vatten. I förarbetena till den nämnda bestämmelsen anges att tidsbegränsade tillstånd framför allt bör gälla stora verksamheter som har kraftig miljöpåverkan. Den nu ansökta verksamheten kan betraktas som en typisk sådan.

Som domstolen konstaterat är anläggningen en IED-anläggning och omfattas av BAT-slutsatser med utsläppsvärden som måste följas och teknik som ska tillämpas. BAT-slutsatsdokumenten uppdateras fortlöpande, och tanken är att detta ska ske åtminstone vart åttonde år. Det finns i svensk lagstiftning inte något krav på ny prövning av verksamheter till följd av offentliggörande av nya BAT-slutsatser utan dessa gäller ändå parallellt med kraven i ett tillstånd.

Det finns uppenbara argument som talar för en tidsbegränsning. Mot detta måste emellertid vägas att verksamheten sedan lång tid är väl etablerad på platsen och att stora investeringar har gjorts och kommer att behöva göras under det utredningsarbete som följer av denna dom för verksamhetens långsiktiga utveckling.

Vid avvägning av för- och nackdelar bedömer domstolen att det faktum att verksamheten är befintlig sedan lång tid tillbaka, stora investeringar har och kommer att göras för långsiktigheten samt att verksamheten är viktig för regionen ur samhällsekonomisk synpunkt, gör att yrkandet om tidsbegränsning inte ska bifallas. (jämför Mark- och miljööverdomstolens bedömning i mål M 5962-15 m.fl.).

Villkorsfrågor samt ”nya” BAT-slutsatser

Genom denna dom skjuter mark- och miljödomstolen upp ett stort antal villkorsfrågor samt meddelar utredningsföreskrifter. Sökanden har genomgående föreslagit att utredningarnas redovisningstidpunkter ska bestämmas till en viss tid efter det att domen har vunnit laga kraft. De myndigheter som fört talan i målet anser istället att det ska bestämmas datum för när de olika redovisningarna ska ges in till domstolen. Mark- och miljödomstolen ansluter sig till den sistnämnda uppfattningen. Om denna dom överklagas kan det ta flera år innan det finns ett lagakraftvunnet tillstånd och det är, som framhålls på flera ställen i denna dom, angeläget att bolagets miljöarbete skyndsamt förs framåt. Mark- och

miljödomstolen kan inte heller se att det skulle finnas något beaktansvärt skäl för bolaget att avvakta med att påbörja utredningarna enbart av det skälet att tillståndsdomen har överklagats. Om det i något fall skulle förhålla sig så att inriktningen av en utredning är beroende av utfallet i överinstansen kan de problem som detta eventuellt föranleder hanteras av denna instans. Mark- och miljödomstolen kommer alltså genomgående att bestämma datum för när de olika utredningarna senast ska ges in till domstolen.

Under processens gång har nya BAT-slutsatser antagits. Mark- och miljödomstolen delar bolagets uppfattning, som inte har ifrågasatts av någon myndighet, att sådana BAT-slutsatser som meddelats efter kungörelse av tillståndsansökan inte behöver beaktas i denna prövning.

Utsläpp till luft och dispensprövning från BAT-slutsatser

Mätmetoder m.m.

Under målets handläggning har det framkommit att bolaget inte kan redovisa rättvisande värden när det gäller utsläpp till luft (stoft och kväveoxider), eftersom den mätutrustning som har använts har varit felplacerad eller felkalibrerad. Såvitt mark- och miljödomstolen förstår är det under en följd av år som bolaget saknat närmare kännedom om hur stora utsläppen till luft verkligen är, och således också om huruvida man innehåller gällande villkor för verksamheten. Av detta skäl har Naturvårdsverket yrkat att bolagets mätsystem ska underkastas en fullständig uppföljning och kontroll som inkluderar granskning av hela mätsystemet, utförd av oberoende expertis. Bolaget har motsatt sig det yrkandet med hänvisning till att det är tillräckligt med utökade periodiska besiktningar av mätutrustningen.

Många av de utredningsvillkor som föreskrivs i domen föranleds av att bolaget under tillståndsprocessen har meddelat att använda mätmetoder eller mätutrustning inte har gett rättvisande värden och att man därför inte kan redovisa några utsläppsnivåer, alternativt har data endast för en kort period. Av den anledningen

har Naturvårdsverket yrkat det villkor som nu också föreskrivs i denna dom. Bolaget har motsatt sig det villkoret med hänvisning till att det räcker med de periodiska kontroller av mätutrustningen som genomförs. Naturvårdsverket har invänt att detta uppenbarligen inte räcker, eftersom bolaget trots dessa kontroller inte har lyckats fullgöra sina skyldigheter att ha en tillfredsställande egenkontroll.

Mark- och miljödomstolen ansluter sig till Naturvårdsverkets uppfattning och föreskriver ett utredningsvillkor.

Allmänt om omgivningspåverkan

I målet har utsläppen av bl.a. kväveoxider, stoft och svavelföreningar diskuterats utifrån ett regionalt, nationellt och globalt utsläppsperspektiv, men också utifrån upplevelser och eventuella hälsorisker och skadeverkningar för närboende. Kommunen har redogjort för klagomål på lukt från fabriken som har kommit in från olika personer och studier som påvisar hälsoeffekter vid exponering för svavelväte. Kommunen har yrkat ett utredningsvillkor som inkluderar mätningar av svaveldioxid, svavelväte och totalt reducerat svavel (TRS) och eventuellt andra svavelföreningar i några punkter i de mest belastade bostadsområdena.

Som nämnts tidigare har de enskilda sakägarna Grävinnans Maskintjänst och PS Motorsport AB fört talan i målet och i första hand yrkat att något tillstånd inte ska medges. I andra hand har de föreslagit ett villkor innebärande att bolaget ska lösa in deras fastigheter. I tredje hand har de föreslagit en utredning av omgivningspåverkan, i första hand av deras egna fastigheter. De enskilda sakägarna bedriver verksamhet i omedelbar närhet av fabriken, tvärs över Moälven från bioreningen. De har åberopat utredningar av korrosionsskador på deras fastigheter, vittnesförhör med Göran Bergström och Per Eric Ericson som utfört undersökningar på deras uppdrag samt syn på sina fastigheter.

Mark- och miljödomstolen anser att det som har anförts av såväl kommunen som de enskilda sakägarna är väl värt beaktande. Den utredning som har åberopats visar att det finns anledning att fortsätta utreda utsläppens påverkan på den närmaste omgivningen ur miljö- och hälsosynpunkt. Som sagts tidigare anser mark- och miljödomstolen dock inte att det för närvarande finns anledning att avslå bolagets ansökan om tillstånd. Ett sådant villkor som har föreslagits i andra hand av de enskilda sakägarna synes i och för sig inte vara rättsligt omöjligt, men mark- och miljödomstolen anser inte att det finns tillräckliga skäl för ett sådant i det här läget.

Genom det utredningsvillkor som föreskrivits avser mark- och miljödomstolen att tillmötesgå kommunens och de enskilda sakägarnas önskemål om ytterligare utredningar.

I utredningen ska särskilt fokus läggas på svavelväte och svaveldioxid från bioreningen inklusive facklingen av biogas. Det framstår som lämpligt om bolaget utformar sin utredning på liknande sätt som den Grävinnan och PS Motorsport har utfört. Vidare finner domstolen att det är lämpligt att bolaget anlitar en person med kompetens inom detta område som utformar hur utredningen bör genomföras inklusive vilken geografisk avgränsning den bör ha. I vart fall ska den inre skyddszonen inkluderas i en sådan geografisk avgränsning. Mätningar och andra undersökningar bör göras under årets alla månader, för att undvika att tappa bort sådant som är årstidsberoende som exempelvis mängden av biogas som facklas och som eventuellt kan ha en påverkan på närområdet. Utredningen ska redovisas till mark- och miljödomstolen och inkludera förslag på slutliga villkor.

Kväveoxider (NO_x)

Enligt tabell 14 i BAT-slutsats 36 i kommissionens genomförandebeslut (2014/687/EU) av den 26 september 2014 om fastställande av BAT-slutsatser för produktion av massa, papper och kartong, i enlighet med Europaparlamentets och rådet direktiv 2010/75/EU gäller som utsläppsgränsvärden (BAT-AEL) för kväveoxid från en sulfitlutpanna 100-350 mg/Nm³ vid 5 % O₂ som

dygnsmedelvärde och 100-270 mg/Nm³ vid 5 % O₂ som årsmedelvärde. Av 1 kap. 8 § industriutsläppsförordningen (2013:250; IUF) följer att dessa gränsvärden gäller under normala driftförhållanden.

Enligt 1 kap. 16 § IUF kan dispens medges från nämnda gränsvärden om

- 1) det med hänsyn till var den anläggning som verksamheten bedrivs på ligger geografiskt, anläggningens tekniska egenskaper eller de lokala miljöförhållandena skulle medföra oproportionerligt höga kostnader jämfört med miljönyttan att följa begränsningsvärdet, och
- 2) dispensen förenas med ett villkor om att i stället följa ett mindre strängt begränsningsvärde.

Mark- och miljödomstolen har i beslut den 6 september 2018 i mål 991-18 interimistiskt medgett bolaget dispens från nämnda gränsvärden. Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen slutligt meddelar dispens och att dispensen ska gälla utan tidsbegränsning.

Bolaget har uppgett bl.a. följande i frågan om utsläpp av kväveoxider. Utsläppen härrör i allt väsentligt från sulfutluppanerna. Man använder en natriumbaserad process, vilket gör att rening med s.k. selektiv icke-katalytisk reduktion (SNCR) inte är möjligt på grund av explosionsrisk. De BAT-slutsatser som föreskriver sådan teknik är inte heller tillämpliga på natriumbaserade bruk. Vidare tillsätts kväve vid etanolproduktionen, vilket ger högre kvävehalt i brännluten och högre utsläpp av kväveoxider. Bolagets verksamhet omfattas i och för sig av gällande begränsningsvärden för utsläpp av kväveoxider, men på grund av de speciella tekniska egenskaper som nyss beskrivits finns det skäl för dispens.

Det har visat sig att det nya mätsystemet var felaktigt programmerat. Fram till juli 2018 har man redovisat mätdata på fuktiga rökgaser i stället för på torra rökgaser, vilket har medfört att angivna utsläppsnivåer har underskattats något. Nu erhåller man korrekta mätdata, men ännu är mätperioderna alltför korta för att man ska

kunna dra några slutsatser om vilka nivåer som är möjliga att innehålla över tid. Därför vill bolaget att frågan om vilket utsläppsgränsvärde som ska gälla istället för BAT-AEL skjuts upp under en prövotid med provisoriska villkor.

Branschen utreder frågan om det är möjligt att använda SNCR-teknik även i bruk med natriumbas, och det är inte rimligt att ålägga bolaget att ensamt utreda den frågan, vilket förutsätter att man bygger en hel testanläggning. Bolaget bidrar till Stiftelsen Skogsindustriernas Vatten- och Luftvårdsforskning. Studier av SNCR-teknik med gasformig ammoniak bedrivs just nu inom ramen för stiftelsens verksamhet. Studierna är dock fortfarande i sin linda och det som för närvarande utreds är grundförutsättningarna för tekniken. Med hänsyn till de skillnader som finns massabruken emellan kommer en eventuell utveckling av tekniken att behöva utredas för varje anläggning separat. Även om den del av projektet som sträcker sig över detta år skulle visa att tekniken är möjlig att genomföra och stiftelsen väljer att gå vidare med studierna är det således långt kvar till dess färdigutvecklad teknik att implementera finns tillgänglig.

Naturvårdsverket har anfört bl.a. följande. Prövotider och utredningsvillkor bör ha målsättningsvärden. När det gäller utsläpp av kväveoxider bör utredningen ha som mål att sänka utsläppen, inte bara att ta fram rättvisande mätdata. Domsjö Fabriker är en nationellt betydande utsläpsskälla av kväveoxider, och det är angeläget att dessa utsläpp minskar. Det är riktigt att tidigare har användning av SNCR av säkerhetsskäl inte ansetts möjlig vid vare sig lutpannor som använder sig av natrium som bas eller i sulfatmassabrukens sodapanor, där också natrium finns med. Ny teknik och nya tester har dock gjort att leverantörer av processutrustning till sulfatmassabruken nu anser att det är möjligt att tillämpa SNCR på ett säkerhetsmässigt godtagbart sätt, med tillförsel av ammoniak i gasform. I ett flertal tillståndsdomar har bolagen därför ålagts att utreda frågan närmare, vilket nu sker gemensamt inom ramen för en branschstiftelse. Även om frågan med fördel utreds på branschnivå måste ålägganden göras via de enskilda bolagen, eftersom myndigheterna inte har några maktmedel mot branschorganisationerna.

Bolaget bör endast få tidsbegränsad dispens från BAT-AEL och åläggas en utredning med målsättningen att nå sådana utsläppsvärden att BAT-AEL kan innehållas.

Länsstyrelsen anser också att bolaget bör utreda om utsläppen av kväveoxider kan minskas, t.ex. med SNCR-teknik.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Domstolen konstaterar att kväve tillsätts etanolprocessen och att resterna från denna process förbränns i sulfitlutpannan. Kvävet som är en förutsättning i etanolprocessen, följer med i resterna som sedan förbränns och bidrar därmed till att NO_x-halten från lutpannan ökar. Domstolen bedömer utifrån detta att dispens kan medges med hänsyn till anläggningens tekniska egenskaper.

Dispensen gäller inte för evigt, utan till dess att nya BAT-slutsatser träder i kraft. Enligt mark- och miljödomstolens mening finns det inte skäl att tidsbegränsa dispensen enbart av det skälet att ny teknik kan komma att göra det möjligt att sänka utsläppen av kväveoxider i framtiden. Bolaget ska därför beviljas dispens som inte är begränsad i tiden.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att branschindustrin för närvarande utreder möjligheterna med SNCR-teknik även på natriumbaserade bruk. Bolaget är med och bidrar ekonomisk i detta arbete. Detta kan även leda till att BAT-slutsatser som baseras på SNCR-teknik antas, vilket i så fall medför att även bolaget omfattas av dessa krav. Domstolen anser inte att bolaget i tillståndet ska åläggas att utreda användandet av SNCR-teknik och föreskriver således inget sådant utredningsvillkor som Naturvårdsverket och länsstyrelsen har yrkat. I stället antar domstolen utredningsvillkoret som bolaget har yrkat nämligen att verifiera utsläppen av kväveoxider från sulfitlutpannorna. Domstolen förutsätter dock att bolaget följer branschens utveckling på området.

Parterna har haft något olika uppfattningar om hur det provisoriska villkoret ska bestämmas. Mark- och miljödomstolen anser att bolagets förslag kan tas för gott.

Stoft

Enligt tabell 15 i BAT-slutsats 37 i kommissionens genomförandebeslut (2014/687/EU) av den 26 september 2014 om fastställande av BAT-slutsatser för produktion av massa, papper och kartong, i enlighet med Europaparlamentets och rådet direktiv 2010/75/EU gäller som utsläppsgränsvärden (BAT AEL) för stoft från en sulfitulutpanna 5–20 mg/Nm³ vid 5 % O₂ som medelvärde under provtagningsperioden. Av 1 kap. 8 § industriutsläppsförordningen (2013:250; IUF) följer att dessa gränsvärden gäller under normala driftförhållanden.

Enligt 1 kap. 16 § IUF kan dispens medges från nämnda gränsvärden om

- 1) det med hänsyn till var den anläggning som verksamheten bedrivs på ligger geografiskt, anläggningens tekniska egenskaper eller de lokala miljöförhållandena skulle medföra oproportionerligt höga kostnader jämfört med miljönyttan att följa begränsningsvärdet, och
- 2) dispensen förenas med ett villkor om att i stället följa ett mindre strängt begränsningsvärde.

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen meddelar dispens från nämnda gränsvärden till och med den 31 december 2022. Mark- och miljödomstolen har i beslut den 6 september 2018 i mål 991-18 interimistiskt medgett bolaget dispens.

Bolaget har också yrkat att frågan om slutliga villkor för utsläpp av stoft från samtliga utsläppskällor skjuts upp under en prövotid. Som skäl för sina yrkanden har bolaget uppgett bl.a. följande. Under tillståndsprocessens gång har det uppdagats att mätplatserna avseende stoftutsläpp från sulfitulutpannorna är felaktigt placerade. Det saknas därför relevant information om befintliga stoftutsläpp. Nya

mätplatser kräver installationer i skorstenarna och kommer att genomföras vid nästa underhållsstopp, senast den 1 juli 2019. Först därefter kan mätresultat erhållas som visar hur verksamheten förhåller sig till utsläppsgränsvärdet. Om det visar sig att utsläppsgränsvärdet inte innehålls behöver bolaget tid på sig att genomföra utredningar och vidta åtgärder som reducerar stoftutsläppen.

Övervakningen av att ett begränsningsvärde följs är en inneboende del av skyldigheten att följa BAT-slutsatsen, dvs. kontrollen är en del av kravet. Detta krav kan Domsjö Fabriker, till följd av tekniska förhållanden, inte uppfylla förrän nya mätplatser har installerats. De i målet anförda dispensgrunderna hänför sig således till anläggningens tekniska egenskaper. Omständigheterna innebär också att det inte går att göra en kostnads/nyttoavvägning eftersom nyttan är okänd så länge det saknas tillförlitliga mätdata – dagens stofthalt är okänd och effekterna av eventuella utsläppsreducerande åtgärder kommer inte att kunna mätas. Till dess stofthalten är känd kan heller inte kostnaden för att reducera utsläppen bedömas, eftersom val av åtgärd beror på vilken stofthalt rökgaserna visar sig innehålla. Även om den omständigheten att tillförlitlig mätdata saknas är hänförlig till Domsjö Fabriker är det inte fråga om en medveten underlåtenhet, utan ett oavsiktligt fel som bolaget började åtgärda så snart det uppdagades. Installationen av nya mätplatser är ett omfattande projekt och den tidplan Domsjö Fabriker har beslutat om är rimlig. Att utsläppen av stoft från sulfutslutpannorna av tekniska skäl inte kan övervakas och någon skälighetsbedömning inte kan göras, motiverar en tillfällig dispens till dess övervakning kan ske och utsläppsreducerande åtgärder kunnat vidtas. En annan tillämpning av 1 kap. 16 § IUF får konsekvensen att verksamhetsutövaren kan tvingas vidta åtgärder till oproportionerligt höga kostnader i förhållande till den eventuella miljönytta som kan uppnås. Detta strider mot en grundläggande miljörättslig princip (proportionalitetsprincipen), vilken bör upprätthållas även i de fall bristen på underlag är hänförlig till verksamhetsutövarens oavsiktliga misstag. – Sammantaget är det oproportionerligt att kräva att mätplatserna installeras tidigare än planerat eller att kortare tid än vad Domsjö Fabriker yrkat får utnyttjas för mätning samt utredning och genomförande av utsläppsreducerande åtgärder. Det

ska härvid beaktas att partiklar inte bedöms medföra några miljö- eller hälsoproblem av betydelse i omgivningen. Både anläggningens tekniska egenskaper och de lokala miljöförhållandena åberopas som grund för dispens.

Stoft från verksamheten emitteras huvudsakligen (ca 70 %) från sulfittluppanorna, men även från lignintorkarna, bisulfittornet och blåsgasskrubbern. På grund av vad som har sagts om mätplatserna går det i dagsläget inte att säga hur stora verksamhetens utsläpp av stoft är.

När det gäller lignintorkarna har bolaget numera justerat det intervall med vilket filterstrumporna byts. Bolaget anser att viss tid bör förflyta innan slutliga villkor bestäms så att de kan baseras på mer mätdata. Bolaget behöver också tid för att kunna redovisa stofthalter från blåsgasskrubbern och bisulfittornet som kan ligga till grund för ett villkor.

Naturvårdsverket har anfört bl.a. följande. Slutliga villkor för utsläpp av stoft från lignintorkarna kan fastställas. Av bolagets miljörapporter framgår att utsläppen under 2016-2017 varit 10 respektive 14 mg/Nm³. Slutligt villkor bör kunna bestämmas till 25 mg/Nm³

Naturvårdsverket bestrider i första hand att bolaget medges dispens från BAT-slutsatserna avseende stoft eftersom förutsättningarna som anges i 1 kap. 16 § IUF inte är uppfyllda. I andra hand anser Naturvårdsverket att dispens ska medges för kortare tid än bolaget har yrkat. Brister i mätsystemet kan inte vara att hänföra till anläggningens tekniska egenskaper på sådant sätt som anges i 1 kap. 16 § IUF.

Länsstyrelsen har överlåtit till domstolen att bedöma om det finns skäl för dispens från BAT-slutsatserna och därutöver anfört följande. Slutliga villkor ska fastställas för lignintorkarna. Lignintorkarna är försedda med textila spärrfilter som består av ett flertal filterstrumpor. Filterstrumporna slits med tiden och behöver då bytas ut för att upprätthålla en god stoftavskiljning. Uppmätta stofthalter under 2017 varierar

enligt bolagets miljörapport mellan 2 och 50 mg/ Nm³ torr gas. Variationerna bedöms av bolaget bero på när mätningarna varit förlagda i tiden i relation till senaste filterstrumpbyte. Det är viktigt att filterstrumpbytena görs med tillräcklig frekvens då det är perioder med höga stofthalter som kan orsaka störningar hos närboende. Ett begränsningsvärde på 25 mg/ Nm³ torr gas som årsmedelvärde föreslås för lignintorkarna.

När det gäller bisulfittornet och blåsgasskrubbern har bolaget inte redovisat några stofthalter som kan ligga till grund för en reglering.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Slutliga villkor kan, som länsstyrelsen och Naturvårdsverket yrkat, fastställas för utsläppen av stoft från lignintorkarna. Efter vad som framkommit om utsläppen av stoft under 2016 och 2017 bör det, om bolaget sköter filterbyten på rätt sätt, inte vara några problem att innehålla det av länsstyrelsen och Naturvårdsverket föreslagna gränsvärdet 25 mg/ Nm³ torr gas.

När det gäller bisulfittornet och blåsgasskrubbern, där utsläppen är av förhållandevis blygsam omfattning, har ingen av myndigheterna invänt mot bolagets begäran att villkorsfrågan ska skjutas upp med utredningsföreskrift och en provisorisk föreskrift som endast omfattar mätintervall. Mark- och miljödomstolen anser att det är lämpligt om dessa utsläppskällor även ingår i det provisoriska villkoret som fastställs för stoftutsläpp.

När det gäller utsläppen av stoft från sulfitulutpannorna gör mark- och miljödomstolen följande bedömning.

De begränsningsvärden som anges i nämnda BAT-slutsatser publicerades den 30 september 2014 och får alltså antas ha varit kända för bolaget åtminstone sedan dess, dvs. i över fyra år. Enligt bolaget har man känt till problemen med mätning av stoftutsläpp i sulfitulutpannorna sedan 2015. Bolagets nuvarande mätplattform

innebär att stoftmätning skett i ett turbulent luftflöde, vilket strider mot hur mätningen ska utföras, nämligen i ett homogent luftflöde. Det är enligt domstolen anmärkningsvärt att bolaget inte har åtgärdat detta då det varit känt för bolaget under en förhållandevis lång period att det råder turbulent flöde vid den befintliga mätplattformen. Då mätplattformen är felplacerad går det alltså inte att betrakta de mätvärden som bolaget har presenterat som tillförlitliga och det går därför inte i dagsläget att bedöma om BAT-AEL innehålls eller överskrids. Domstolen finner på den grunden att det inte går att medge bolaget dispens, då dispensreglerna i 1 kap 16 § IUF inte tar sikte på en sådan situation som föreligger i det här fallet. Ansökan om dispens ska därför lämnas utan bifall.

Även om de aktuella begränsningsvärdena således gäller för bolaget, ska det yrkade utredningsvillkoret föreskrivas eftersom det givetvis fortfarande är av värde att få information om och möjlighet att sänka utsläppen av stoft. Ett provisoriskt villkor ska också föreskrivas. Villkoret kan sättas på den nivå som bolaget har yrkat.

Svavelföreningar

Villkor som tar särskilt sikte på svavelföreningar har motiverats ovan.

Enligt gällande tillståndsdom gäller att utsläppen av *svavelväte från sulfitulutpannorna* alltid ska hållas på den lägsta nivå som processförutsättningarna medger och att utsläppshalten från vardera panna inte får överstiga 50 mg/ Nm³ torr gas vid 5 % syre under mer än 15 procent av drifttiden per månad. Bolaget har redovisat att man med god marginal innehåller detta villkor och i första hand yrkat att utsläppen av svavelväte från sulfitulutpannorna, som utgör en mycket liten del av fabriken utsläpp av svavelväte, lämnas oreglerad.

Naturvårdsverket och länsstyrelsen har yrkat att frågan om utsläpp av svavelväte från sulfitulutpannorna sätts på provotid med ett utredningsmål om att begränsa utsläppen till 10 mg/ Nm³ vid 5 % syre och en provisorisk föreskrift om 20 mg/Nm³

vid 5 % syre. Bolaget har invänt mot yrkandet med hänvisning till att den befintliga mätutrustningen inte klarar att mäta lägre koncentrationer än 50 mg/Nm³ när det samtidigt är höga koncentrationer av svaveldioxid. Att uppgradera mätutrustningen skulle enligt bolaget vara mycket kostsamt och medföra ringa eller ingen miljönytta. Bolaget har dock godtagit att gällande villkor skärps något.

Mark- och miljödomstolen anser inte att den kostnad som bolaget har redovisat för nya mätare som klarar lägre nivåer av svavelväte kan bedömas som orimlig i sammanhanget. Även om utsläppen av svavelväte från sulfitulutpannorna utgör en mindre del av bolagets totala utsläpp av svavelväte är det angeläget att både ha kontroll över och i möjligaste mån sänka dessa utsläpp. Naturvårdsverkets förslag om utredningsmål med utredningsföreskrift ska därför godtas. När det gäller den provisoriska föreskriften anser mark- och miljödomstolen dock att det inte är rimligt att föreskriva en nivå som bolaget i nuläget inte kan mäta. Den provisoriska föreskriften kan i stället motsvara bolagets förslag till villkor.

Utsläppen av *svavelväte och andra svavelföreningar från bioreningen* är inte möjliga att mäta i dag. Bolaget har föreslagit ett utredningsvillkor som går ut på att minska dessa utsläpp så mycket som möjligt. Myndigheterna har inte haft något att erinra häremot. Mark- och miljödomstolen delar parternas uppfattning.

När det gäller utsläpp av *svaveldioxid från sulfitulutpannorna och från verksamheten i övrigt* har bolaget föreslagit ett utredningsvillkor som omfattar sulfitulutpannorna och en provisorisk föreskrift. Naturvårdsverket har pekat på att bolaget är en nationellt betydande utsläppskälla för svaveldioxid och att det är angeläget att få ner utsläppen. Naturvårdsverket har yrkat att utredningsvillkoret ska gälla hela verksamheten. Naturvårdsverket och länsstyrelsen har godtagit bolagets förslag till provisoriska föreskrifter, men yrkat att utredningsmålet sätts lägre än bolaget har velat.

Mark- och miljödomstolen anser att det är lämpligt att föreskriva en utredning som omfattar utsläppen av svaveldioxid från hela verksamheten och att utredningsmålet kan sättas i enlighet med länsstyrelsens yrkande.

Utsläpp till vatten

Allmänt om omgivningspåverkan

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att avloppsvattnet från verksamheten innehåller föroreningar som organiskt och syreförbrukande material, suspenderande partiklar och näringsämnen i form av kväve och fosfor. Andra föroreningar som följer med avloppsvattnet är metaller och andra mer eller mindre svåridentifierbara organiska föreningar. Direkta recipienter för avloppsvattnet är Moälven och Örnssköldsviksfjärden. Till dessa recipienter har under en relativt lång period släppts avloppsvatten från olika verksamheter och recipienterna är därför starkt påverkade av olika antropogena aktiviteter. Det finns bland annat i Örnssköldsviksfjärden fiberrika sediment och fiberbankar och fiskhälsoundersökningar har visat på störning av metabolism och fortplantning hos abborre i området.

I en riskklassning som gjorts av fiberbankar och fiberrika sediment i Örnssköldsviksfjärden (Länsstyrelsen den 19 oktober 2016) tilldelas fiberrområdet riskklass 1A, Synnerligen stor risk, på grund av att volymen är mycket stor. Riktvärden överskrids för arsenik, krom, koppar, kvicksilver, PAH, PCB, DDT m.m. och spridningsförutsättningarna bedömdes som mycket stora. Sammanvägt bedömdes föroreningsnivån som mycket stor. Fiberbanken som har påträffats ligger längs med kajen intill Domsjö industriområde och sträcker sig till Moälvens utlopp i fjärden.

Den rening som idag sker av avloppsvatten från verksamheten, inklusive AkzoNobel och SEKABs verksamheter, är att vissa delströmmar, högkoncentrerade med avseende på COD, leds till anaerobisk biorening innan de släpps till recipient medan andra delströmmar leds direkt ut till recipient utan föregående rening. Flödet

som går ut renat d.v.s. från bioreningen, Hut, är idag ca 5500 m³ och volymerna på orenat avlopp är Bypass T10 (blandning av avlopp från Domsjö Fabriker, Akzo och SEKAB med samma fördelning som går in i bioreningen) som utgör ca 240 m³, Bypass AkzoNobel ca 205 m³, B-avlopp ca 1 300 m³, C-avlopp ca 35 000 m³, G-avlopp ca 7 000 m³, P-avlopp ca 13 000 m³, L3-avlopp ca 380 m³ och skrubbevatten från rensriet ca 1600 m³, samtliga flöden per dygn. L3 (inklusive skrubbevattnet vintertid) släpps i Örnsköldsviksfjärden och övriga avlopp mynnar ut i Moälven på olika ställen längs en sträcka av ca 1 300 meter. I dagsläget släpps ut per dygn, från både renade och orenade avlopp, nästan 40 ton COD, ca 2,5 ton suspenderade ämnen, ca 300 kg kväve och ca 40 kg fosfor.

Bolagets bedömning är att Örnsköldsviksfjärden är en känslig recipient till följd av historiska utsläpp. Bolaget menar att verksamhetens utsläpp idag visserligen påverkar vattenmiljön negativt men att ett nytt tillstånd inte skulle innebära en försämring för vattenmiljön jämfört med de utsläpp som sker idag, eftersom bolaget ska arbeta för att få till bättre rening.

Bolaget menar att det framför allt är utsläppen av kväve och fosfor som påverkar vattenmiljön och att kvalitetsfaktorn näringsämnen klassas till måttlig. Dock menar bolaget att för möjligheten att uppnå god status så har verksamhetens bidrag en underordnad roll jämfört med övrig påverkan såsom tillskott från Moälven och utsjövatten. Vidare menar bolaget att utsläppen av suspenderade ämnen kan förmodas ha effekt på bottenfaunasamhällena men att anledningen till att god ekologisk status inte uppnås är en kombination av saker såsom en regional förändring av artsammansättning i bottenfaunasamhällena, historiska och befintliga utsläpp från alla utsläppskällor kring fjärden och att bolagets utsläpp troligen har en underordnad roll i sammanhanget. Vad gäller syreförbrukande ämnen har bolaget anfört att dessa inte hindrar att recipienten idag har god/hög status med avseende på syreförhållanden.

Naturvårdsverket liksom **Länsstyrelsen** och **kommunen** har samtliga uttryckt på ett eller annat sätt att de samlade utsläppen till vatten från verksamheten medför för stor belastning på recipienterna som inte tål detta. De har uttryckt farhågor om att utsläppen på ett betydande sätt medverkar till de observerade effekterna på fisk, bottenfauna och den ekologiska statusen. Bolagets utsläpp måste därför minska avseende syreförbrukande ämnen, suspenderande ämnen, näringsämnen, metaller och organiska miljögifter.

Mark- och miljödomstolen anser, att frågan om utsläpp till vatten bör skjutas upp ytterligare under en prövotid. Det är av vikt att de utredningar som görs får en väl avvägd omfattning samt avgränsning och inriktning som ger ett så bra underlag som möjligt för prövning av slutliga villkor för utsläpp till vatten.

Tidigare uppskjuten fråga

Frågan om utsläpp till vatten är sedan tidigare den frågan som kvarstår i mål M 2849-11. Den prövotidsutredning som gäller för verksamheten föreskrevs i dom den 18 mars 2016 i M 2849-11 och innebär att Domsjö Fabriker Aktiebolag, i samråd med tillsynsmyndigheten, ska utreda hur problemen med höga utsläpp av legionella kan lösas permanent. Utredningen ska omfatta följande.

1. Undersökning av effekterna av att det avloppsvatten som leds till reningsverket inte renas i den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen med avseende på utsläpp till och påverkan i Örnköldsviksfjärden samt bedömning av förväntade effekter av alternativ reningsteknik.
2. Möjligheter att begränsa utsläpp av legionellabakterier vid rening av avloppsvattnet även med den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen.
3. Möjligheter att – då reningsverket drivs utan den aeroba delen – minska de totala utsläppen från verksamheten genom interna åtgärder, alternativa reningstekniker på huvudavloppet (Hut) eller införande av rening på övriga avlopp. Utredningen ska visa vilka åtgärder som behövs för att minska utsläppen av syreförbrukande ämnen till under 30 ton COD/dygn och av suspenderade ämnen till under 2,5 ton SÄGFA/dygn samt hur utsläppen av kväve och fosfor kan minimeras.

4. Alternativ förläggning av utsläppspunkter genom anläggande av en avloppstub för huvudavlopp, separat eller tillsammans med hela eller delar av övriga avlopp.
5. Hur reningsresultat påverkas av avloppsvatten från AkzoNobel och vad det skulle innebära för det totala utsläppet från Domsjö Fabriker, AkzoNobel och Sekab om avloppsvattnet från AkzoNobel omhändertas i en separat reningsanläggning.

Två provisoriska villkor gäller under prövotiden. Mängden COD får inte överstiga 45 ton/dygn som månadsmedelvärde och riktvärde eller 50 ton/dygn som årsmedelvärde och gränsvärde. Mängden suspenderade ämnen får inte överstiga 3,5 ton/dygn dels som månadsmedelvärde och riktvärde, dels som årsmedelvärde och gränsvärde.

När tillståndet enligt den här domen tas i anspråk kommer det nu gällande tillståndet att upphöra att gälla. Därmed upphör också alla utredningsvillkor och provisoriska föreskrifter som är knutna till det tillståndet att gälla. Utöver vad som explicit har diskuterats i det här målet anser mark- och miljödomstolen att en del av de gällande utredningsföreskrifterna bör flyttas in i det här målet och knytas till det nya tillståndet, på sätt som framgår av domslutet.

Avloppsvatten till bioreningen

I dagsläget leds förutom delar av bolagets avloppsvatten även avloppsvatten från AkzoNobel Functional Chemicals AB (Akzo) samt SEKAB AB till bioreningsanläggningen på Domsjö fabrikers område. Bioreningsanläggningen är ett resultat av en gemensamt finansierad bioreningsanläggning som driftas av Domsjö Fabriker. I spåren av att nedbrytningskapaciten på bioreningsanläggningen gick ned då den aeroba delen stängdes, har frågan om vilket avloppsvatten som ska få ledas till bioreningsanläggningen dykt upp där bolag och myndigheter inte är överens.

Bolaget har tidigare yrkat att tillstånd att i bolagets reningsanläggning ta emot och behandla processavloppsvatten från den egna verksamheten och från externa verksamhetsutövare inom Domsjö industriområde. Några andra

verksamhetsutövare utöver Akzo och Sekab som det skulle kunna vara aktuellt att ta emot avloppsvatten från har inte pekats ut.

Under huvudförhandlingen justerade bolaget sitt yrkande något till att bli ett slutligt villkorsförslag där det fortfarande framgår att bolaget ska få ta emot avloppsvatten från SEKAB och Akzo men vad gäller processavlopp från andra externa verksamhetsutövare inom Domsjö industriområde så ska detta kunna medges av tillsynsmyndigheten.

Naturvårdsverket har i första hand bestridit att permanent tillstånd ges för att ta emot avloppsvatten från Akzo men medgivit att bolaget ges ett tidsbegränsat tillstånd att ta emot avloppsvatten från Akzo, som längst till och med den 1 juni 2022. Följande slutliga villkor föreslås:

		Tom 31/12 2020	From 1/1 2021
Avloppsvatten från		Domsjö SEKAB Akzo	Domsjö SEKAB
COD	Ton/d	42	22
SÄ GFA	Ton/d	3,0	2,3
Kväve	Kg/d	300	230
Fosfor	Kg/d	50	38

I andra hand har Naturvårdsverket yrkat att om tillstånd ges att ta emot Akzos avloppsvatten d.v.s. även efter den 1 januari 2021 ska som villkor för COD gälla att utsläppet inte får överstiga 28 ton/d som årsmedelvärde.

Naturvårdsverket har vidare bestridit formuleringen i bolagets yrkande om att bolaget ska få ta emot processavloppsvatten från ”externa verksamhetsutövare inom Domsjö industriområde”. Naturvårdsverket har även ett tredjehandsyrkande om domstolen skulle skjuta upp frågan utsläpp till vatten. Naturvårdsverkets förslag

avseende denna del redogörs för nedan under rubriken ”Syreförbrukande ämnen m.m”.

Länsstyrelsen har under huvudförhandlingen justerat sitt yrkande till att bolaget får ta emot Akzos processavlopp förutsatt att bolaget genomför åtgärder så att drank och barkpressvatten kopplas till bioreningen. COD-innehållet i VA6 ska reduceras och bolaget ska utreda om det går att minska utsläppen av näringsämnen från övriga avlopp.

Akzo som biträder bolagets talan vad avser mottagande av avloppsvatten från andra verksamhetsutövare har motsatt sig myndigheternas uppfattning om att avloppsvatten från Akzos verksamhet inte ska få ledas till Domsjö Fabrikers biorening. Enligt villkor i Akzos tillstånd ska processavloppsvatten avledas till Domsjö fabriks biologiska reningsanläggning. Vidare har Akzo uttryckt att det ur samtliga aspekter är positivt att fortsättningsvis gemensamt nyttja den gemensamma bioreningen och utveckla denna. Arbetet med att komplettera och optimera reningsanläggningen bör fortsätta och detta bör ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Mark- och miljödomstolen konstaterar först och främst att samarbetet och utbyte av resurser, såsom vedprodukter, vatten och energi, mellan olika aktörer på Domsjö industriområde är komplext. Det har framkommit att det finns ett ömsesidigt utbyte och beroende mellan bolagen i flera avseenden och att det finns förutsättningar för effektiva samarbeten då avstånden är korta. De delströmmar som idag leds till bioreningen innehåller olika typer av organiska föreningar, varav vissa är mer lättnedbrytbara än andra och det har under målets handläggning framkommit att avloppsvatten från just Akzo är mer svårnedbrytbart än det övriga. Det synes finnas en gräns (ca 5 %) för hur stor andel Akzos avloppsvatten kan utgöra för att bioreningsprocessen inte ska störas för mycket och nedbrytningskapaciteten sänkas.

Frågan är då om det fortfarande kan anses vara befogat att fortsätta att leda detta avloppsvatten till Domsjö fabriker.

Domstolen instämmer med bolaget och Akzo att det finns fördelar med en samordnad avloppsrening. Dock konstaterar domstolen precis som myndigheterna att det nu har gått ett stort antal år då verksamheternas lösning avseende avloppsreningen inte har fungerat tillfredsställande. Bioreningens effektivitet och kapacitet har sjunkit sedan den aeroba delen stängdes, och till följd av detta har stora delar av avloppsvatten från både Akzo och Domsjö fabriker by-passats bioreningen och släppts ut orenat i recipienten. Det är naturligtvis inte miljömässigt godtagbart att det fortgår över någon längre tid. Med hänsyn till att Örnköldsviksfjärden sedan tidigare är starkt påverkad av historiska utsläpp från diverse verksamheter samt att fjärden ligger relativt avsnörpt bli ratt utsläppen i recipienten miljöstörande på ett påtagligt sätt.

Dock bedömer domstolen att det, med den konkreta plan avseende anläggande av ytterligare reningsåtgärder i kombination med den tidplan som har presenterats av bolaget och Akzo under huvudförhandlingen, kan accepteras att Akzo även fortsättningsvis kan leda avloppsvatten till Domsjö Fabriker. Den lösning som presenterades under huvudförhandlingen var anläggande av en reaktor med nyttjade av Upflow Anaerobic Sludge Blanket (UASB)-teknik. Av vad som framkommit verkar denna teknik kunna vara lämpad för rening av avloppsvatten även från Akzo. Domstolen bedömer därmed att det finns förutsättningar för verksamheterna att få till en fungerande reningslösning på plats inom några år som alltså även klarar att rena avloppsvatten från Akzo. Domstolen bedömer dock att det är ytterst angeläget att denna, eller likvärdig, kompletterande reningslösning kommer till stånd inom den tidplan som redovisats.

Domstolen konstaterar att ingen av parterna har motsatt sig att bioreningen tar emot avlopp från SEKAB. Domstolen konstaterar att detta processavlopp inte synes utgöra något större problem nedbrytningsmässigt. Det kanske till och med är ett positivt

tillskott för nedbrytningsprocessen men det upptar naturligtvis volym i bioreaktorn vilket medför att andra processinterna avlopp istället måste skickas ut orenade.

Trots detta finner domstolen inte att det finns anledning att begränsa vare sig processavlopp från SEKAB eller Akzo. Det domstolen kommer att bedöma när provotiden är tillända är vilka slutliga villkor för utsläpp till vatten som ska gälla för verksamheten, vilket då inkluderar även det som kommer från SEKAB och Akzo, och ansvaret för att reningsanläggningar finns på plats och fungerar åligger därmed bolaget. Däremot finner domstolen inte skäl att tillståndet ska medge att andra processavlopp får ledas och behandlas av bolaget i dagsläget. Inte heller anser domstolen att det är lämpligt att delegera till tillsynsmyndigheten att medge något sådant. Om bolaget i framtiden vill ta emot processavlopp från andra verksamhetsutövare får detta prövas av mark- och miljödomstolen.

Dagvatten

Vad gäller dagvatten från området har bolaget i ansökan redovisat dagvattensystemet vid verksamheten men inte hur föroreningssituationen ser ut i dagvattnet. Bolaget har uppgivit att i arbetet med att uppfylla tillämpliga BAT-slutsatser pågår en utredning avseende flöde och föroreningsinnehåll i dagvatten från vedgårdsplanen men att den varma och torra sommaren 2018 inte gav några mängder dagvatten som medgav möjligheter att provta och analysera dagvattnet. Bolaget har därför nu föreslagit som ett slutligt villkor att en dagvattenutredning ska genomföras och vid behov föreslå åtgärder som minskar belastningen på recipienten avseende ett antal ämnen från näringsämnen till extraktivämnen samt prioriterade och SFÄ. Utredningen ska genomföras tillsammans med tillsynsmyndigheten och sedan även redovisas till densamma.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Frågan om dagvatten var uppe redan vid den muntliga förberedelsen och flera myndigheter efterlyste redan då information om hur dagvattenhanteringen såg ut samt föroreningssituationen i vattnet. Bolaget har visserligen kompletterat med information om hur själva dagvattenledningssystemet ser ut men det finns inga

redovisade uppgifter om flöden eller eventuellt föroreningsinnehåll. Mark- och miljödomstolen bedömer att dagvattenfrågan i målet inte är tillräckligt utredd för att bolagets förslag på slutligt villkor ska kunna antas.

På området hanteras kemikalier samt stora mängder ved som båda kan ge upphov till förorenat dagvatten. Vidare är det känt att stora delar av marken på industriområdet är förorenat från tidigare verksamheter och det är t.ex. inte klarlagt om och hur dessa föroreningar följer med dagvattnet till recipient. Domstolen bedömer därför att precis som bolaget har föreslagit, det ska göras en utredning avseende dagvatten, men att denna istället ska knytas till en uppskjuten villkorsfråga, samt göras i samråd med tillsynsmyndigheten och redovisas till mark- och miljödomstolen. Vidare bedömer domstolen att det inte är tillräckligt att utredningen enbart ska omfatta vedgårdsplanen utan dagvatten från bolagets hela verksamhetsområde ska ingå. En provotidsutredning ska alltså klarlägga vilka dagvattenströmmar som finns på området, flöden och föroreningsinnehåll i dessa. Beroende på hur avrinningsområden samt föroreningssituationen ser ut på området ska en relevant indelning göras inför provtagning och analys. Bolaget ska vidare utreda vilken påverkan på recipienten utsläppen av dagvattnet har och om dagvattnet, eller vissa delströmmar av det, ska och kan renas före utsläpp till recipient. Reningsåtgärder ska analyseras avseende de tekniska, miljömässiga och ekonomiska aspekterna som finns med avseende på flöden och innehåll. Bolaget ska efter utredningen redovisa resultatet av denna och ge förslag på slutliga villkor för dagvatten. Slutliga villkor kan omfatta såväl eventuella reningsåtgärder som halter på utgående vatten till recipient.

Syreförbrukande ämnen m.m.

Bolagets förslag avseende utsläpp av syreförbrukande ämnen, suspenderat material och näringsämnen, innebär att bolaget ska utreda hur verksamhetens utsläpp av dessa ska minska. Bolaget avser att anlägga och ta i drift en kompletterande reningsanläggning med målsättning att begränsa de sammanlagda utsläppen av

COD från bolaget, Akzo och SEKAB till 30 ton per dygn. Under utredningen ska bolaget även genomföra omkoppling av barkpressvatten till bioreningen samt optimera nyttiggörandet av biogas. Under prövotiden vill bolaget få släppa ut upp till 50 ton COD och 3,5 ton suspenderade ämnen per dygn räknat som månadsmedelvärde, samt 400 kg kväve och 50 kg fosfor per dygn räknat som årsmedelvärde. Vidare vill bolaget att tillsynsmyndigheten bemyndigas att godkännas byte av analysparametern från COD till TOC.

Naturvårdsverket har yrkat att om frågan om utsläpp till vatten skjuts upp ska bolagets förslag avseende utredningar justeras på så sätt att utredningarna ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2019 samt genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten. Som målsättning med utredningarna ska anges att de faktiska utsläppen vid sökt produktion minskas enligt nedanstående tabell.

Avloppsvatten från		Domsjö SEKAB	Domsjö SEKAB Akzo
COD	Ton/d	15	20
SÄ GFA	Ton/d	1,5	1,5
Kväve	Kg/d	150	150
Fosfor	Kg/d	25	25

Avseende biogas som produceras i verksamheten har Naturvårdsverket föreslagit som ett eget utredningsvillkor (EU2) att bolaget ska utreda åtgärder för att i så stor utsträckning som möjligt nyttiggöra biogas från verksamheten. Utredningen ska omfatta nyttiggörande inom egen anläggning eller externt. Vidare vill verket att eventuella metanläckage ska utredas och åtgärdas.

Länsstyrelsen har föreslagit en utredning med målsättning per dygn på 25 ton COD, 2 ton suspenderade ämne, 150 kg kväve och 25 kg fosfor och med ett provisoriskt villkor på 45 ton COD per dygn.

Kommunen har medgivit en fortsatt provotid avseende slutliga villkor för utsläpp till vatten och menat att provotidsvillkoren inte får bli mer generösa än de är idag avseende nivån på COD och suspenderade ämnen. Vidare menar nämnden att provisoriska villkor även bör innehålla utsläppsvillkor för kväve och fosfor.

Mark-och miljödomstolens bedömning

Domstolen bedömer att det är befogat att bolaget får ytterligare en utredningstid att jobba med avloppsproblemen, men domstolen vill redan nu poängtera att den har för avsikt att slutligt avgöra frågan om utsläpp till vatten när nu fastställd provotid är tillända. Den sammanlagda miljöstatusen i recipienterna medger inte fortsatta utsläpp av några stora mängder orenat avloppsvatten eller näringsämnen. Bolaget ska därför när provotiden är tillända komma in med slutliga förslag på villkor som är långsiktigt hållbara för recipienterna.

Domstolen anser att bolagets förslag på utredningsvillkor i grunden kan antas men att det, såsom också myndigheterna har föreslagit, ska siktas mot strängare målsättningsvärden. Som provisoriska föreskrifter bedömer dock domstolen att bolagets förslag kan antas vad gäller suspenderade ämnen, kväve och fosfor. De är väl generösa i vissa avseenden men det kan ändå vara befogat att ha ett utrymme vad gäller dessa vid den utredning som nu förestår bolaget. Däremot anser domstolen att det provisoriska villkoret vad gäller utsläppen av syreförbrukande ämnen kan vara skarpare än det bolaget föreslår. I dagsläget har bolaget i M 2849-11 som provisorisk föreskrift 45 ton/dygn och riktvärde eller 50 ton/dygn som årsmedelvärde och gränsvärde. Utifrån de mängder som verksamheten släpper ut idag, inklusive bypass flöden och annat som går ut orenat, menar domstolen, att en lämplig nivå för COD utsläpp som gränsvärde är högst 45 ton/dygn som årsmedelvärde. Det tål i sammanhanget att förtydligas att de nivåer som domstolen

nu bedömer som rimliga för provisoriska utsläppsnivåer inte är de som domstolen bedömer som långsiktigt hållbara för recipienterna. Målsättningsvärdena ska av bolaget tas på största allvar och är av myndigheterna föreslagna nivåer bl.a. utifrån recipienternas nuvarande miljösituation.

Syftet med prövotiden är att bolaget ska utreda de tekniska, miljömässiga och ekonomiska förutsättningarna för att minska utsläppen till vatten av syreförbrukande ämnen, suspenderade ämnen, kväve och fosfor. Bolaget ska utöka reningskapaciteten genom att ta ännu en reningsanläggning i drift. Det bolaget och Akzo presenterade på huvudförhandlingen, anläggande av en reaktor med utnyttjande av UASB-teknik (upflow anaerobic sludge blanket) framstår som en lämplig teknik för ändamålet men i utredningsvillkoret bör inte fastställas exakt vilken eller vilka tekniker som ska utredas.

Domstolen konstaterar att UASB tekniken inte är någon ny teknik i sig, även om den kanske inte tidigare har använts för exakt den typ av avloppsvatten det nu handlar om. Utifrån att det är en beprövad teknik, så bör det finnas bra förutsättningar för bolaget att inhämta erfarenheter och på detta vis undvika tidsfördröjningar som kan uppstå då det ska installeras för bolaget förhållandevis ”ny teknik”. Vidare har bolaget vid det här laget hunnit skaffa sig en lång erfarenhet i att driva och optimera den befintliga bioreningsanläggningen vilket torde borga för att bolaget besitter relevant kunskap om detta.

Med dessa utgångspunkter bedömer domstolen att det finns mycket goda förutsättningar för bolaget att inom prövotiden utreda, anlägga, idriftta och trimma in en kompletterande reningsanläggning samt ytterligare optimera den befintliga reningsanläggningen och leda barkpressvattnet, drank från etanolprocessen och andra delströmmar med högt innehåll av syreförbrukande substanser såsom och processavlopp från VA6 till rening. Domstolen menar att den nya anläggningen ska byggas så snart som möjligt så att det finns tillräckligt lång tid för intrimning. Som domstolen har poängterat på ett flertal ställen i domen är det stort fokus på detta för

bolaget som gäller för att utredningstiden ska vara tillräcklig för alla delmoment.

Även bolaget har givit uttryck för att intrimning av en utrustning kan vara ett nog så omfattande projekt.

Vidare ska bolaget ytterligare optimera mängden näringsämnen som tillsätts bioreningen och minska överskottsmängden som går ut till recipient.

Domstolen konstaterar att bolaget och Naturvårdsverket är överens om att en utredning avseende nyttiggörande av biogas ska göras. Även domstolen bedömer att bolaget ska utreda hur biogas bättre kan komma till användning istället för att facklas bort. En ny reningsanläggning enligt den modell bolaget har beskrivit genererar också ytterligare biogas. Att denna utredning, i enlighet med vad bolaget har föreslagit, ligger inom samma utredningsvillkor som utsläpp till vatten av syreförbrukande ämnen m.m. finner domstolen vara tillfyllest, och det behövs således inget separat utredningsvillkor för detta.

Avseende längden på provotiden för utredningen bedömer domstolen att den ska fastställas till den 31 december 2022. Detta ger bolaget lite drygt 4 år från dag för dom. Domstolen bedömer att detta är tillräckligt för det nu ovan beskrivna utredningsarbetet, men det kräver naturligtvis att bolaget har stort fokus på arbetet. Domstolen vill även att bolaget inkommer med en halvtidsavstämning med en redogörelse för det arbete som då har genomförts, vad som då kvarstår samt en tidplan för det.

Metaller

Idag har bolaget ingen rening av metaller i utgående avloppsvatten. Metallerna härstammar från veden och det rör sig om per år i nuläge ca 27 kg kadmium, 157 kg krom, 164 kg koppar, 131 kg nickel, 49 kg bly, 2465 kg zink, 20 kg arsenik och 1,3 kg kvicksilver. Bolaget vill nu gå vidare och utreda om de finns tekniska, miljömässiga och ekonomiska möjligheter att minska utsläppen av metaller.

Bolaget har föreslagit att som utredningsvillkor göra en utredning avseende möjligheterna att minska utsläpp av metaller till vatten från samtliga delavlopp med särskilt fokus på G-avloppet. Länsstyrelsen har godtagit bolagets förslag med den ändringen att tidpunkten bör sättas som ett datum istället för att bindas till när tillståndet vinner laga kraft.

Domstolen bedömer att bolagets förslag är relevant och kan antas. Liksom när det gäller övriga utredningsföreskrifter ska det dock sättas ett datum för när utredningen ska ges in. Den av mark- och miljödomstolen valda utredningstiden bör vara fullt tillräcklig.

Karakterisering, fiskutredning, avloppstub

Bolaget har redovisat att avloppsvatten som leds ut orenat bland annat utgörs av processavlopp, stoftvatten från sulfutluppanorna, tvättvatten från industningen, avlopp från industning, tätningsvatten, vatten från rökgastvätt, kylvatten och bräddat råvatten m.m. Domstolen konstaterar att det är förhållandevis stora volymer det rör sig om och att i vart fall vissa av delavloppen har potential att innehålla föroreningar som kan vara både miljö- och hälsofarliga. Idag övervakas avloppen med avseende på olika kemiska och fysikaliska parametrar som ingår i kontrollprogram samt att uppföljning görs via recipientkontrollerna. Både kontrollprogram och recipientkontrollprogram har uppdaterats relativt nyligen och parametrar har lagts till.

Bland annat i underlag till ansökan som ingavs 2016 har bolaget redovisat en kemisk och biologisk karakterisering av avloppsvatten som utförts på Hut samt som samlingsprov för övriga huvudavlopp, under perioden 2011-2013. Ytterligare toxicitetsmätningar, inklusive på det som idag leds by-pass bioreningen, har även redovisats. Hälsoundersökningar på fisk har redovisats för åren 2009 och 2015.

Kortfattat kan sägas att bolaget har bedömt att avloppsvattnets toxiska effekter på kräftdjur och fisk avtar snabbt i recipienten på grund av utspädning och att negativ

påverkan på alger inte kan uteslutas i en begränsat område i anslutning till utsläppspunkterna i både Moälven och Örnköldsviksfjärden. Vad avser fiskhälsoundersökningarna visar dessa på reproduktionsstörningar på abborre samtidigt som dessa har snabb tillväxt och hög kondition, vilket kan tyda på störd ämnesomsättning. Bolaget har menat att resultatet av fiskhälsoundersökningarna kan förmodas bero på historisk verksamhet.

Länsstyrelsen har yrkat att när fullgod reningsteknik är i drift ska bolaget upprepa studien av utsläppens toxiska verkar på alg, kräftdjur och fisk, dels på fiskhälsa samt genomföra en telemetristudie.

Domstolen bedömer att den utredning som bolaget har redovisat inte är tillräcklig för att det på ett betryggande sätt ska kunna bedömas att de volymer det nu handlar om, framförallt av orenat avloppsvatten, kan fortsätta att släppas ut orenade utan att det finns risk för skador på recipienten. Bolaget ska därför göra kompletterande kemiska och biologiska karakteriseringar.

Domstolen ifrågasätter värdet av att flödesproportionella samlingsprov för avloppen C, B, G, P och L3 har använts för att uppskatta den toxiska påverkan vid varje enskild utsläppspunkt. C-avloppet är t.ex. det till volymen överlägset största avloppet och innehåller bland annat bräddat råvatten. Hur stor andel bräddat råvatten avloppet innehåller framgår inte och inte heller hur stor en eventuell utspädningseffekt blir på grund av detta. Att extrapolera toxicitetsresultatet för samlingsprovet till att gälla för effekter vid varje utsläppspunkt förefaller för domstolen som tveksamt och inte tillräckligt för att göra bedömningen att effekterna i recipienten, såsom toxicitet, ackumulerbarhet eller nedbrytbarhet, är acceptabla. Visserligen mynnar avloppen C och B relativt nära varandra i Moälven men övriga avlopp ligger relativt långt ifrån varandra och bör därför var för sig karakteriseras även med avseende på toxicitet.

Utifrån en relevant karakterisering ska bolaget utreda om avloppsvattnet kan släpps till recipient utan att det uppstår skador på denna.

Vidare ska bolaget göra fiskundersökningar med avseende på hälsa och bedöma om utsläppen, och även tröskeln i Moälven utgör vandringshinder. Alternativ förläggning av utsläppspunkt genom anläggande av avloppstub ska också utredas vidare (uppskjuten fråga från M 2849-11, se ovan).

Då det här är fråga om komplicerade biologiska sammanhang i recipienten, med historiska föroreningar i kombination med det som kommer via dagens utsläpp, krävs speciella kunskaper för att utredningarna ska utformas på bästa sätt. Lämpligen uppdrar bolaget åt någon med hög kompetens inom området att ta fram förslag till inriktning och utformning av ett program för utredningarna. Programmet ska även samrådas och godkännas av tillsynsmyndigheten.

Ett program för detta ska tas fram där det framgår vilka parametrar som ska ingå liksom provtagningsfrekvens och när i tiden undersökningar ska genomföras utifrån att bolaget nu genomför andra utredningar som påverkar avloppens innehåll. Provtagningar ska också planeras så att avloppsvattnet blir så representativt som möjligt och med lämplig provtagningsfrekvens med avseende på de olika parametrarna.

Karakterisering

Syftet med den biologiska karakteriseringen är att belysa risker för toxiska effekter för det akvatiska livet i recipienterna. Karakteriseringen av avloppsvattnets egenskaper bör avse åtminstone bioackumulerbarhet, nedbrytbarhet och toxicitet relaterade till för recipienten relevanta organismgrupper. I fråga om toxicitet ska undersökningen avse såväl akuttoxisk som kronisk och reproduktionstoxisk inverkan samt inbegripa toxisk inverkan på olika trofinivåer, varav fisk ska vara en.

En bottenfaunaundersökning i Moälven bör antagligen också ingå, då någon sådan inte tidigare har redovisats.

En kemisk/fysikalisk karakterisering bör innehålla konventionella miljövariabler och kan vara klagörande för observerade effekter vid den biologiska karakteriseringen. Den bör i vart fall innehålla parametrarna pH, COD/TOC, BOD, total-kväve, total-fosfor, ammoniumkväve, nitratkväve, fosfatfosfor, hartsyror, fettsyror och steroler. De kemiska och fysikaliska analyserna bör utföras på samma vattenprov som toxicitetsmätningarna i den mån det är möjligt.

Rening

Med karakteriseringen som grund, ska bolaget sedan reda ut om det är miljömässigt godtagbart att släppa avloppsvattnet till recipient utan att skador uppstår, varken på kort eller lång sikt, samt utreda vilka tekniska och ekonomiska möjligheter det finns att rena avloppsvattnet före utsläpp.

Fiskutredning

Utöver detta, ska alltså en fiskutredning göras. Denna ska innehålla en uppföljande fiskhälsundersökning liksom att det ska utredas om utsläppen liksom tröskeln i Moälven utgör vandringshinder. Fiskräkning är en förutsättning för en sådan utvärdering men domstolen lämnar åt bolaget att i samråd med tillsynsmyndigheten ta fram hur detta lämpligast görs. Naturligtvis menar domsolen att även denna del av utredningen bör utformas av någon med hög kompetens inom området. Telemetri har lyfts fram av vissa myndigheter och det bör utredas om en sådan studie ska ingå.

Bolaget ska utifrån resultatet av fiskutredningarna inge förslag på rimliga åtgärder för att minimera påverkan samt om det är lämpligt med en kompensation i någon form.

Avloppstub

Förläggande av utsläppspunkt för avloppen längre ut mot havet är en fråga som har funnits med som en uppskjuten fråga i M 2849-11. Bolaget har lämnat in ett yttrande i det målet avseende avloppstub där det framgår att bolaget anser kostnaderna vara för höga. Domstolen anser att frågan inte är färdigutredd utan uppdrar nu till bolaget att fortsätta denna utredning i detta mål. Förläggande av ny utsläppspunkt ska göras utifrån vad som är miljömässigt motiverat, tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt.

Kompensation

Enligt 16 kap 9 § miljöbalken får tillstånd förenas med skyldighet att utföra eller bekosta särskilda åtgärder för att kompensera det intrång i allmänna intressen som verksamheten medför.

Domstolen bedömer att verksamhetens utsläpp av avloppsvatten i Moälven och Örnköldsviksfjärden kan vara ett sådant intrång. Både möjligheter till att fiska, bada och vistas vid både Moälven och Örnköldsviksfjärden bör ses som ett allmänt intresse. Bolaget ska därför göra en bedömning av om utsläppen medför ett sådant intrång på allmänna intressen, i enlighet med lagrummet ovan, och föreslå skäligen och särskilda åtgärder för att kompensera för detta.

En kompensation kan exempelvis handla om att bekosta eller utföra utplantering av fisk, bildande av vattenvårdsområde, stöd till fiskevårdsföreningar, bekosta restaureringsåtgärder eller skydd av områden m.m. Förslag till kompensationsåtgärder tas med fördel fram i samråd med tillsynsmyndigheten. Resultatet av provotidsutredningen med slutliga förslag på kompensation ska lämnas in till mark- och miljödomstolen.

Säkerhet

Bolaget har redovisat en säkerhetsrapport där det redovisas att de största riskerna med verksamheten ur kemikaliesynpunkt är exponering av människor utanför

anläggningen (3:e man) samt inom Domsjö industriområde för giftiga gaser som svaveldioxid och ammoniak, samt kontaminering av mark och vatten vid stort haveri av E05 eller grönlutstank.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) hade tidigt i målet synpunkter på bolagets arbete med säkerhet. Bolaget har tagit detta till sig. Platsen för lossning av svaveldioxid ska byggas in samt att nya lagringstankar ska anläggas. Bolaget har en egen räddningsstyrka på plats området och vill under en utredningstid undersöka alternativen för att ersätta vattenfri ammoniak med ammoniaklösning och även upprätta en handlingsplan för invallning m.m. MSB har efter bolagets redovisning av åtgärder uttryckt att dessa är tillfyllest. Domstolen instämmer med myndigheten.

Parterna är nu i stort sett överens om de villkor som framgår av domslutet. Sökanden har dock anfört att det i fråga om utredningdvillkoret U.6.2 är tillräckligt att utredningen ges in till tillsynsmyndigheten och att frågan behandlas som en tillsynsfråga. Mark- och miljödomstolen anser dock, i enlighet med den uppfattning som MSB har gett uttryck för, att utredningen ska utmynna i villkorsförslag och att den ska ges in till domstolen. Frågan om hantering av släckvatten kan dock, som bolaget har yrkat, hanteras som en tillsynsfråga.

Energianvändning

Bolaget har, med hänvisning till att man redan omfattas av lagstiftningen om energikartläggning och har ett certifierat energiledningssystem, föreslagit det villkor som framgår av domslutet. Naturvårdsverket har dock, under hänvisning bl.a. till nationella och internationella mål för energieffektivisering, yrkat betydligt mer långtgående utredningsvillkor som omfattar bl.a. bättre tillvaratagande av ångtryck och biogas. Länsstyrelsen och kommunen har instämt i att det behövs mer långtgående utredningsvillkor än bolaget har föreslagit.

Mark- och miljödomstolen har förståelse för myndigheternas inställning och som Naturvårdsverket har anfört finns det ett starkt stöd i rättspraxis för att stora företag kan åläggas att vidta energieffektiviseringsåtgärder som går utöver vad som kan anses vara företagsekonomiskt motiverat. Med hänsyn till bolagets redovisning av redan genomförda och planerade energiåtgärder, samt att bolaget genom denna dom åläggs en betydande utredningsbörda avseende andra områden, och kan förutses komma att behöva vidkännas betydande investeringskostnader för att bl.a. komma till rätta med utsläppen till luft och vatten, anser mark- och miljödomstolen dock inte att det i nuläget är rimligt att även ålägga bolaget mer långtgående utredningar i fråga om energieffektivisering än vad som framgår av domslutet.

Buller

Som redan konstaterats ligger den ansökta verksamheten nära bostäder, vilket också innebär att ljudnivåer över 50 dBA överskrider nattetid för ett 30-tal bostäder där mätpunkt Syd varit särskilt utsatt. Mätpunkt Syd har dessutom bytts mot Syd2 relativt nyligen eftersom bolaget upptäckte att den sistnämnda ligger närmare verksamheten. Mätning har således inte skett vid den närmaste bostaden söderut under ett stort antal år.

Bolaget menar dock att klagomål avseende buller inte förekommer vid kontinuerlig och normal drift utan det är när något extraordinärt händer som klagomål kan komma. Kommunen har däremot framfört att den fått in klagomål från närboende till verksamheten.

Bolaget har gjort en bullerkartläggning och identifierat källor och har nu åtagit sig att genomföra åtgärder för att minska bullret. Med en investering på ca 16 MSEK anser bolaget att det går att komma ned till 50 dBA nattetid i alla mätpunkter även vid Syd2. I bolagets åtgärdsprogram ligger då åtgärder såsom införskaffande av ljuddämpare och skärmar, inbyggnationer och tilläggsisolering. Några åtgärder har redan utförts men de flesta återstår att göra och bolaget vill ha ca 3 år på sig för

detta. Under denna tid vill bolaget att bullret vid kontrollpunkten Syd 2 ska begränsas till 55 dBA nattetid.

Både kommunen och länsstyrelsen har haft synpunkter på att bolagets tidplan för att utföra åtgärderna synes vara väl lång och menat att bullernivåerna i närområdet inte är någon nyhet för bolaget eftersom det mätt och beräknat buller i närområdet under väldigt många år. Bolaget har menat att vissa av åtgärderna är beroende av anläggningens stopp-perioder för att kunna genomföras. Bolaget har i sitt villkorsförslag yrkat att det vid beräkning av ekvivalent och momentant buller undantas bullerkälla 107 som avser frisblåsning av 3,5 bars ånga. Bolaget har vidare uppgett att friblåsning äger rum 1-2 gånger per år.

Bolagets förslag på 60 dBA (kl. 07-18), 50 dBA (kl. 22-07) och 55 dBA övrig tid ligger över Naturvårdsverkets riktvärden för utomhusbuller från industri på 50 dBA (kl. 06-18), 45 dBA (kl. 18-22) och 40 dBA (kl. 22-06). Bolagets förslag får anses som generöst i jämförelse med Naturvårdsverkets riktvärden. Dock är dessa riktvärden avsedda som utgångspunkt och vägledning för den bedömning som ska göras i varje enskilt fall.

Domstolen anser att bolagets förslag huvudsakligen kan godtas. Det är ett relativt omfattande åtgärdspaket som bolaget nu ska genomföra och det är väsentligt att åtgärderna ger den effekt som beräknats, framförallt i Syd2, eftersom det är ett slutligt villkor som nu meddelas. Domstolen anser att bolaget relativt omgående bör begränsa bullret vid kontrollpunkten Syd 2 till 52 dBA istället för yrkade 55 dBA. Som domstolen ser det bör bolaget annars överväga inlösen av drabbade bostäder. Vidare förutsätter domstolen att undantaget gällande friblåsningen, inte sker oftare än det bolaget har uppgett d.v.s. 1-2 ggr/år.

Övriga frågor

Förorenad mark m.m.

Som tidigare konstaterats finns det på bolagets verksamhetsområde föroreningar i både grundvatten och mark, till följd av all industriell verksamhet som pågått på området i mer än 100 år samt att området successivt har fyllts ut genom åren och farligt avfall har deponerats. Statusrapporten beskriver en föroreningssituation där metallhalter i grundvatten är förhöjda inom större delen av industriområdet. Vad gäller föroreningar som bolaget har identifierat innebära en verksamhetsspecifik föroreningsrisk utifrån sin verksamhet idag, nämligen alifatiska och aromatiska kolväten, PAH och BTEX, återfinns dessa främst som markföroreningar och generellt i låga halter i grundvattnet. Bolaget har anfört att det finns ett kontrakt mellan Holmen AB och det privatkonsortium som förvärvade Domsjö Fabriker av Holmen 1999, och har redovisat delar av ett köpekontrakt där det framgår att Säljaren ska ansvara för eventuella framtida saneringskostnader i den mån dessa är att hänföra till verksamhet bedriven före tillträdet.

Bolaget har redovisat en sammanfattning (Sweco, PM den 30 nov 2017) av arbete som görs och har gjorts avseende föroreningar på området. Under 2007 genomfördes under länsstyrelsens framställan en MIFO-utredning för Domsjö Industriområde. Efter det har ytterligare utredningar samt platsspecifika riskbedömningar genomförts under åren (2007-2011 och 2016- 2017) i hela industriområdet samt sedimentundersökningar längs industriområdet i Moälven och Örnsköldsviksfjärden. Holmens arbete med åtgärdsutredning fortsätter i samråd med länsstyrelsen och aktiva bolag på området som Domsjö fabriker, Akzo och SEKAB.

Vad gäller ställande av ekonomisk säkerhet, anges i 16 kap 3 § miljöbalken att tillstånd får för sin giltighet göras beroende av att den som avser att bedriva verksamheten ställer säkerhet för kostnaderna för det avhjälpande av en miljöskada och andra återställningsåtgärder som verksamheten kan föranleda. Av förarbetena

(prop. 1997/98:45 s. 205) anges att starka skäl att meddela villkor om säkerhet föreligger om den aktuella verksamheten kan förutses avslutas inom viss tid och det kan föreligga ett efterbehandlingsbehov eller då det kan ställas krav på en verksamhet att fortlöpande låta frakta bort avfall. Domstolen menar att det huvudsakliga syftet med att ställa krav på ekonomisk säkerhet är att skydda samhället från risken att behöva svara för kostnader för efterbehandling i situationer där den ansvarige satts i konkurs eller av någon annan anledning inte kan följa sina skyldigheter.

Domstolen konstaterar dock att det finns en uppgörelse mellan bolaget och Holmen AB avseende historiska föroreningar och att det fortgår ett utrednings- och saneringsarbete där Holmen är ekonomiskt ansvarig. Vad gäller miljöskada som nu pågående verksamhet, d.v.s. den verksamhet Domsjö Fabriker AB nu bedriver, kan föranleda har det inte framkommit att risken för detta är sådan att domstolen bedömer att det behöver ställas ekonomisk säkerhet för denna risk. Den deponi som bolaget använder för deponering av avfall (på fastigheten Svedje 4:11), ligger inte på industriområdet och har ett separat tillstånd. Domstolen prövar därför inte efterbehandlingen eller behovet av ställande av ekonomisk säkerhet för deponeringen.

Avfall

Bolaget har redogjort för att det finns en rutin för sortering av avfall och en intern avfallsplan som beskriver var de olika produktionsavfallen och restprodukterna uppkommer, hur det ska hanteras, destrueras eller bearbetas. Rutinerna är numera inarbetade i miljöledningssystemet. Bolaget har anfört att mängden avfall kommer att öka proportionellt med produktionsökningen men att inga nya avfallsslag förväntas uppkomma på grund av ökningen.

Mark- och miljödomstolen finner att bolaget har visat att avfallet kan omhändertas på ett ur miljösynpunkt lämpligt sätt och bedömer, liksom de myndigheter som fört talan, att något villkor avseende detta inte är nödvändigt.

Transporter

Bolaget har redovisat en transportutredning och ingen av parterna har haft några synpunkter på den eller föreslagit några villkor med avseende på transporter. Inte heller domstolen finner att något villkor för detta är nödvändigt.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 2 januari 2019

Patrik Södergren

Camilla Wolf-Watz

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Patrik Södergren, tekniska rådet Camilla Wolf-Watz samt de särskilda ledamöterna Stina Blombäck och Lennart Mattsson.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rätts-tillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se